

ΑΝΤΟΝ
ΤΣΕΧΟΦ



Ο Βάνκας
και άλλα διηγήματα

Λογοτεχνία
Γ' Γυμνασίου

Ο Βάνκας
και άλλα διηγήματα

Τίτλος: *Ο Βάνκας και άλλα διηγήματα (Χειρουργική, Τα στρείδια, Ο θάλαμος Νο 6)*
Τίτλος πρωτότυπου: *Ванька, Хирургия, Устрицы, Палата № 6*
Συγγραφέας: Άντον Τσέχοφ (Αντόν Πάβελович Чехов)

Ομάδα Εργασίας ΙΕΠ

Γιαννίκας Αθανάσιος, ΠΕ70, Σύμβουλος Α΄ (Συντονιστής και μέλος αρχικής
και ανασυγκροτημένης ομάδας)
Βαρτζιώτη Βασιλική, ΠΕ02, Σύμβουλος Β΄ (μέλος ανασυγκροτημένης ομάδας)
Δούμα Ελπίδα, ΠΕ60, Σύμβουλος Β΄ (μέλος αρχικής ομάδας)
Καραγιάννη Σοφία, ΠΕ70, Σύμβουλος Β΄ (μέλος αρχικής και ανασυγκροτημένης ομάδας)
Λαμπροπούλου Ελένη, ΠΕ60, Σύμβουλος Β΄ (μέλος ανασυγκροτημένης ομάδας)
Μπίστα Πολυξένη, ΠΕ02, Σύμβουλος Α΄ (μέλος αρχικής ομάδας)
Τουρίμπαμπα Αγλαΐα, ΠΕ02, Σύμβουλος Β΄ (μέλος ανασυγκροτημένης ομάδας)

Απόδοση στα ελληνικά: Μαρία Καρβέλα
Επιμέλεια κειμένου: Βασιλεία Κερεσσετζή
Σχεδιασμός εξώφυλλου: Βάνα Ρουσιώτη
Επιμέλεια έκδοσης: Μαρία Καρβέλα, Πέτρος Παπαπέτρος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Σπυρίδων Δουκάκης Πρόεδρος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Το παρόν εκπονήθηκε με ευθύνη των Επιστημονικών Μονάδων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, του Τμήματος Β΄: Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής σύμφωνα με υπ' αρ. πρωτ. 145275/ΓΔ4/04-12-2024 (ΑΔΑ: 66ΦΨ46ΝΚΠΔ-Χ7Ρ) Υπουργική Απόφαση

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΑΝΤΟΝ ΤΣΕΧΟΦ

Ο Βάνκας και άλλα διηγήματα

Λογοτεχνία
Γ' Γυμνασίου



ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΜΥΡΝΙΩΤΑΚΗΣ

Περιεχόμενα

Ο Βάνκας	7
Χειρουργική	15
Τα στρείδια	21
Ο Θάλαμος Νο 6	28
Για τον συγγραφέα	124



Ο Βάνκας

Ο Βάνκας Ζούκοφ, ένα εννιάχρονο παιδάκι, εργάζεται ως κάλφας εδώ και τρεις μήνες στο τσαγκαράδικο του Αλιάχιν. Τη νύχτα της παραμονής των Χριστουγέννων δεν έκλεισε μάτι. Περίμενε να φύγουν το αφεντικό και οι μάστορες για να πάνε στον όρθρο. Μόλις έμεινε μόνος στο μαγαζί, πήρε από το ντουλάπι του αφεντικού το καλαμάρι με το μελάνι και έναν κοντυλοφόρο με σκουριασμένη πένα. Άπλωσε πάνω στο παλιό τραπέζι με τα εργαλεία ένα κομμάτι χαρτί κι ετοιμάστηκε να γράφει. Πριν ζωγραφίσει το πρώτο γράμμα, γύρισε αρκετές φορές το κεφαλάκι του προς την πόρτα και το παράθυρο ρίχνοντας κλεφτές, τρομαγμένες ματιές. Κοίταξε το μαυρισμένο εικόνισμα που ήταν σφηνωμένο ανάμεσα στα ράφια με τα καλαπόδια και αναστέναξε προσπαθώντας να καθαρίσει τον λαιμό του από έναν κόμπο που τον έπνιγε. Ύστερα, γονάτισε μπροστά στον τσαγκαράδικο πάγκο και άρχισε να γράφει:

Πολυαγαπημένε μου παππού Κωσταντή Μακάριτς.

Σου γράφω ένα γράμμα. Σου εύχομαι καλά Χριστούγεννα και ο Θεός να σου χαρίζει όλα τα καλά. Δεν έχω πια ούτε πατέρα ούτε μάνα, μόνο εσύ μου έχεις απομείνει.

Ο Βάνκας κοίταξε το σκοτεινό παράθυρο και πάνω εκεί στο μαυριδερό τελάρο, όπου τρεμούλιαζε το φως του κεριού, ζωντάνεψε η μορφή του παππού του, του Κωσταντή Μακάριτς, νυχτοφύλακα στο σπίτι του κυρίου και της κυρίας Ζιβάρεφ. Ήταν ένα κοντό και ξερακιανό γεροντάκι, πολύ σβέλτο και ζωηρό, περίπου εξήντα πέντε χρόνων. Η όψη του ήταν πάντα γελαστή και τα ζωηρά του μάτια έλαμπαν.

Τη μέρα κοιμόταν στην κουζίνα ή κουβέντιαζε με τις μαγείρισσες, ενώ τη νύχτα, τυλιγμένος σε μια φαρδιά γούνα προβάτου, περιδιάβαινε το κτήμα χτυπώντας τη ροκάνα¹ του.

Όπου πήγαινε, τον ακολουθούσαν τα σκυλιά του, η γριά Καστάνκα και ο Χέλνς, που τον ονόμαζαν έτσι γιατί είχε μαύρη τρίχα και το σώμα του ήταν μακρουλό. Ο Χέλνς ήταν ένα υπάκουο και παιχνιδιάρικο σκυλί. Όλους τους κοίταζε με γλύκα, ξένους και δικούς, μα δεν μπορούσες να του έχεις εμπιστοσύνη. Κάτω από τα παιχνιδιάρικα βλέμματα και τη σεμνότητά του έκρυβε μια πονηριά και μια ύπουλη κακία Ιησουίτη! Ήταν γνωστό το ταλέντο του να πλησιάζει κρυφά

1. Είδος ξύλινου κρόταλου που παράγει έναν ξερό και δυνατό ήχο.

και να δαγκώνει το πόδι του περαστικού, να τρυπώνει στο κελάρι ή να πιάνει τις κότες από τον λαιμό. Πολλές φορές τού είχαν τσακίσει τα πισινά πόδια με μπαστουνιές. Δυο φορές τον είχαν κρεμάσει από ένα δέντρο, συχνά πυκνά τον σάπιζαν στο ξύλο και τον πετούσαν αποκαμωμένο στο χαντάκι. Και όμως, πάντα επέστρεφε! Ήταν πραγματικά εφτάφυχος!

Αυτή την ώρα, το δίχως άλλο, ο παππούς στέκεται μπροστά στην αυλόπορτα. Αγναντεύει με μισόκλειστα μάτια τα σκούρα κόκκινα παράθυρα της εκκλησίας του χωριού. Χτυπάει τα παπούτσια του στο κατώφλι για να ζεσταθεί και κουβεντιάζει με τις δούλες. Η ροκάνα κρέμεται από το ζωνάρι του. Τρίβει τα χέρια του, κουλουριάζεται από το κρύο και με ένα πονηρό γεροντικό γέλιο πειράζει μια την καμαριέρα και μια τη μαγείρισσα.

«Θέλετε λίγο;» λέει στις γυναίκες προσφέροντάς τους την ταμπακιέρα του.

Οι γυναίκες παίρνουν καπνό, φταρνίζονται και ο παππούς το απολαμβάνει, ξεκαρδισμένος στα γέλια, ευτυχισμένος... Δίνει και στα σκυλιά του ταμπάκο. Η Καστάνκα φταρνίζεται, μουτρώνει και τρυπώνει σε μια γωνιά, παραπονεμένη. Ο Χέλς, πάντα σεβαστικός, δεν φταρνίζεται, κουνάει μόνο την ουρά του...

Ο καιρός είναι υπέροχος. Ησυχία, όλα διάφανα και δροσερά. Η νύχτα είναι σκοτεινή, κι όμως βλέπεις όλο το χωριό με τις λευκές στέγες και τον καπνό που βγαίνει από τις καμινάδες, τα δέντρα ασημένια από την πάχνη, τα βουναλάκια από χιόνι. Ο ουρανός

είναι γεμάτος αστέρια που λάμπουν χαρούμενα, και ο γαλαξίας αστράφτει, σαν να τον σφουγγάρισαν και να τον έτριψαν με χιόνι για τις γιορτές...

Ο Βάνκας αναστέναξε, βούτηξε την πένα στο καλαμάρι και συνέχισε να γράφει:

Σου γράφω για να πω τα βάσανά μου. Χθες το αφεντικό με βούτηξε από τα μαλλιά, με τράβηξε έξω στην αυλή και με έδειρε αλύπητα, γιατί καθώς κουνούσα το μωρό, με πήρε ο ύπνος. Την προηγούμενη εβδομάδα, η κυρά μου είπε να καθαρίσω μια ρέγκα, κι εγώ άρχισα το καθάρισμα από την ουρά. Τότε μου άρπαξε τη ρέγκα και την έτριψε στα μούτρα μου. Και οι καρφάδες του μαγαζιού με βασανίζουν. Με στέλνουν στην ταβέρνα για να τους φέρω βότκα και με βάζουν να κλέβω από το τουρσί του αφεντικού, και εκείνος με χτυπά με ό,τι τυχαίνει να κρατάει στα χέρια του. Όσο για το φαγητό, άσ' τα! Το πρωί ξερό ψωμί, το μεσημέρι κουρκούτι, το βράδυ πάλι ξερό ψωμί. Ούτε τσάι ούτε λαχανόσουπα, όλα τα περιδρομιάζουν οι αφεντάδες.

Με αφήνουν να κοιμάμαι μπροστά στην πόρτα και, όταν κλαίει το μωρό, εγώ ξαγρυπνώ, γιατί πρέπει να κουνάω την κούνια. Αγαπημένη μου παππού, για όνομα του Θεού, κάνε μου μια χάρη: Πάρε με από δω, πάρε με μαζί σου στο σπίτι, στο χωριό. Δεν αντέχω άλλο... Θα σου φιλήσω τα πόδια, θα παρακαλώ τον Θεό όλη μου τη ζωή για σένα. Πάρε με από δω γιατί θα πεθάνω...

Ο Βάνκας σούφρωσε τα χειλάκια του από το πα-
ράπονο, σκούπισε τα μάτια με τη μουτζουρωμένη
του μικρή γροθιά και ένας λυγμός ανέβηκε στον λαι-
μό του.

*Θα σου τρίβω ταμπάκο, θα παρακαλώ τον Θεό και,
αν δεν σ' ακούω, να με βαράς όσο βαστούν τα χέ-
ρια σου. Και αν δεν υπάρχει δουλειά για μένα, να
γυαλίζω τις μπότες του αφεντικού ή να βοηθάω τον
τσοπάνη στη Φιέτκα. Παππού αγαπημένε μου, δεν
αντέχω άλλο. Θα πεθάνω, να το ξέρεις! Θα ερχό-
μουν με τα πόδια στο χωριό, μα δεν έχω παπούτσια
και φοβάμαι το κρύο. Κι όταν θα μεγαλώσω, εγώ θα
σε ταΐζω και δεν θ' αφήσω κανέναν να σου κάνει
κακό. Κι όταν πεθάνεις πια, θα παρακαλώ τον Θεό
ν' αναπαύσει την ψυχή σου, όπως κάνω και για τη
μάννα μου, την Πελαγία.*

*Που λες, παππού, η Μόσχα είναι μεγάλη πόλη.
Είναι γεμάτη με πλούσια σπίτια και άλογα, άλογα
που θα ζήλευαν τα μάτια σου. Πρόβατα όμως δεν
είδα καθόλου και τα σκυλιά δεν δαγκώνουν.*

*Εδώ τα παιδιά δεν πηγαίνουν στα σπίτια να
πουν τα κάλαντα ούτε ψέλνουν στην εκκλησία, και
μια μέρα είδα σ' ένα μαγαζί να πουλάνε αγκίστρια
με δόλωμα επάνω που πιάνουν ό,τι ψάρι θέλεις.
Όμως είναι πολύ ακριβά και είδα ένα αγκίστρι που
μπορεί να σηκώσει ολόκληρο γουλιανό² δέκα οκά-
δες. Είδα και μαγαζιά που πουλάνε ντουφέκια, ό,τι*

2. Ψάρι του γλυκού νερού.

λογής θέλεις, σαν εκείνα που έχει ο αφέντης. Αυτά θα 'χουνε σίγουρα τουλάχιστον εκατό ρούβλια το κομμάτι. Και στα χασάπικα πουλάνε τσαλαπετεινούς και πέρδικες και λαγούς, μα πού τα βρίσκουν; Οι μαγαζάτορες δεν λένε.

Αγαπημένε μου παππού, όταν στολίσουν το χριστουγεννιάτικο δέντρο του αφέντη με τα γλυκά, ζήτα, σε παρακαλώ, για μένα ένα χρυσό καρύδι και κρύψ' το στην πράσινη κασέλα. Παρακάλεσε τη δεσποινίδα Όλγα Ιγκνάτιεβνα και πες της: «Είναι για τον Βάνκα».

Αναστέναξε βαθιά και κάρφωσε το βλέμμα του στο παραθύρι. Θυμήθηκε πως ο παππούς πήγαινε στο δάσος να κόψει έλατο για τον αφέντη και έπαιρνε πάντοτε μαζί και το εγγονάκι του. Πόσο όμορφα ήταν! Ο παππούς σιγοςφύριζε, έτριζε ο πάγος στο μονοπάτι και ο Βάνκας τα άκουγε όλα αυτά και σφύριζε κι εκείνος. Πολλές φορές ο παππούς, πριν κόψει το έλατο, κάπνιζε την πίπα του ή μάσαγε ταμπάκο και όλο κοροΐδευε τον μικρούλι που τουρτούριζε. Τα έλατα κουκουλωμένα με χιόνι, παγωμένα, καρτερούσαν ακίνητα: Ποιο έχει σειρά να πεθάνει σήμερα; Ξαφνικά, ένας λαγός πηδούσε πάνω στις στοίβες του χιονιού. Ο παππούς δεν κρατιόταν και έβαζε τις φωνές:

«Πιάσ' τον, πιάσ' τον! Άι! Διάολε τρικέρη!».

Ο παππούς έσερνε το έλατο ως το σπίτι του αφεντικού και τότε άρχιζε το στόλισμα. Πρώτη και κα-

λύτερη η δεσποινίς Όλγα Ιγκνάτιεβνα, η αγαπημένη του Βάνκα. Όταν ζούσε ακόμα η μητέρα του Βάνκα, η Πελαγία, ήταν καμαριέρα της κυράς, και η δεσποινίς Όλγα γέμιζε τον Βάνκα γλυκά και, για να περάσει η ώρα της, του μάθαινε να διαβάζει, να γράφει και να λογαριάζει ως το εκατό. Και όχι μόνο αυτά. Του μάθαινε να χορεύει καντρίλιες. Αλλά όταν πέθανε η Πελαγία, έστειλαν το ορφανό στον παππού του στην κουζίνα και μετά στη Μόσχα ψυχογιό στον Αλιάχιν τον τσαγκάρη.

Αγαπημένε μου παππού, έλα γρήγορα σε παρακαλώ και, για όνομα του Θεού, πάρε με αποδώ! Λυπήσου με το δύστυχο ορφανό, όλοι με δέρνουν και πεινάω, πεινάω πολύ. Και έχω τόση στενοχώρια, που δεν ξέρω πώς να σου την περιγράψω. Κλαίω συνέχεια, παππού. Μια μέρα το αφεντικό μου 'δωσε μια στο κεφάλι με το καλαπόδι, τόσο γερή που έπεσα κάτω και πίστεψα πως δεν θα σηκωθώ ποτέ. Η ζωή μου είναι χειρότερη και από σκύλου... Χαιρετισμούς στην Αλιόνα, στον Ιγκόρ τον στραβό και στον αμαξά. Και τη φυσαρμόνικά μου μην τη δώσεις σε κανέναν. Ο εγγονός σου, Ιβάν Ζούκοφ, αγαπημένε μου παππού, έλα να με πάρεις.

Ο Βάνκας δίπλωσε το γράμμα στα τέσσερα και το έβαλε μέσα στον φάκελο που είχε αγοράσει την προηγούμενη μέρα ένα κατίκι³. Ύστερα, σκέφτηκε

3. Ρωσικό νόμισμα.

λίγο, βούτηξε ξανά την πένα στο καλαμάρι και έγγραψε τη διεύθυνση:

Για τον παππού μου. Στο χωριό.

Έβυσε το κεφάλι του, το ξανασκέφτηκε και έγγραψε από κάτω:

Κωσταντή Μακάριτς.

Ευχαριστημένος που δεν εμφανίστηκε κανείς, έβαλε το καπελάκι του και χωρίς να φορέσει τη σχισμένη του γουνίτσα βγήκε στον δρόμο μόνο με το πουκάμισό του.

Τα παιδιά του χασάπικου που είχε ρωτήσει την προηγούμενη μέρα τού είχαν πει πως έριχναν τα γράμματα σ' ένα κουτί και από κει τα πήγαιναν σε όλο τον κόσμο με τρόικες⁴ που έχουν βροντερά κουδούνια και μεθυσμένους αμαξάδες.

Ο Βάνκας έτρεξε γρήγορα στο κοντινότερο κουτί και έριξε το πολύτιμο γράμμα του στη χαραμάδα.

Μια ώρα αργότερα κοιμόταν με σφιγμένες τις γροθίτσες του, νανουρισμένος γλυκά από τις ελπίδες του. Ονειρευόταν το πατάρι στο χωριό, να κάθεται εκεί ο παππούς και να κρέμονται τα πόδια του. Να διαβάζει το γράμμα στις δούλες... Και ο Χέλς να τριγυρίζει στο πατάρι κουνώντας την ουρά του...

4. Έλκπθρα με τρία άλογα.

Χειρουργική

Επαρχιακό νοσοκομείο.
Ο γιατρός απουσιάζει, πάει να παντρευτεί και στη θέση του έχει μείνει ο νοσοκόμος Κουριάτιν, ένας κοντόχοντρος σαραντάρης. Φοράει ένα λεπτό κοντό σακάκι και φθαρμένο μάλλινο παντελόνι. Το ύφος του φανερώνει υπευθυνότητα και καλοσύνη. Στο ένα χέρι του κρατάει ένα πούρο που μυρίζει απαίσια.

Μπαίνει στο ιατρείο ο σκευοφύλακας της εκκλησίας, ο Βονμικλάσοφ, ένας ψηλός, καλοστεκούμενος γέρος, με καφέ ράσο και φαρδιά δερμάτινη ζώνη. Το δεξί του μάτι είναι θολό και μισόκλειστο. Στη μύτη του έχει ένα εξόγκωμα, που από μακριά φαίνεται σαν μεγάλη μύγα.

Ο γέρος κοιτάζει δεξιά κι αριστερά ψάχνοντας με το βλέμμα του για καμιά εικόνα, αλλά δεν βλέπει πουθενά. Τι να κάνει, σταυροκοπιέται μπροστά σε μια μπουκάλα φαινόλη. Ύστερα ξεδιπλώνει ένα κόκκινο μαντίλι, βγάζει από μέσα ένα πρόσφορο, το ακουμπάει στο τραπέζι και υποκλίνεται στον νοσοκόμο.

«Τα σέβη μου!» λέει ο Κουριάτιν και χασμουριέται.
«Πώς αποδώ;»

«Καλή Κυριακή! Ο Θεός να σε ευλογεί, Σεργκέι Κουζμίτς. Επαφίεμαι στην καλή σου την καρδιά! Όπως λένε οι ψαλμοί, “το πόμα μου μετά κλαυθμού εκίρνων⁵”. Χθες κάθισα με τη γριά μου να φάμε κάτι, μα μπουκιά δεν μπόρεσα να βάλω στο στόμα μου, μήτε νερό! Πίνω μια γουλιά τσάι και τίποτ’ άλλο!... Και δεν είναι μόνο το δόντι που με σουβλίζει. Πονάει ολόκληρη η μασέλα... με σφάζει, σωστό τρυπάνι! Ο πόνος με χτυπάει και στο αυτί, σαν να μου μπήγουν καρφί ή κάτι τέτοιο. Και με τρελαίνει, με εξαντλεί! Είμαστε αμαρτωλοί! Οι αμαρτίες μου βαραίνουν την ψυχή, πέρασα όλη τη ζωή μου στην ανεμελιά και τώρα τα πληρώνω μαζεμένα, Σεργκέι Κουζμίτς. Εδώ πληρώνονται όλα! Μετά τη λειτουργία μού βάζει τις φωνές ο παπάς: “Μα εσύ τσεβδίζεις, Εφίμ! Διαβάζεις με τη μύτη. Λέξη δεν καταλαβαίνουμε όταν ψέλνεις!”. Και πώς να ψάλω, στον Θεό σας, αφού δεν μπορώ να ανοίξω το στόμα μου; Έχει πρηστεί ολόκληρο, με το συμπάθιο, δεν έκλεισα μάτι όλη τη νύχτα».

«Καλά! Κάτσε και άνοιξε το στόμα σου!»

Ο Κουριάτιν συνοφρυώνεται, κοιτάζει μέσα στο στόμα του γέρου και ανάμεσα στα κιτρινισμένα δόντια, από τα χρόνια και το ταμπάκο, βλέπει ένα δόντι με μια τεράστια τρύπα.

«Ο διάκος μού είπε να βάλω ραπανάκι ποτισμένο

5. Αναμείγνυε δάκρυα με νερό (Ψαλμ. 101, 10).

με ρακί. Δεν έγινε τίποτα. Η Γλυκερία Ανισίμοβνα, που να της χαρίζει χρόνια ο Θεός, μου έδωσε κλωστή από το Άγιο Όρος να δέσω στο χέρι και μου είπε να κάνω γαργάρες με ζεστό γάλα. Την κλωστή, αλήθεια, την έβαλα. Για το γάλα όμως δεν την άκουσα. Έχουμε Σαρακοστή και είναι αμαρτία».

«Προκαταλήψεις. Πρέπει να το βγάλουμε, Εφίμ Μικέιτς!»

«Εσύ ξέρεις καλύτερα, Σεργκέι Κουζμίτς... Είσαι σπουδαγμένος άνθρωπος, ξέρεις τι πρέπει να γίνει: να το βγάλεις ή να το γιατρέψεις με φάρμακα. Είσαι ο ευεργέτης μας, ο Θεός να σου δίνει χρόνια, πρέπει να προσευχόμαστε νύχτα μέρα για σένα και να συχωράμε τα πεθαμένα σου!»

«Δεν είναι και τίποτα σπουδαίο», είπε ταπεινά ο νοσοκόμος πλησιάζοντας στο ντουλάπι και σκαλίζοντας τα εργαλεία. «Η χειρουργική δεν είναι τίποτα! Συνήθεια είναι και να μην τρέμει το χέρι σου. Το πιο εύκολο πράμα στον κόσμο, σαν να φτύνεις! Τις προάλλες ήρθε στο νοσοκομείο, όπως εσύ καλή ώρα, ο γαιοκτήμονας Αλεξάντρ Ιβάνιτς Εγιπέτσκι επειδή του πονούσε το δόντι. Μορφωμένος άνθρωπος. Με ρωτούσε διάφορα, πού και τι και πώς. Μου έκανε χειραψία και μου μιλούσε με ευγένεια. Επτά ολόκληρα χρόνια έζησε στην Πετρούπολη. Έχει συναντήσει γιατρούς και καθηγητάδες! Καθίσαμε, κουβεντιάσαμε και κατάλαβε ο άνθρωπος: “Έλεος, Σεργκέι Κουζμίτς”, μου λέει, “Βγάλ’ το να ησυχάσω!”. Γιατί όχι; Δεν είναι δύσκολο! Φτάνει να ξέρεις. Αν δεν ξέρεις, μην

ανακατεύεσαι. Είναι, βλέπεις, πολλών λογιών δόντια. Άλλα πρέπει να βγουν με τανάλια, άλλα με πένσα, άλλα με κλειδί. Ανάλογα την περίπτωση».

Ο νοσοκόμος παίρνει μια πένσα, την κοιτάζει λίγο, το σκέφτεται, έπειτα την αφήνει και πιάνει μια τανάλια.

«Έλα! Άνοιξε το στόμα σου καλά... θα το ξεφορτωθώ αμέσως. Θα κατεβάσω τα ούλα, θα το μαγκώσω, θα του δώσω ένα τράβηγμα κάθετα και πάει. Αυτό είναι όλο».

«Είστε οι ευεργέτες μας! Εμείς οι βλάκες δεν καταλαβαίνουμε από αυτά. Αλλά εσάς ο Θεός σάς έχει φωτίσει».

«Μη μιλάς με το στόμα ανοιχτό! Εύκολο είναι, αλλά μπορεί να κοπούν οι ρίζες. Αυτό εδώ είναι εύκολο, σαν να φτύνεις. (Αρπάζει το δόντι με την τανάλια.) Στάσου, μην τραβιέσαι! Μείνε ακίνητος. Μια στιγμή μόνο! (Τραβάει.) Πρώτα πρώτα πρέπει να το μαγκώσουμε γερά, βαθιά για να μη σπάσει».

«Άγιοι Πάντες! Παναγιά Παρθένα!»

«Μη... μη... μη μου πιάνεις τα χέρια! Κάτω τα χέρια! (Τραβάει.) Σ' ένα λεπτάκι... να, να... Δεν είναι και τόσο εύκολο!»

«Άγιοι Πάντες!» κραυγάζει. «Οχ!... Τράβα το λοιπόν! Βγάλ' το! Τι κάνεις εκεί πέντε χρόνια;»

«Μα αυτά έχει η χειρουργική... Δεν γίνονται μεμιάς αυτές οι δουλειές... Να, να...»

Ο Βονμικλάσοφ σηκώνει τα γόνατα ως το πιγούνι, τινάζει τα χέρια, γουρλώνει τα μάτια, βογκάει, το

πρόσωπό του είναι κάτασπρο και ο ιδρώτας μουσκεύει το μέτωπό του.

Ο Κουριάτιν φυσάει, ξεφυσάει, στυλώνει τα πόδια του και τραβάει. Περνάει ένα μαρτυρικό λεπτό και η τανάλια γλιστράει από το δόντι. Ο Βονμικλάσοφ δίνει έναν πήδο, τινάζεται επάνω και χώνει τα δάχτυλά του στο στόμα. Βρίσκει το πονεμένο δόντι στη θέση του.

«Το τράβηξες, ε;» ξεφωνίζει ο γέρος κλαψιάρικα αλλά και κοροϊδευτικά. «Που έτσι να σε τραβάνε στον άλλο κόσμο! Σ' ευχαριστώ πολύ... με υποχρέωσες! Αφού δεν ξέρεις να βγάζεις δόντια, τι καταπιάνεσαι;»

«Κι εσύ γιατί μου πιάνεις τα χέρια;» φωνάζει ο νοσοκόμος. «Τραβάω το δόντι κι εσύ με σπρώχνεις και λες ανοησίες. Βλάκα!»

«Βλάκας είσαι εσύ!»

«Μα τι θαρρείς, παλιοχωριάτη, εύκολο είναι να βγάλεις ένα δόντι; Για δοκίμασε να σε δω! Τι το πέρασες, ανέβηκα στο καμπαναριό και βαρώ την καμπάνα; Δεν ξέρω και δεν ξέρω να βγάλω δόντια! Ορίστε μας! Εγώ έβγαλα το δόντι του κυρίου Αλεξάντρ Ιβάνιτς Εγίπέτσκι και δεν έβγαλε άχνα ο άνθρωπος. Μα αυτός είναι κύριος, δεν μου άρπαξε τα χέρια, ούτε που με ακούμπησε καθόλου! Κάτσε κάτω, σου λέω!»

«Θόλωσαν τα μάτια μου. Άσε με λίγο να συνέλθω... Οχ! (Κάθεται.) Κοίταξε, μην τραβάς πολλή ώρα! Ξερίζωσέ το χωρίς να το τραβολογάς... Έτσι, μια και έξω!»

«Εσύ θα μου μάθεις τη δουλειά μου; Θεέ μου, τι άνθρωποι είναι τούτοι! Πώς να ζήσει κανείς με τέτοιον

κόσμο... Είναι να τρελαίνεσαι. (Ξαναπιάνει το δόντι με την τανάλια.) Η χειρουργική, μάτια μου, δεν είναι σαν την ψαλμωδική, να πιάσεις στασίδι και να διαβάξεις. (Τραβάει.) Μην τραβιέσαι... Είναι γερασμένο δόντι και έχει βαθιές ρίζες. (Ξανατραβάει.) Μην κουνιέσαι... Έτσι... Έτσι... Μην κουνιέσαι, λέω... Τώρα... Τώρα... (Ακούγεται ένα κρακ!) Το ήξερα!»

Ο Βονμικλάσοφ στέκεται για λίγο ακίνητος, σαν να έχει λιποθυμήσει. Είναι ζαλισμένος. Κοιτάζει στο κενό με τα γουρλωμένα μάτια του. Ο ιδρώτας έχει μουσκέψει το πρόσωπό του.

«Έπρεπε να πάρω την πένσα», μουρμουρίζει ο νοσοκόμος. «Δες τι έγινε τώρα!»

Μόλις συνέρχεται ο Βονμικλάσοφ, βάζει τα δάχτυλά του στο στόμα. Αντί για το κούφιο δόντι, βρίσκει δυο ρίζες κοφτερές.

«Διαβολόσπερμα!» μουγκρίζει. «Βρέθηκαν μπροστά μου για να με καταστρέψεις;»

«Τολμάς να με βρίζεις κι από πάνω!» ψιθυρίζει ο νοσοκόμος βάζοντας τα εργαλεία πίσω στο ντουλάπι. «Χωριάτη... Ο κύριος Αλεξάντρ Ιβάνιτς Εγιπέτσκι έζησε επτά ολόκληρα χρόνια στην Πετρούπολη... μορφωμένος άνθρωπος... μόνο τα ρούχα που φοράει κάνουν εκατό ρούβλια... Και δεν με έβρισε! Κι εσύ μου κάνεις τον σπουδαίο. Σώπα και δεν πεθαίνεις!»

Ο γέρος ξαναδιπλώνει το πρόσφορο και φεύγει με το χέρι στο μάγουλό του.

Τα στρείδια

Δεν χρειάζεται να προσπαθήσω πολύ για να θυμηθώ όλες τις λεπτομέρειες από εκείνο το βροχερό φθινοπωρινό δειλινό. Βρίσκομαι με τον πατέρα μου σε έναν από τους πιο πολυσύχναστους μοσχοβίτικους δρόμους και αρχίζει να με κυριεύει μια περίεργη αρρώστια. Δεν νιώθω κανέναν πόνο, αλλά τα πόδια μου λυγίζουν, τα λόγια κολλάνε στον λαιμό, το κεφάλι μου γέρνει αδύναμο στο πλάι... Μου φαίνεται πως από λεπτό σε λεπτό θα λιποθυμήσω και θα πέσω κάτω.

Αν βρίσκονται στο νοσοκομείο, οι γιατροί θα γράφαν στην καρτέλα μου: Fames⁶ — αρρώστια που δεν συναντάς στα βιβλία της ιατρικής.

Στο πεζοδρόμιο, δίπλα μου, στέκεται ο πατέρας μου. Φοράει ένα ξεφτισμένο καλοκαιρινό πανωφόρι, ένα σκισμένο μάλλινο καπέλο, που από μέσα του προβάλλει ένα κομμάτι βαμβάκι, και κάτι μεγάλες, βαριές γαλότσες. Από ματαιοδοξία και από φόβο μην καταλάβουν οι διαβάτες πως τα πόδια του είναι γυμνά, τα έχει τυλίξει με κάτι παλιές γκέτες.

6. Πείνα (λατινικά).

Αυτό το φτωχό και χαζό ανθρωπάκι, που όσο πιο πολύ κουρελιάζεται και βρομίζει το καλοκαιρινό του πανωφόρι, τόσο περισσότερο μεγαλώνει η αγάπη μου για εκείνο, ήρθε στην πόλη πριν από πέντε μήνες αναζητώντας μια θέση γραφιάς. Πέντε ολόκληρους μήνες γύρισε όλη την πολιτεία ψάχνοντας για δουλειά και τελικά σήμερα αποφάσισε να ζητιανέψει.

Μπροστά μας βρίσκεται ένα μεγάλο διώροφο κτίριο με μια μεγάλη μπλε ταμπέλα που γράφει «Εστιατόριο». Το κεφάλι μου γέρνει αδύναμο προς τα πίσω και άθελά μου βλέπω τα φωτισμένα παράθυρα του εστιατορίου. Άνθρωποι πηγαινοέρχονται πίσω από τα τζάμια. Βλέπω την αριστερή γωνία μιας ρομβίας⁷, δυο ελαιογραφίες στον τοίχο, κρεμαστά φωτιστικά... Το βλέμμα μου σταματάει σε κάποιο παράθυρο και διακρίνω μια λευκή κηλίδα. Η κηλίδα είναι ακίνητη και ξεχωρίζει μέσα στο καφετί φόντο του τοίχου. Παρατηρώ προσεχτικά εκείνον τον λεκέ και ξαφνικά καταλαβαίνω. Είναι μια άσπρη ταμπέλα. Κάτι γράφει, αλλά δεν μπορώ να καταλάβω τι.

Στέκομαι μισή ώρα με το βλέμμα κολλημένο στην ταμπέλα. Η λευκότητά της νιώθω να με υπνωτίζει. Προσπαθώ επίμονα να διαβάσω τι γράφει, μα δεν τα καταφέρνω.

Αρχίζει πάλι να απλώνεται σε όλο το κορμί εκείνη η περίεργη αρρώστια.

Ο θόρυβος των αμαξιών φτάνει στα αυτιά μου σαν δυνατή βροντή, ξεχωρίζω χιλιάδες μυρωδιές μέσα

7. Φορητό μηχανικό μουσικό όργανο.

στη βρομιά του δρόμου, στα μάτια μου τα φώτα του δρόμου και του εστιατορίου μοιάζουν σαν αστραπές που με τυφλώνουν. Τα νεύρα μου είναι τεντωμένα, οι αισθήσεις μου είναι ερεθισμένες στα άκρα. Αρχίζω τώρα να βλέπω καθαρά όλα εκείνα που πριν από λίγη ώρα δεν μπορούσα.

Στην άσπρη ταμπέλα διαβάζω τη λέξη «Στρείδια».

Παράξενη λέξη! Ζω πάνω στη γη οκτώ ολόκληρα χρόνια και τρεις μήνες ακριβώς και ποτέ δεν είχα ακούσει ξανά αυτή τη λέξη. Τι να σημαίνει άραγε; Μήπως είναι το όνομα του αφεντικού του εστιατορίου; Όμως τις ταμπέλες με το όνομα του ιδιοκτήτη ξέρω πως τις κρεμούν στην είσοδο και όχι στους εσωτερικούς τοίχους!

«Μπαμπά, τι σημαίνει “στρείδια;” ρωτάω τον πατέρα μου με βραχνή φωνή προσπαθώντας να κοιτάξω προς το μέρος του.

Ο μπαμπάς μου δεν με ακούει. Κοιτάζει το πλήθος και παρακολουθεί με το βλέμμα κάθε περαστικό... Από την έκφραση των ματιών του καταλαβαίνω πως κάτι θέλει να πει, μα η μοιραία λέξη στέκει κρεμασμένη από τα χείλη του που τρέμουν και δεν μπορεί να την προσφέρει. Ξαφνικά, παίρνει θάρρος, κάνει ένα βήμα προς το μέρος ενός κυρίου και τον αγγίζει στο μανίκι. Μόλις ο άνθρωπος γυρίζει, ο πατέρας μου λέει «συγγνώμη!», κάνει ένα βήμα πίσω και ξαναγυρίζει στη θέση του.

«Μπαμπά, τι σημαίνει “στρείδια;»

«Είναι ζώα που ζουν στη θάλασσα».

Στη στιγμή ζωντανεύει στο μυαλό μου αυτό το άγνωστο θαλάσσιο ζώο. Πρέπει να είναι κάτι ανάμεσα σε ψάρι και καβούρι. Αφού ζει στη θάλασσα, θα κάνει, σίγουρα, νόστιμη παρόσουπα, μια καυτή παρόσουπα, με μπόλικο πιπέρι και φύλλα δάφνης. Μπορεί να το τρώνε και για ορεχτικό, ένα τραγανό μεζεδάκι ή krύο με ραπανάκια. Βλέπω με τη φαντασία μου μια ωραία σκηνή. Παίρνουν το ζωάκι από την αγορά, το καθαρίζουν γρήγορα γρήγορα, το πετούν γρήγορα γρήγορα στην κατσαρόλα, γρήγορα, όλα γρήγορα γιατί ο κόσμος πεινάει, πεινάει φοβερά! Από την κουζίνα βγαίνει και τρυπώνει στα ρουθούνια μου η μυρωδιά του ζεστού παριού και της σούπας.

Η μυρωδιά μου γαργαλάει τον ουρανίσκο και τα ρουθούνια, με κυκλώνει ολάκερο, ποτίζει ολόκληρο το κορμί μου... Το εστιατόριο, ο πατέρας μου, η ταμπέλα, τα μανίκια μου, όλα αναδίνουν αυτή την πανίσχυρη μυρωδιά τόσο έντονα, που αρχίζω να μασάω. Ξαφνικά κινούνται τα σαγόνια μου και καταπίνω σαν να έχω πραγματικά στο στόμα μου το θαλάσσιο ζωντανό.

Τα πόδια μου υποχωρούν από τη νοστιμιά που κυλάει μέσα μου και, για να μην πέσω, αρπάζομαι από το μανίκι του πατέρα μου και σφίγγομαι στο μουσκεμένο του πανωφόρι. Ο πατέρας μου τρέμει και κολλάει πάνω μου. Έχει παγωνιά!

«Μπαμπά, τα στρείδια είναι νηστίσιμα;» τον ρωτάω.

«Τα τρώνε ζωντανά...» μου εξηγεί ο πατέρας. «Είναι κλεισμένα μέσα σε σκληρά κελύφη, όπως οι χελώνες, αλλά είναι κοχύλια διπλά που ανοιγοκλείνουν».

Η νόστιμη μυρωδιά εξαφανίζεται. Δεν μου γαργαλάει πια τον ουρανίσκο και τα ρουθούνια... Τώρα τα κατάλαβα όλα.

«Είναι άσχημο... σιχαμερό...» μουρμουρίζω απδιασμένος.

Αυτό λοιπόν σημαίνει «στρείδια». Φαντάζομαι ξανά εκείνο το ζώακι της θάλασσας, που τώρα μοιάζει με βάτραχο. Έναν βάτραχο που κάθεται στο κοχύλι του, κρυφοκοιτάζει με τα γουρλωτά του μάτια, με τις δαγκάνες και το γλοιώδες του δέρμα... Τα παιδιά κρύβονται όταν η μαγείρισσα τον πιάνει από τις δαγκάνες απδιασμένη, τον ακουμπάει σε ένα πιάτο και τον πηγαίνει στην τραπεζαρία. Κι εκεί, οι μεγάλοι τον αρπάζουν και τον τρώνε... τον τρώνε ζωντανό, έτσι με τα μάτια του, με τα δόντια του, με τις δαγκάνες του! Κι εκείνος τσιρίζει και τινάζεται και όλο προσπαθεί να τους δαγκώσει τα χείλη.

Στραβομουτσουνιάζω από τη σιχασιά, αλλά... γιατί κουνιούνται τα σαγόνια μου, γιατί τα δόντια μου αρχίζουν πάλι να δαγκώνουν; Εκείνος ο βάτραχος είναι σιχαμερός, απαίσιος, απδιαστικός, μα εγώ τον τρώω, τον μασουλάω με λαιμαργία, σαν να φοβάμαι μην καταλάβω τη γεύση του και τη μυρωδιά του. Έφαγα κιόλας τον έναν, μα βλέπω ακόμη έναν με τα γυαλιστερά του μάτια και άλλο, και άλλο... Τους τρώω κι αυτούς... Και υστέρα καταπίνω την πετσέτα, το

πιάτο, τις γαλότσες του πατέρα μου, την άσπρη ταμπέλα... Τρώω τα πάντα, ό,τι βρίσκεται μπροστά μου, γιατί νιώθω πως τίποτ' άλλο εκτός από το φαγητό δεν θα γιατρέψει τη φοβερή αρρώστια του κορμιού μου. Τα στρείδια με κοιτούν με τα απαίσια μάτια τους, είναι σιχαμερά, τρέμω που τα σκέφτομαι, μα εγώ πεινάω! Πεινάω!...

«Στρείδια! Δώστε μου μερικά στρείδια!»

Μια πνιχτή κραυγή σαν κλάμα βγαίνει από το στήθος μου και απλώνω το χέρι στους περαστικούς.

«Βοηθήστε μας! Σας παρακαλώ, κύριοι!» ακούω την τρεμάμενη φωνή του πατέρα μου. «Μια βοήθεια σας παρακαλώ! Ντρέπομαι που ζητιανεύω, μα δεν έχω πια άλλες δυνάμεις!»

«Στρείδια!» ξεφωνίζω τραβώντας τον πατέρα μου από το πανωφόρι του.

«Θες να μας πεις ότι τρως στρείδια; Τόσο μικρός!»

Μπροστά μου δυο κύριοι με ψηλά καπέλα με κοιτάνε γελώντας.

«Λοιπόν, νεαρέ, τρως πραγματικά τα στρείδια; Περίεργο! Και πώς τα τρως;»

Θυμάμαι ένα δυνατό χέρι να με τραβά κατά το φωτισμένο εστιατόριο. Σε δυο λεπτά, πλήθος μαζεύεται γύρω μου, με παρακολουθεί και γελά κοροϊδευτικά. Κι εγώ κάθομαι μπροστά σε ένα τραπέζι και τρώω κάτι γλοιώδες και αλμυρό που βγάζει μια μυρωδιά υγρασίας και μούχλας. Τρώω λαίμαργα χωρίς να μασάω, με σχεδόν κλειστά τα μάτια, χωρίς να θέλω να μάθω τι βάζω στο στόμα μου. Σκέφτομαι ότι, αν ανοί-

ξω τα μάτια μου, θα δω σίγουρα εκείνες τις γυαλιστερές δαγκάνες και τα γουρλωτά μάτια.

Τότε αρχίζω να δαγκώνω κάτι σκληρό. Νιώθω κάτι να σπάει ανάμεσα στα δόντια μου.

«Χα χα χα! Τρώει και τα κοχύλια!» λέει γελώντας το πλήθος γύρω μου. «Μικρέ ανόπτε, έτσι τα τρώνε τα στρείδια;»

Μετά απ' αυτό θυμάμαι μια φοβερή δίψα. Είμαι ξαπλωμένος στο κρεβάτι μου, μα δεν μπορώ να κοιμηθώ. Το στομάχι μου φλέγεται, μια παράξενη γεύση καίει το στόμα μου και δεν με αφήνει να κλείσω μάτι. Ο πατέρας περπατάει πέρα δώθε στην κάμαρα χειρονομώντας.

«Μάλλον έχω κρυώσει», μουρμουρίζει. «Νιώθω σαν να έχω κάτι στο κεφάλι μου, κάτι σαν... Λες και κάποιος τρύπωσε εκεί μέσα... Ίσως επειδή δεν έφαγα τίποτα σήμερα. Είμαι πραγματικά χαζός, είμαι ηλίθιος... Βλέπω αυτούς τους κυρίους να πληρώνουν δέκα ρούβλια για στρείδια και δεν πηγαίνω να τους ζητήσω μερικά χρήματα... έτσι δανεικά. Σίγουρα θα μου έδιναν κάτι...»

Τα ξημερώματα αποκοιμιέμαι. Ονειρεύομαι έναν βάτραχο να κάθεται σε ένα κοχύλι και να με κοιτάζει κοροϊδευτικά με τις ματάρες του. Το μεσημέρι ξυπνώ από τη δίψα. Κοιτάζω τριγύρω και ψάχνω τον πατέρα μου. Περπατάει ακόμα πάνω κάτω και όλο χειρονομεί...

Ο Θάλαμος Νο 6

1

Στο πίσω μέρος της αυλής του νοσοκομείου βρίσκεται μια παράγκα που περιβάλλεται από ένα δάσος από τσουκνίδες, κολλιτσίδες και άγρια κάνναβη. Η μεταλλική οροφή της είναι σκουριασμένη και η καμινάδα έτοιμη να πέσει. Στα σάπια σκαλοπάτια της εισόδου έχουν φυτρώσει χορτάρια και από τους σοβάδες των τοίχων δεν έχει σωθεί σχεδόν τίποτα. Η πρόσοψη της παράγκας βλέπει στο νοσοκομείο. Η πίσω πλευρά βλέπει στον κάμπο και τη χωρίζει από τα χωράφια ο γκρίζος, γεμάτος καρφιά που εξέχουν, φράχτης του νοσοκομείου. Αυτά τα καρφιά, ο φράχτης και η παράγκα έχουν μια περίεργη όψη, έρημη και εγκαταλειμμένη από τον Θεό, μια όψη που μόνο στα νοσοκομεία και στις φυλακές συναντάει κανείς.

Αν δεν φοβάσαι μη σε τσιμπήσουν οι τσουκνίδες, έλα από το στενό μονοπάτι που οδηγεί στην παράγκα να δούμε τι γίνεται εκεί μέσα. Ανοίγουμε την πόρτα της εισόδου και μπαίνουμε στον διάδρομο.

Κατά μήκος των τοίχων και πλάι στο τζάκι, στοίβες, ολόκληρα βουνά, παλιά, άχρηστα πράγματα του νοσοκομείου. Στρώματα, κουρελιασμένες ρόμπες, παντελόνια, πουκαμίσες με μπλε ρίγες, παλιές κάλτσες, μπότες και παπούτσια. Όλα αυτά τα στοιβαγμένα σε σωρούς απομεινάρια, ανακατεμένα, βρόμικα και τσαλακωμένα, βγάζουν μια αρρωστημένη δυσωδία που σου φέρνει λιποθυμιά.

Ο Νικίτα, ο επιστάτης, ένας απόστρατος με σκουριασμένα διακριτικά στο μανίκι, αράζει όλη μέρα πάνω στο βουνό με τις παλιατζούρες, με την πίπα του στο στόμα. Έχει ένα ζοφερό και ταλαιπωρημένο πρόσωπο, τα φρύδια του που προεξέχουν του δίνουν μια έκφραση τσοπανόσκυλου της στέπας και η μύτη του είναι κόκκινη. Είναι κοντοστούπης και αδύνατος αλλά τραχύς, και οι γροθιές του είναι δυνατές. Ανήκει στην τάξη των απλών, πρακτικών και βαρετών ανθρώπων, που τους αρέσει η πειθαρχία περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο στον κόσμο, εκτελούν άμεσα τις εντολές που θα τους δοθούν και είναι πεπεισμένοι ότι είναι καθήκον τους να χτυπούν τους ανθρώπους για να επιβάλλουν τους κανόνες και την τάξη. Και ο Νικίτα χτυπάει με τις χερούκλες του κατάρτηθα, κατάμουτρα, στα πλευρά, όπου λάχει, και είναι σίγουρος πως άλλος τρόπος δεν υπάρχει για να είναι τα πάντα σε τάξη στην παράγκα.

Στη συνέχεια μπαίνεις σε ένα μεγάλο, ευρύχωρο δωμάτιο που καταλαμβάνει ολόκληρο το κατάλυμα εκτός από την είσοδο. Εδώ οι τοίχοι είναι βαμμένοι

με ένα βρόμικο μπλε και η οροφή είναι τόσο καπνισμένη όσο σε μια καλύβα χωρίς καμινάδα. Είναι προφανές ότι τον χειμώνα η σόμπα καπνίζει και το δωμάτιο είναι γεμάτο αναθυμιάσεις. Τα παράθυρα είναι ασφαλισμένα με σιδερένιες βέργες. Το ξύλινο πάτωμα είναι μαύρο από τη βρομιά και ανώμαλο. Επικρατεί μια δυσωδία από ξινό λάχανο, από καμένο φιτίλι, ζωύφια και αμμωνία, και αρχικά αυτή η δυσωδία σου δίνει την εντύπωση ότι μπήκες σε ένα θηριοτροφείο.

Πάνω στα κρεβάτια, που είναι βιδωμένα στο πάτωμα, βλέπεις πέντε ανθρώπους, άλλους καθιστούς, άλλους ξαπλωμένους, με τις μπλε ρόμπες του νοσοκομείου και παλιομοδίτικους σκούφους. Αυτοί είναι τρελοί.

Υπάρχουν πέντε από αυτούς εδώ. Αυτός που είναι πιο κοντά στην πόρτα, ένας ψηλός, αδύνατος άντρας με γυαλιστερά κόκκινα μουστάκια και δακρυσμένα μάτια, κάθεται με το κεφάλι ακουμπισμένο στο χέρι του, κοιτάζοντας συνέχεια στο ίδιο σημείο. Μέρα νύχτα θρηνεί κουνώντας το κεφάλι, αναστενάζοντας και χαμογελώντας πικρά. Δεν συμμετέχει στο κουβεντολόι και συνήθως δεν απαντά σε ερωτήσεις. Τρώει και πίνει μηχανικά όταν του προσφέρουν φαγητό. Από τον αγωνιώδη, αδιάκοπο βήχα του, την αδυναμία του και τη χλομάδα στα μάγουλά του, μπορεί κανείς να καταλάβει ότι έχει φυματίωση.

Δίπλα του είναι ένας μικρόσωμος, πάντα σε εγρήγορση, πολύ ζωηρός γέρος, με μυτερή γενειάδα και

σγουρά μαύρα μαλλιά σαν του νέγρου. Τη μέρα περπατάει πάνω κάτω στον θάλαμο από παράθυρο σε παράθυρο, ή κάθεται στο κρεβάτι του σταυροπόδι και όλο σφυρίζει και σιγοτραγουδάει. Δείχνει την παιδική ευθυμία και τον ζωηρό του χαρακτήρα ακόμη και τη νύχτα, όταν σηκώνεται για να κάνει την προσευχή του ή για να χτυπήσει τον εαυτό του στο στήθος με τις γροθιές του και να ξύσει με τα δάχτυλά του την πόρτα. Αυτός είναι ο Εβραίος Μοϊσέικα, ένας ανόητος που τρελάθηκε πριν από είκοσι χρόνια όταν κάηκε το εργοστάσιο καπέλων που είχε. Και από όλους τους κατοίκους του Θαλάμου Νο 6 είναι ο μόνος που επιτρέπεται να βγει από το οίκημα, ακόμη και έξω στον δρόμο.

Απολαμβάνει αυτό το προνόμιο εδώ και χρόνια, πιθανώς επειδή είναι ο πιο παλιός κάτοικος της παράγκας. Άλλωστε είναι ένας ήσυχος, ακίνδυνος ανόητος, ο τρελός της πόλης, όπου οι άνθρωποι συνηθίζουν να τον βλέπουν περιτριγυρισμένο από χαμίνια και σκυλιά. Με την άθλια ρόμπα του, με το σκουφάκι του ύπνου και με παντόφλες, μερικές φορές με γυμνά πόδια ή ακόμη και ξεβράκωτος, περπατάει στους δρόμους, σταματάει στις πόρτες και τα μαγαζιά και ζητιανεύει ένα καπίκι. Κάπου θα του δώσουν λίγο παστό ψάρι, αλλού λίγο ψωμί, κάποιος ένα καπίκι, κι έτσι γυρίζει πίσω στον θάλαμο νιώθοντας πλούσιος και χορτάτος. Όλα όσα φέρνει όμως του τα αρπάζει ο Νικίτα. Ο επιστάτης το κάνει αυτό με τη βία, θυμωμένος, γυρίζοντας τις τσέπες του Εβραίου

ανάποδα και καλώντας τον Θεό μάρτυρα ότι δεν θα τον αφήσει να ξαναβγεί στον δρόμο και ότι η παραβίαση των κανονισμών είναι χειρότερη γι' αυτόν από οτιδήποτε άλλο στον κόσμο.

Ο Μοϊσείκα είναι σε όλα πρόθυμος και γενναιόδωρος. Δίνει στους συντρόφους του νερό και τους σκεπάζει όταν κοιμούνται. Υπόσχεται στον καθένα τους να του φέρει ένα καπίκι και να του φτιάξει καινούριο καπέλο. Ταΐζει με ένα κουτάλι τον διπλανό του στα αριστερά, που είναι παράλυτος. Όλα αυτά γίνονται όχι από λύπηση ή από ανθρωπιά. Είναι μια μίμηση, μια ακούσια, υποσυνείδητη υποταγή στον άλλο γείτονά του, δεξιά, τον Γκρομόφ.

Ο Ιβάν Ντμίτριτς Γκρομόφ είναι ένας άνδρας τριάντα τριών ετών, ένας κύριος από καλή οικογένεια, που υπήρξε δικαστικός κλητήρας και υποφέρει από μανία καταδίωξης. Είτε ξαπλώνει κουλουριασμένος στο κρεβάτι, είτε περπατάει από γωνία σε γωνία σαν να γυμνάζεται. Πολύ σπάνια κάθεται. Είναι πάντα ανήσυχος, ταραγμένος και κατακλύζεται από ένα είδος αόριστης, απροσδιόριστης προσμονής. Το πιο αχνό θρόισμα στην είσοδο ή μια φωνή στην αυλή είναι αρκετό για να τον κάνει να σηκώσει το κεφάλι του και να στήσει αντί: είτε έρχονται να τον αναζητήσουν, είτε τον ψάχνουν. Και σε τέτοιες στιγμές στο πρόσωπό του αποτυπώνονται μεγάλη ανησυχία και τρόμος.

Μου αρέσει το πλατύ πρόσωπό του με τα έντονα μήλα του, πάντα χλομό και δυστυχισμένο, που αντι-

κατοπτρίζει, σαν σε καθρέφτη, μια ψυχή βασανισμένη από τη σύγκρουση και τον μακροχρόνιο τρόμο. Οι γκριμάτσες του είναι παράξενες και ασυνήθιστες, αλλά οι λεπτές γραμμές που χαράσσονται στο πρόσωπό του από βαθιά, γνήσια ταλαιπωρία δείχνουν ευφυΐα και λογική, ενώ υπάρχει ένα ζεστό και υγιές φως στα μάτια του. Μου αρέσει αυτός ο άνθρωπος, η προθυμία και η καλοσύνη του και η εξαιρετική του ευγένεια με όλους εκτός από τον Νικίτα. Όταν πέσει από κάποιον ένα κουμπί ή ένα κουτάλι, σηκώνεται γρήγορα από το κρεβάτι του και το μαζεύει. Κάθε μέρα λέει καλημέρα στους συντρόφους του και, όταν πάει για ύπνο, τους εύχεται καληνύχτα.

Εκτός από τη συνεχώς καταπονημένη του κατάσταση και τις γκριμάτσες του, η τρέλα του φαίνεται και με τον εξής τρόπο: Μερικές φορές τα βράδια τυλίγεται με τη ρόμπα του και, τρέμοντας ολόκληρος, με τα δόντια του να τρίζουν, αρχίζει να περπατά βιαστικά πέρα δώθε στον θάλαμο και ανάμεσα στα κρεβάτια. Φαίνεται σαν να έχει υψηλό πυρετό. Από τον τρόπο που σταματάει ξαφνικά και ρίχνει μια ματιά στους συντρόφους του, καταλαβαίνεις ότι λαχταρά να πει κάτι πολύ σημαντικό, αλλά, προφανώς σκεπτόμενος ότι δεν θα τον ακούσουν ή δεν θα τον καταλάβουν, κουνάει το κεφάλι του ανυπόμονα και συνεχίζει να βηματίζει πάνω κάτω.

Σύντομα η επιθυμία να μιλήσει παίρνει το πάνω χέρι και αφήνεται να ξεσπάσει και να εκφραστεί με θέρμη και πάθος. Η ομιλία του είναι άτακτη, ασύν-

δετη και όχι πάντα κατανοητή, αλλά, από την άλλη, μαντεύεις κάτι ξεχωριστό και ωραίο τόσο στα λόγια όσο και στη φωνή του. Όταν μιλάει, αναγνωρίζεις μέσα του τον τρελό και τον άνθρωπο.

Είναι δύσκολο να καταγράψεις στο χαρτί την παράφορη ομιλία του. Μιλάει για την ανέχεια της ανθρωπότητας, για τη βία που ποδοπατάει τη δικαιοσύνη, για την ένδοξη ζωή που θα έρθει μια μέρα στην γη, για τα σιδερένια κάγκελα των παραθύρων που του θυμίζουν κάθε λεπτό τη βλακεία και τη σκληρότητα των καταπιεστών. Κάνει ένα άτακτο, ασυνάρτητο ποτ πουρί με θέματα παλιά αλλά όχι ξεπερασμένα.

2

Πριν από δώδεκα ή δεκαπέντε περίπου χρόνια, ένας αξιωματούχος, ο Γκρομόφ, άνθρωπος πολύ αξιοσέβαστος και εύπορος, ζούσε στο σπίτι του στον κεντρικό δρόμο της πόλης. Είχε δύο γιους, τον Σεργκί και τον Ιβάν. Όταν ο Σεργκί ήταν φοιτητής στο τέταρτο έτος, αρρώστησε από καλπάζουσα φυματίωση και πέθανε, και ο θάνατός του ήταν, σαν να λέμε, η πρώτη από μια ολόκληρη σειρά συμφορών που ξαφνικά πλημμύρισαν την οικογένεια Γκρομόφ. Μέσα σε μια εβδομάδα από την κηδεία του Σεργκί, ο γέρος πατέρας καταδικάστηκε για απάτη και υπεξαίρεση και πέθανε από τύφο στο νοσοκομείο της φυλακής αμέσως μετά. Το σπίτι, με ό,τι υπήρχε μέσα σ' αυτό,

πουλήθηκε σε πλειστηριασμό και ο Ιβάν Ντμίτριτς και η μητέρα του έμειναν στον δρόμο.

Όσο ζούσε ο πατέρας του, ο Ιβάν Ντμίτριτς, που σπούδαζε στο Πανεπιστήμιο της Πετρούπολης, έπαιρνε επίδομα εξήντα ή εβδομήντα ρούβλια τον μήνα και δεν είχε νιώσει τι θα πει φτώχεια. Τώρα έπρεπε να κάνει μια απότομη αλλαγή στη ζωή του. Έπρεπε να ξοδεύει τον χρόνο του από το πρωί μέχρι το βράδυ παραδίδοντας μαθήματα για ελάχιστα χρήματα, να δουλεύει σαν γραφιάς και τελικά να πεινάει, καθώς όλα του τα χρήματα τα έστελνε στη μητέρα του. Ο Ιβάν Ντμίτριτς δεν άντεχε μια τέτοια ζωή. Έχασε το κουράγιο και τη δύναμή του και εγκαταλείποντας το πανεπιστήμιο γύρισε στην πατρίδα του.

Εκεί, με κάποιες γνωριμίες που είχε, πήρε μια θέση δασκάλου σε ένα σχολείο, αλλά δεν μπορούσε να τα βγάλει πέρα με τους συναδέλφους του, δεν άρεσε στα παιδιά και σύντομα εγκατέλειψε τη θέση του. Η μητέρα του πέθανε. Ο Ιβάν Ντμίτριτς έμεινε για έξι μήνες χωρίς δουλειά ζώντας μόνο με ψωμί και νερό. Μετά έγινε δικαστικός κλητήρας. Διατήρησε αυτή τη θέση έως ότου απολύθηκε λόγω της ασθένειάς του. Δεν είχε δώσει ποτέ την εντύπωση ότι ήταν απόλυτα υγιής, ακόμη και στα νεανικά φοιτητικά του χρόνια. Ήταν πάντα χλωμός, αδύνατος και αρρώσταине εύκολα. Έτρωγε λίγο και κοιμόταν άσχημα. Ένα μόνο ποτήρι κρασί τον χτυπούσε στο κεφάλι και πάθαινε κρίσεις υστερίας. Πάντα αγαπούσε τους ανθρώπους, αλλά, λόγω της οξύθυμης ιδιοσυγκρασίας και της κα-

χυποψίας του, δεν διατηρούσε ποτέ στενές σχέσεις με κανέναν και δεν είχε φίλους. Πάντα μιλούσε με περιφρόνηση για τους συμπολίτες του λέγοντας ότι η χονδροειδής άγνοιά τους και η νωθρή, ζωώδης ύπαρξή τους του φαίνονταν αποκρουστικές και φρικτές.

Μιλούσε μεγαλόφωνα, με ζήλο, είτε με περιφρόνηση και αγανάκτηση, είτε με απορία και ενθουσιασμό, και πάντα με απόλυτη ειλικρίνεια. Ότι κι αν του έλεγε κανείς, κατέληγε πάντα στο ίδιο θέμα: ότι η ζωή ήταν βαρετή και αποπνικτική. Ότι οι κάτοικοι της πόλης δεν είχαν υψηλά ιδανικά, αλλά ζούσαν μια θλιβερή, χωρίς νόημα ζωή, γεμάτη από βία, ασέβεια και υποκρισία. Ότι οι απατεώνες ήταν καλοθρεμμένοι και καλοντυμένοι, ενώ οι έντιμοι άντρες ζούσαν με ψίχουλα. Ότι χρειαζόντουσαν περισσότερα σχολεία, μια προοδευτική τοπική εφημερίδα, ένα θέατρο, δημόσιες διαλέξεις, τον συντονισμό των πνευματικών δυνάμεων. Ότι η κοινωνία έπρεπε να δει τις αποτυχίες της και να τρομοκρατηθεί. Στην κριτική του για τους ανθρώπους έβαζε τα ακραία χρώματα χρησιμοποιώντας μόνο άσπρο και μαύρο, χωρίς παραλλαγές.

Η ανθρωπότητα χωριζόταν γι' αυτόν σε τίμιους άντρες και απατεώνες: δεν υπήρχε τίποτα ενδιάμεσο. Πάντα μιλούσε με πάθος και ενθουσιασμό για τις γυναίκες και την αγάπη, αλλά ποτέ δεν έτυχε ν' αγαπήσει.

Παρά την αυστηρή κρίση του και την υστερική συμπεριφορά του, στην πόλη τον συμπαθούσαν πολύ και, όταν δεν βρισκόταν ο ίδιος μπροστά, τον έλεγαν

χαϊδευτικά Βάνια. Η έμφυτη φινέτσα του, η προθυμία του να εξυπηρετήσει, η ηθική του καθαρότητα, το άθλιο παλτό του, η εύθραυστη εμφάνιση και οι οικογενειακές του κακοτυχίες προκάλεσαν ένα ευγενικό, ζεστό και θλιβερό συναίσθημα σε όλους. Έπειτα, καθώς ήταν μορφωμένος και καλά διαβασμένος, σύμφωνα με τις αντιλήψεις των κατοίκων της πόλης, ήξερε τα πάντα και ήταν στα μάτια τους κάτι σαν κινητή εγκυκλοπαίδεια. Διάβαζε πολύ. Καθόταν στη λέσχη τραβώντας νευρικά τα γένια του και κοιτάζοντας τα περιοδικά και τα βιβλία. Και από την έκφρασή του έβλεπε κανείς ότι δεν διάβαζε απλά, αλλά καταβρόχθιζε τις σελίδες χωρίς να δίνει χρόνο στον εαυτό του να χωνέψει αυτά που διάβαζε. Πρέπει να υποθέσουμε ότι το διάβασμα ήταν μια από τις νοσηρές του συνήθειες, καθώς έπεφτε πάνω σε οτιδήποτε κατέληγε στα χέρια του με την ίδια μανία, ακόμη και στις παλιές εφημερίδες και τα ημερολόγια. Στο σπίτι διάβαζε πάντα ξαπλωμένος.

3

Ένα φθινοπωρινό πρωινό, ο Ιβάν Ντμίτριτς, με ανασηκωμένο τον γιακά του πανωφοριού του και πατώντας στις λάσπες, κατευθύνθηκε μέσα από τα στενά δρομάκια για να δει κάποιον τεχνίτη και να τακτοποιήσει μια οφειλή που εκκρεμούσε. Ήταν σε κακή διάθεση, όπως πάντα, κάθε πρωί. Σε ένα από τα σοκάκια συνάντησε δύο κατάδικους με αλυσίδες και

τέσσερις στρατιώτες με τουφέκια που τους φρουρούσαν. Ο Ιβάν Ντιμίτρις είχε συναντήσει πολλές φορές κατάδικους στο παρελθόν και αυτοί πάντα προκαλούσαν μέσα του συναισθήματα συμπόνιας και δυσφορίας.

Όμως, τώρα αυτή η συνάντηση του άφησε μια παράξενη και αλλόκοτη αίσθηση. Ξαφνικά, του φάνηκε ότι και αυτός θα μπορούσε να βρεθεί με αλυσίδες και να οδηγηθεί μέσα στη λάσπη προς τη φυλακή. Μετά την επίσκεψή του στον τεχνίτη, στον δρόμο της επιστροφής, συνάντησε κοντά στο ταχυδρομείο έναν αστυνομικό επιθεωρητή, που τον χαιρέτησε και βάδισαν μαζί για λίγο. Για κάποιον λόγο τού φάνηκε ύποπτο αυτό το γεγονός.

Στο σπίτι του δεν μπορούσε να διώξει τους κατάδικους ή τους στρατιώτες με τα όπλα από το μυαλό του όλη τη μέρα και μια ανεξήγητη ανησυχία τον εμπόδιζε να διαβάσει ή να συγκεντρωθεί. Το βράδυ δεν άναψε τη λάμπα του και τη νύχτα δεν κατάφερε να κοιμηθεί, σκεπτόμενος ότι θα μπορούσαν να τον συλλάβουν, να του φορέσουν αλυσίδες και να τον ρίξουν στη φυλακή. Δεν πίστευε ότι είχε κάνει κανένα κακό και μπορούσε να είναι βέβαιος ότι δεν θα ήταν ποτέ ένοχος για φόνο, εμπρησμό ή κλοπή στο μέλλον. Ωστόσο, δεν ήταν δύσκολο να διαπράξει κάποιος ένα έγκλημα κατά λάθος ή ξαφνικά να προκύψει μια ψευδής μαρτυρία. Δεν είναι τυχαίο ότι η μακροχρόνια εμπειρία του απλού ανθρώπου διδάσκει ότι η επαιτεία και η φυλακή είναι δεινά από

τα οποία κανείς δεν μπορεί να είναι ασφαλής. Είναι πολύ πιθανό να υπάρξει ένα νομικό λάθος, καθώς οι νομικές διαδικασίες διεξάγονται σήμερα με απαράδεκτο τρόπο και δεν υπάρχει τίποτα που να μπορεί να προξενήσει έκπληξη.

Οι άνθρωποι που έχουν επίσημη και επαγγελματική σχέση με τα βάσανα των άλλων, για παράδειγμα, δικαστές, αστυνομικοί, γιατροί, με την πάροδο του χρόνου, μέσω της συνήθειας, γίνονται τόσο αναισθητοί που, ακόμη και αν το θελήσουν, δεν μπορούν να κρατήσουν καμία άλλη στάση απέναντι στους πελάτες τους. Σε αυτό το σημείο δεν διαφέρουν από τον αγρότη που σφάζει πρόβατα και μοσχάρια στην αυλή και δεν δίνει σημασία στο αίμα. Με αυτή τη μηχανική και ψυχρή στάση απέναντι στην ανθρωπινή προσωπικότητα, ο δικαστής χρειάζεται μόνο ένα πράγμα, χρόνο, προκειμένου να στερήσει από έναν αθώο άνθρωπο όλα τα δικαιώματα κατοχής της περιουσίας του και να τον καταδικάσει σε καταναγκαστικά έργα. Μόλις ο χρόνος που απαιτείται για την εκτέλεση ορισμένων διαδικασιών, για τις οποίες ο δικαστής πληρώνεται, έχει παρέλθει, όλα τελειώνουν. Τότε μπορείς να αναζητήσεις μάταια δικαιοσύνη και προστασία σε αυτή τη βρόμικη, κακόμοιρη πόλη, εκατόν πενήντα μίλια μακριά από έναν σιδηροδρομικό σταθμό! Και πράγματι, είναι παράλογο να σκέφτεσαι για απονομή δικαιοσύνης, όταν κάθε μορφή βίας γίνεται αποδεκτή από την κοινωνία ως μια λογική αναγκαιότητα και κάθε πράξη αγάπης,

για παράδειγμα, μια απόφαση αθώωσης, προκαλεί έξαρση δυσαρέσκειας και υποψίας.

Το πρωί, ο Ιβάν Ντμίτριτς ξύπνησε στο κρεβάτι του σε κατάσταση τρόμου, με κρύο ιδρώτα στο μέτωπό του, απόλυτα πεπεισμένος ότι θα μπορούσε να συλληφθεί ανά πάσα στιγμή. Με δεδομένο ότι οι σκοτεινές σκέψεις της προηγούμενης μέρας τον είχαν βασανίσει τόσο πολύ, σκέφτηκε ότι σίγουρα υπήρχε κάποια αλήθεια σε αυτές. Δεν θα μπορούσαν να έχουν έρθει στο μυαλό του χωρίς κανέναν λόγο. Ένας αστυνομικός πέρασε αργά μπροστά από τα παράθυρα: αυτό δεν ήταν τυχαίο. Ήταν δύο άντρες που στέκονταν σιωπηλοί κοντά στο σπίτι. Γιατί στέκονταν σιωπηλοί; Και ακολούθησαν βασανιστικές μέρες και νύχτες για τον Ιβάν Ντμίτριτς. Όλοι όσοι περνούσαν από τα παράθυρα ή έμπαιναν στην αυλή του νόμιζε ότι ήταν κατάσκοποι. Κάθε μεσημέρι, συνήθως, ο αρχηγός της αστυνομίας περνούσε πάνω σε ένα αμάξι με δυο άλογα από αυτόν τον δρόμο πηγαίνοντας από το κτήμα του στο αστυνομικό τμήμα. Αλλά ο Ιβάν Ντμίτριτς νόμιζε κάθε φορά ότι οδηγούσε ιδιαίτερα γρήγορα και ότι είχε μια αλλόκοτη έκφραση. Ήταν προφανές ότι βιαζόταν να ανακοινώσει ότι κυκλοφορούσε ένας επικίνδυνος εγκληματίας στην πόλη.

Ο Ιβάν Ντμίτριτς τρόμαζε σε κάθε χτύπημα στην πόρτα και αναστατωνόταν κάθε φορά που έβλεπε κάποιο νέο πρόσωπο στην αυλή του. Όταν συναντούσε αστυνομικούς και χωροφύλακες, χαμογελού-

σε και άρχιζε να σφυρίζει, για να φανεί αδιάφορος. Δεν μπορούσε να κοιμηθεί ολόκληρες νύχτες περιμένοντας να συλληφθεί, αλλά ροχάλιζε δυνατά και αναστέναζε όπως θα έκανε αν κοιμόταν βαθιά, ώστε η σπιτονοικοκυρά του να πιστέψει ότι κοιμάται. Διότι αν δεν μπορούσε να κοιμηθεί, σήμαινε ότι βασανιζόταν από ενοχές. Να ένα αποδεικτικό στοιχείο!

Τα γεγονότα και η κοινή λογική τού υπαγόρευαν ότι όλες αυτές οι τρομερές ιδέες ήταν ανοησίες και παραλογισμός, ότι αν έβλεπε την κατάσταση με τη λογική, δεν υπήρχε τίποτα πραγματικά τρομακτικό στη σύλληψη και τη φυλάκιση, αρκεί να έχεις ήσυχη τη συνείδησή σου. Όμως, όσο πιο λογικά και με σύνεση σκεφτόταν, τόσο πιο έντονη και οδυνηρή γινόταν η ψυχική του ταλαιπωρία. Αυτό θα μπορούσε να συγκριθεί με την ιστορία ενός ερμηίτη που προσπαθούσε να δημιουργήσει ένα καταφύγιο μέσα σε ένα παρθένο δάσος. Όσο κι αν έκοβε δέντρα με το τσεκούρι του, τόσο πιο πυκνό γινόταν το δάσος. Στο τέλος, ο Ιβάν Ντμίτρις, βλέποντας ότι ήταν μάταιο, εγκατέλειψε εντελώς τη λογική και παραδόθηκε πλήρως στην απελπισία και τον τρόμο.

Άρχισε να αποφεύγει τους ανθρώπους και να αναζητά τη μοναξιά. Η δουλειά του του φαινόταν πριν άσχημη, τώρα όμως έγινε ανυπόφορη. Φοβόταν μήπως με κάποιον τρόπο τον μπλέξουν σε προβλήματα, του βάλουν χρήματα στην τσέπη του χωρίς να το καταλάβει και μετά τον καταγγείλουν, ή ότι θα έκανε κάποιο λάθος σε επίσημα έγγραφα, κάτι που

θα φαινόταν σαν απάτη, ή ότι θα έχανε λεφτά άλλων ανθρώπων. Είναι περίεργο το γεγονός ότι η φαντασία του δεν ήταν ποτέ άλλοτε τόσο ζωνρή και εφευρετική όσο τώρα, όταν κάθε μέρα σκεφτόταν χιλιάδες διαφορετικούς λόγους για να φοβάται σοβαρά για την ελευθερία και την τιμή του. Από την άλλη πλευρά, το ενδιαφέρον του για τον έξω κόσμο, ιδιαίτερα για τα βιβλία, άρχισε να μειώνεται αισθητά, και η μνήμη του να τον προδίδει.

Την άνοιξη, όταν έλιωσε το χιόνι, βρέθηκαν στην πλαγιά κοντά στο νεκροταφείο δύο μισολιωμένα πτώματα, μιας ηλικιωμένης γυναίκας και ενός αγοριού που έφεραν τα σημάδια βίαιου θανάτου. Μόνο γι' αυτά τα πτώματα και τους άγνωστους φόνους μιλούσαν όλοι. Για να μην τον θεωρήσουν ένοχο του εγκλήματος, ο Ιβάν Ντμίτρις περπατούσε στους δρόμους χαμογελώντας και, όταν συναντούσε γνωστούς, χαιρόταν, κοκκίνιζε και άρχιζε να δηλώνει ότι δεν υπάρχει χειρότερη πράξη από τη δολοφονία των αδύναμων και ανυπεράσπιστων. Όμως αυτή η υποκρισία τον εξάντλησε σύντομα, και έπειτα από σκέψη αποφάσισε ότι στην κατάστασή του καλύτερα ήταν να κρυφτεί στο κελάρι της σπιτονοικοκυράς του. Έμεινε στο κελάρι όλη μέρα και μετά όλη νύχτα και όταν πια η επόμενη μέρα έφτασε, γύρισε κρυφά πίσω στο δωμάτιό του σαν τον κλέφτη. Στάθηκε στη μέση του δωματίου μέχρι το ξημέρωμα, άκουγε χωρίς να κουνηθεί καθόλου. Πολύ νωρίς το πρωί, πριν ξημερώσει, μπήκαν κάποιοι εργάτες στο σπίτι. Ο Ιβάν

Ντμίτριτς ήξερε ότι είχαν έρθει να επισκευάσουν την καμινάδα στην κουζίνα, αλλά ο τρόμος τον έκανε να πιστεύει ότι ήταν μυστικοί αστυνομικοί. Βγήκε σιωπηλά από το δωμάτιο και, ξαφνικά, κυριευμένος από τρόμο, πετάχτηκε έξω στον δρόμο χωρίς καπέλο και παλτό και άρχισε να τρέχει. Οι σκύλοι τον καταδίωκαν γαβγίζοντας, ένας αγρότης φώναξε κάπου πίσω του, ο άνεμος σφύριζε στα αυτιά του και νόμιζε ότι όλη η κακία και η βία του κόσμου ήταν συγκεντρωμένες πίσω του και τον κυνηγούσαν.

Τον σταμάτησαν και τον έφεραν πίσω, και η σπιτονοικοκυρά του κάλεσε έναν γιατρό. Ο γιατρός Αντρέι Γιεφίμιτς, για τον οποίο θα μιλήσουμε περισσότερο αργότερα, του πρότεινε κρύες κομπρέσες στο κεφάλι και σταγόνες δάφνης, κούνησε το κεφάλι του και αποχώρησε λέγοντας στη γυναίκα ότι δεν θα ξαναερχόταν, καθώς δεν πρέπει να ενοχλεί κανείς αυτούς που χάνουν τα λογικά τους. Επειδή δεν είχε χρήματα για να ζήσει και να νοσηλευτεί στο σπίτι, ο Ιβάν Ντμίτριτς σύντομα στάλθηκε στο νοσοκομείο, όπου τοποθετήθηκε στην πτέρυγα των πασχόντων από σεξουαλικές ασθένειες. Δεν μπορούσε να κοιμηθεί τη νύχτα και, με τις κρίσεις που τον έπιαναν συχνά, ενοχλούσε τους άλλους ασθενείς. Σύντομα, με εντολή του Αντρέι Γιεφίμιτς, μεταφέρθηκε στον Θάλαμο Νο 6. Σε διάστημα ενός χρόνου, ο Ιβάν Ντμίτριτς ξεχάστηκε τελείως από την πόλη. Τα βιβλία του, σωριασμένα από τη σπιτονοικοκυρά του σε μια άμαξα στο υπόστεγο, χάθηκαν όλα, τα πήραν τα χαμίνια της γειτονιάς.

4

Ο γείτονας του Ιβάν Ντμίτριτς, από την αριστερή πλευρά, είναι ο Εβραίος Μοϊσέικα, όπως έχω ήδη αναφέρει. Ο γείτονάς του από τη δεξιά πλευρά είναι ένας αγρότης τόσο παχύς, που είναι σαν βαρέλι, με ένα ανέκφραστο, ηλίθιο πρόσωπο, εντελώς αποστερημένο από σκέψη. Είναι ένα ακίνητο, γλοιώδες, βρόμικο ζώο, που έχει χάσει εδώ και καιρό όλες τις ικανότητες σκέψης ή αισθήματος. Από αυτόν αναδίδεται πάντα μια τρομερή, αποπνικτική δυσοσμία.

Ο Νικίτα, που δεν επιτρέπει τέτοιες απρέπειες, τον χτυπάει με όλη του τη δύναμη, χωρίς να λυπάται τις γροθιές του. Και αυτό που είναι τρομακτικό δεν είναι ότι τον χτυπάει, σε αυτό μπορεί κανείς να συνηθίσει, αλλά το γεγονός ότι αυτή η αναίσθητη ύπαρξη δεν αντιδρά καθόλου στα χτυπήματα, δεν βγάζει μιλιά, δεν σαλεύει, δεν κοιτάζει, αλλά απλώς κουνιέται λίγο σαν βαρέλι.

Ο πέμπτος και τελευταίος κάτοικος του Θαλάμου Νο 6 είναι ένας άντρας που είχε κάποτε εργαστεί ως ταξινόμος στο ταχυδρομείο, ένας λεπτός, ξανθός άντρας με ένα καλοσυνάτο αλλά κάπως πονηρό πρόσωπο. Κρίνοντας από την καθαρή, ευχάριστη λάμψη στα ήρεμα και έξυπνα μάτια του, φαίνεται ότι έχει κάποια όμορφη ιδέα στο μυαλό του και κατέχει κάποιο πολύ σημαντικό και ευχάριστο μυστικό. Κρατά κάτω από το στρώμα του κάτι που δεν το δείχνει σε κανέναν, όχι από φόβο ότι θα του το πάρουν και θα

του το κλέβουν, αλλά από συστολή. Μερικές φορές πηγαίνει στο παράθυρο και, γυρίζοντας την πλάτη στους συντρόφους του, βάζει κάτι στο στήθος του και, σκύβοντας το κεφάλι, το κοιτάζει. Αν τον πλησιάσεις τη στιγμή αυτή, καταλαμβάνεται από ντροπή και ξεσκαλώνει κάτι από το στήθος του. Αλλά δεν είναι δύσκολο να μαντέψεις το μυστικό του.

«Δεν θα μου δώσετε συγχαρητήρια;» λέει συχνά στον Ιβάν Ντιμίτριτς. «Μου απονεμήθηκε το παράσημο Στάνισλαβ δευτέρας τάξεως με το άστρο. Αυτό το παράσημο το δίνουν μόνο στους ξένους, αλλά για κάποιον λόγο θέλουν να κάνουν μια εξαίρεση για μένα», λέει με ένα χαμόγελο ανασηκώνοντας τους ώμους του με απορία. «Πρέπει να παραδεχτώ ότι δεν το περίμενα».

«Ούτε κι εγώ το καταλαβαίνω» απαντά κατσουφιασμένος ο Ιβάν Ντιμίτριτς.

«Αλλά ξέρεις τι θα πετύχω σύντομα;» επιμένει ο πρώην ταξινόμος ζαρώνοντας τα μάτια του πονηρά. «Θα αποκτήσω σίγουρα και το σουηδικό Άστρο του Βορρά. Είναι ένα παράσημο που αξίζει να περιμένει κανείς γι' αυτό, ένας λευκός σταυρός με μαύρη κορδέλα. Είναι πολύ όμορφο».

Πιστεύω ότι σε κανένα άλλο μέρος η ζωή δεν είναι τόσο μονότονη όσο σε αυτή την πτέρυγα. Το πρωί, οι ασθενείς, εκτός από τον παράλυτο και τον χοντρό αγρότη, πλένονται στην είσοδο σε μια μπανιέρα και σκουπίζονται με τις ρόμπες τους. Μετά πίνουν τσάι από μεταλλικά φλιτζάνια που τους φέρνει ο Νικίτα

από το νοσοκομείο. Όλοι δικαιούνται από ένα φλιτζάνι. Το μεσημέρι έχουν σούπα από ξινολάχανο και μαύρο ψωμί, το βράδυ το δείπνο είναι το ξεροκόματο που απέμεινε από το γεύμα. Στο ενδιάμεσο ξαπλώνουν, κοιμούνται, κοιτούν έξω από το παράθυρο και περπατούν από τη μία γωνία στην άλλη. Έτσι περνάει η μέρα, κάθε μέρα. Και ο πρώην ταξινόμος πάντα μιλάει για τα παράσημά του.

Σπάνια βλέπεις καινούρια πρόσωπα στον Θάλαμο Νο 6. Ο γιατρός δεν έχει δεχτεί νέες περιπτώσεις ψυχασθενών για πολύ καιρό, και οι άνθρωποι που τους αρέσει να επισκέπτονται ψυχιατρικές κλινικές είναι λίγοι στον κόσμο αυτόν. Μία φορά κάθε δύο μήνες, ο Σεμγιόν Λαζάριτς, ο κουρέας, εμφανίζεται στην πτέρυγα. Πώς κόβει τα μαλλιά των ασθενών, πώς τον βοηθάει ο Νικίτα να το κάνει και τι αναστάτωση προκαλεί πάντα η άφιξη του μεθυσμένου, χαμογελαστού κουρέα στους τρελούς είναι δύσκολο να το περιγράψουμε.

Κανένας άλλος δεν μπαίνει στην παράγκα εκτός από τον κουρέα. Οι ασθενείς είναι καταδικασμένοι να βλέπουν κάθε μέρα μόνο τον Νικίτα.

Ωστόσο, τις τελευταίες μέρες κυκλοφορεί μια μάλλον περίεργη φήμη στο νοσοκομείο. Ακούγεται ότι ο γιατρός έχει αρχίσει να επισκέπτεται τον Θάλαμο Νο 6.

5

Ο γιατρός Αντρέι Γιεφίμιτς Ράγκιν είναι ένα σπάνιο άτομο. Λένε ότι, όταν ήταν νέος, ήταν πολύ θρησκευόμενος και προετοίμαζε τον εαυτό του για καριέρα στη θεολογία, και ότι, αφού τελείωσε τις σπουδές του στην ανώτερη σχολή το 1863, αποφάσισε να σπουδάσει σε θεολογική ακαδημία. Ωστόσο, ο πατέρας του, χειρουργός και διδάκτορας ιατρικής, τον ειρωνεύτηκε με σκληρό τρόπο και δήλωσε ορθά κοφτά ότι θα τον αποκλήρωνε αν γινόταν ιερέας. Δεν ξέρω πόσο αληθινό είναι αυτό, αλλά ο Αντρέι Γιεφίμιτς έχει ομολογήσει περισσότερες από μία φορές ότι ποτέ δεν είχε φυσική κλίση στην ιατρική ή στην επιστήμη γενικότερα. Όπως και να έχει, ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη ιατρική σχολή και δεν εισήλθε στην ιεροσύνη. Δεν έδειξε κανέναν ιδιαίτερο θρησκευτικό ζήλο, και η συμπεριφορά του κάθε άλλο παρά κληρικό σου θύμιζε.

Η εξωτερική του εμφάνιση είναι ρωμαλέα και ασουλούπωτη σαν αγρότη, το πρόσωπο, η γενειάδα, τα ίσια μαλλιά και η αδέξια φιγούρα του θυμίζουν περισσότερο έναν χορτάτο, αθυρόστομο και σκληρό πανδοχέα. Το πρόσωπό του είναι μουντό και καλυμμένο με μπλε φλέβες, τα μάτια του μικρά και η μύτη του κόκκινη. Είναι ψηλός, με πλατιούς ώμους και τεράστια χέρια και πόδια. Μοιάζει σαν να μπορούσε με μια γροθιά του να αφήσει κάποιον στον τόπο. Το περπάτημά του είναι ήρεμο και επιβλητικό και οι

τρόποι του ευγενικοί πάντα. Όταν συναντά κάποιον σε έναν στενό διάδρομο, είναι ο πρώτος που σταματά και παραμερίζει να περάσει ο άλλος λέγοντας, όχι με βαθιά φωνή όπως θα περίμενε κανείς, αλλά με λεπτή και γλυκιά φωνή τενόρου: «Συγγνώμη!». Έχει ένα μικρό καρούμπαλο στον λαιμό του που τον εμποδίζει να φοράει σκληρό κολάρο, γι' αυτό και κυκλοφορεί πάντα με απλά πουκάμισα. Γενικά, δεν ντύνεται σαν γιατρός. Φοράει το ίδιο κοστούμι δέκα χρόνια, και τα καινούρια ρούχα, που συνήθως αγοράζει από ένα εβραϊκό κατάστημα, μοιάζουν τόσο ταλαιπωρημένα και τσαλακωμένα πάνω του όσο και τα παλιά του ρούχα. Βλέπει ασθενείς, παίρνει το δείπνο του και κάνει επισκέψεις φορώντας το ίδιο παλτό, όμως αυτό δεν οφείλεται σε τσιγκουνιά, αλλά σε πλήρη αδιαφορία για την εμφάνισή του.

Όταν ο Αντρέι Γιεφίμιτς ήρθε στην πόλη για να αναλάβει τα καθήκοντά του, το νοσοκομείο ήταν σε άθλια κατάσταση. Στα δωμάτια, τους διαδρόμους και τις αυλές του ήταν αδύνατο να αναπνεύσεις από την μπόχα. Οι υπάλληλοι, οι νοσοκόμες και τα παιδιά τους κοιμόντουσαν στα δωμάτια μαζί με τους ασθενείς. Οι κατσαρίδες, οι ψύλλοι και τα ποντίκια δεν τους άφηναν σε ησυχία. Υπήρχαν μόνο δύο νυστέρια και ούτε ένα θερμόμετρο σε όλο το νοσοκομείο. Τις πατάτες τις έβαζαν μέσα στις μπανιέρες. Ο επιστάτης, ο βοηθός γιατρού και η προϊσταμένη έκλεβαν τους ασθενείς, και για τον παλιό γιατρό, τον προκάτοχο του Αντρέι Γιεφίμιτς, όλοι έλεγαν ότι πουλούσε

κρυφά το οινόπνευμα του νοσοκομείου και ότι είχε ένα χαρέμι από νοσοκόμες και γυναίκες ασθενείς. Αυτές οι καταχρήσεις ήταν γνωστές σε όλη την πόλη, τα σκάνδαλα έδιναν και έπαιρναν, αλλά κανένας δεν μιλούσε.

Μερικοί δικαιολογούσαν την κατάσταση αυτή λέγοντας ότι στο νοσοκομείο υπήρχαν μόνο αγρότες και εργάτες, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να είναι δυσαρεστημένοι, αφού ήταν πολύ χειρότερα στο σπίτι τους παρά στο νοσοκομείο! Άλλοι έλεγαν υπερασπιστικά ότι η πόλη μόνη της, χωρίς βοήθεια από το Ζέμστβο⁸, δεν μπορούσε να διατηρήσει ένα καλό νοσοκομείο και ευτυχώς που υπήρχε έστω και ένα σαν και αυτό.

Αφού επισκέφτηκε το νοσοκομείο, ο Αντρέι Γιεφίμιτς κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η κατάσταση που επικρατούσε ήταν σωστό σκάνδαλο και εξαιρετικά επιβλαβής για την υγεία των κατοίκων της πόλης. Κατά τη γνώμη του, το πιο λογικό που μπορούσε να γίνει ήταν να δώσουν εξιτήριο στους ασθενείς και να κλείσουν το νοσοκομείο.

Τελικά όμως σκέφτηκε ότι η θέλησή του και μόνο δεν αρκούσε για να το κάνει αυτό και ότι θα ήταν μάταιο. Θα μπορούσε να εκδιώξει την υλική και ηθική βρομιά από ένα μέρος, αλλά θα μετακόμιζαν σε κάποιο άλλο. Καλύτερα να περιμένεις να εξαφανιστούν από μόνες τους. Ο μυστικισμός και όλες οι

8. Ένα είδος τοπικής διοίκησης, υπεύθυνης, μεταξύ άλλων, και για την υγεία.

βρομιές και οι απδιές της καθημερινής ζωής χρειάζονταν, αφού στην πορεία του χρόνου τα πράγματα αποκτούσαν κάποια λογική, όπως το λίπασμα που κάνει τη γη γόνιμη. Δεν υπάρχει τίποτα καλό στον κόσμο που να μην έχει βρομιά στο ξεκίνημά του.

Όταν ανέλαβε τα καθήκοντά του, ο Αντρέι Γιεφίμιτς δεν φαινόταν να έχει μεγάλη ανησυχία για τις παρατυπίες στο νοσοκομείο. Μόνο ζήτησε από τους υπαλλήλους και τις νοσοκόμες να μην κοιμούνται στα δωμάτια και έβαλε να φτιάξουν δύο ντουλάπια για τα ιατρικά εργαλεία. Ο επιστάτης, ο βοηθός γιατρού και η προϊσταμένη, ωστόσο, παρέμεναν στη θέση τους.

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς αγαπούσε βαθιά τη λογική και την εντιμότητα, αλλά δεν είχε δύναμη θέλησης ούτε πίστη στο δικαίωμά του να οργανώσει μια λογική και τίμια ζωή γύρω του. Ήταν απολύτως ανίκανος να δίνει διαταγές, να απαγορεύει πράγματα και να απαιτεί. Φαινόταν σαν να είχε πάρει όρκο να μην υψώσει ποτέ τη φωνή του και να μη χρησιμοποιήσει προστακτικό ύφος. Ήταν δύσκολο γι' αυτόν να πει «Φέρε!» ή «Δώσε!». Ακόμη κι όταν πεινούσε, έβηχε διστακτικά και έλεγε στη μαγείρισσα: «Τι γίνεται με το τσάι;» ή «Μήπως είναι ώρα για το δείπνο;». Το να απολύσει τον επιστάτη ή να του πει να σταματήσει τις κλοπές ήταν απολύτως πέρα από τις δυνατότητές του.

Όταν του μιλούσαν με δουλοπρέπεια ή του έδιναν μαγειρεμένους λογαριασμούς να υπογράψει, γινόταν κόκκινος σαν αστακός και ένιωθε σαν να ήταν αυτός ο κλέφτης, ωστόσο υπέγραφε τους λογαριασμούς.

Όταν οι ασθενείς παραπονιούνταν για πείνα ή για την κακομεταχείριση από τις νοσοκόμες, συγχυζόταν και μουρμούριζε σαν να έφταιγε εκείνος: «Καλά, καλά, θα το κοιτάξω αργότερα...» ή «Κάποια παρεξήγηση θα έχει γίνει...».

Αρχικά, ο Αντρέι Γιεφίμιτς εργάστηκε με μεγάλο ενθουσιασμό. Έβλεπε ασθενείς καθημερινά από το πρωί μέχρι το μεσημέρι, έκανε επεμβάσεις και παρακολουθούσε ακόμη και τοκετούς. Οι κυρίες έλεγαν γι' αυτόν ότι ήταν προσεκτικός και επιδέξιος στη διάγνωση ασθενειών, ιδιαίτερα σε αυτές των γυναικών και των παιδιών.

Ωστόσο, με το πέρασμα του χρόνου, η δουλειά τον κούραζε λόγω της μονοτονίας της και, το πιο σημαντικό, λόγω του ότι δεν είχε χειροπιαστά αποτελέσματα. Σήμερα έβλεπε τριάντα ασθενείς και αύριο τριάντα πέντε, την επόμενη μέρα σαράντα, και συνεχώς αυξάνονταν μέρα με τη μέρα, χρόνο με τον χρόνο, ενώ η θνησιμότητα στην πόλη δεν μειωνόταν και οι ασθενείς δεν σταματούσαν να έρχονται. Ήταν εκ των πραγμάτων αδύνατο να προσφέρει κανείς πραγματική βοήθεια σε σαράντα ασθενείς τη μέρα, οπότε αυτό οδηγούσε μόνο σε παραπλανήσεις. Αν δώδεκα χιλιάδες ασθενείς εξετάζονταν σε έναν χρόνο, αυτό σήμαινε, αν το έβλεπε κανείς απλά, ότι δώδεκα χιλιάδες άνθρωποι είχαν εξαπατηθεί. Το να βάλεις όσους ήταν σοβαρά ασθενείς σε δωμάτια και να τους θεραπεύσεις σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης ήταν αδύνατο, διότι αν και υπήρχαν κανόνες, δεν υπήρχε επιστήμη.

Αν άφηνε τη φιλοσοφία στην άκρη και ακολουθούσε επιμελώς τους κανόνες όπως οι άλλοι γιατροί, τα πράγματα που ήταν απολύτως απαραίτητα ήταν η καθαριότητα και ο καλός αερισμός των θαλάμων, αντί της βρομιάς, η υγιεινή διατροφή αντί του ζωμού από σάπια και ξινά λάχανα και οι καλοί συνεργάτες αντί των κλεφτών.

Και στην πραγματικότητα, γιατί να εμποδίζεται κάποιος να πεθάνει αν ο θάνατος είναι το φυσιολογικό και προκαθορισμένο τέλος όλων; Ποιο είναι το κέρδος αν κάποιος έμπορος ή υπάλληλος ζήσει για πέντε ή δέκα χρόνια παραπάνω; Αν ο σκοπός της ιατρικής είναι μέσω φαρμάκων να ανακουφίσει τον πόνο, τότε προκύπτει η ερώτηση: γιατί να γίνει αυτό; Πρώτα απ' όλα, λένε ότι οι δοκιμασίες οδηγούν τον άνθρωπο στην τελειότητα. Δεύτερον, αν η ανθρωπότητα μάθει πραγματικά να ανακουφίζει τους πόνους της με χάπια και σταγόνες, θα εγκαταλείψει εντελώς τη θρησκεία και τη φιλοσοφία, στις οποίες έχει βρει μέχρι τώρα όχι μόνο προστασία από κάθε είδους προβλήματα, αλλά ακόμη και ευτυχία. Ο Πούσκιν υπέφερε τρομακτικά πριν από τον θάνατό του, ο καημένος ο Χάινε ήταν παράλυτος για αρκετά χρόνια. Γιατί, λοιπόν, να μην υποφέρει και ο Αντρέι Γιεφίμιτς ή κάποια Ματρίονα Σαβίσινα, αφού οι ζωές τους δεν έχουν καμία σημασία και θα ήταν ανούσιες χωρίς πόνο και ταλαιπωρία;

Με αυτές τις σκέψεις, ο Αντρέι Γιεφίμιτς έχασε το κουράγιο του και σταμάτησε να επισκέπτεται το νοσοκομείο κάθε μέρα.

6

Έτσι περνούσε τη ζωή του ο Αντρέι Γιεφίμιτς.

Συνήθως, ξυπνούσε στις οκτώ το πρωί, ντυνόταν και έπινε το τσάι του. Μετά καθόταν στο γραφείο του να διαβάσει ή πήγαινε στο νοσοκομείο. Εκεί, οι εξωτερικοί ασθενείς περίμεναν σε έναν σκοτεινό, στενό διάδρομο να τους εξετάσει ο γιατρός. Οι υπάλληλοι του νοσοκομείου περνούσαν από μπροστά τους κάνοντας φασαρία με τις μπότες τους. Περνούσαν αδύνατοι ασθενείς με ρόμπες, πτώματα και σκεύη γεμάτα βρομιά μεταφέρονταν, και τα παιδιά έκλαιγαν, ενώ επικρατούσε παγωνιά.

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ήξερε ότι αυτό το περιβάλλον ήταν βασανιστήριο για ασθενείς που είχαν πυρετό, φυματίωση ή ήταν ευαίσθητοι, αλλά τι μπορούσε να κάνει; Στο ιατρείο τον περίμενε ο βοηθός του, ο Σεργκέι Σεργκέιτς, ένας παχουλός, κοντός άνδρας με στρογγυλό, καθαρό, ξυρισμένο πρόσωπο, με ευγενικούς τρόπους, ντυμένος με ένα καινούριο κάπως φαρδύ κοστούμι, που θύμιζε περισσότερο γερουσιαστή παρά ιατρικό βοηθό. Είχε μεγάλη πελατεία στην πόλη, φορούσε λευκή γραβάτα και θεωρούσε τον εαυτό του πιο ικανό από τον γιατρό, που δεν είχε πελατεία εκτός νοσοκομείου.

Σε μια γωνία του ιατρείου βρισκόταν ένα μεγάλο κορνιζαρισμένο εικόνισμα, με μια βαριά καντήλα μπροστά του, και δίπλα ένα κηροπήγιο με άσπρο υφασμάτινο κάλυμμα. Στους τοίχους κρέμονταν

πορτρέτα δεσποτάδων, μια φωτογραφία της Μονής Σβιατογκόρσκ και στεφάνια από αποξηραμένα λουλούδια. Ο Σεργκέι Σεργκέιτς ήταν θρησκευόμενος και του άρεσαν η επισημότητα και η τυπικότητα. Η εικόνα είχε τοποθετηθεί με δικά του έξοδα, και με τις οδηγίες του κάποιος από τους ασθενείς διάβαζε τους ύμνους της προσευχής στο ιατρείο τις Κυριακές. Μετά την ανάγνωση, ο Σεργκέι Σεργκέιτς περνούσε από τα δωμάτια με θυμιατό και έκαιγε λιβάνι.

Υπήρχαν πολλοί ασθενείς, αλλά ο χρόνος ήταν λιγοστός, έτσι η εξέταση περιοριζόταν σε μερικές σύντομες ερωτήσεις και μια φαρμακευτική αγωγή, όπως καστορέλαιο ή καμιά καταπραϋντική αλοιφή. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς καθόταν έχοντας το μάγουλο στη χούφτα του, χαμένος σε σκέψεις και ρωτώντας μηχανικά. Ο Σεργκέι Σεργκέιτς καθόταν κι αυτός τρίβοντας τα χέρια του και από καιρό σε καιρό έλεγε τη γνώμη του.

«Υποφέρουμε από πόνο και φτώχεια», έλεγε, «γιατί δεν προσευχόμαστε στον ελεήμονα Θεό όπως πρέπει. Ναι!».

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ποτέ δεν έκανε κανενός είδους επέμβαση όταν εξέταζε ασθενείς· είχε από καιρό σταματήσει να το κάνει, και η θέα του αίματος τον αναστάτωνε. Όταν χρειαζόταν να ανοίξει το στόμα ενός παιδιού για να ρίξει μια ματιά στον λαιμό του και το παιδί έκλαιγε και προσπαθούσε να αμυνθεί με τα μικρά του χέρια, ο θόρυβος του έφερνε ζάλη και δάκρυα στα μάτια. Βιαζόταν να συνταγογραφή-

σει το φάρμακο και έκανε νόημα στη μητέρα να πάρει το παιδί γρήγορα μακριά.

Σύντομα, τον κούρασαν η δειλία των ασθενών και η ασυνεννοησία τους, η παρουσία του θρησκευόμενου Σεργκέι Σεργκέιτς, τα πορτρέτα στους τοίχους, ακόμη και οι δικές του ερωτήσεις που επαναλάμβανε συνεχώς για είκοσι χρόνια. Έτσι, μετά την εξέταση πέντε ή έξι ασθενών, αποχωρούσε. Οι υπόλοιποι εξετάζονταν από τον βοηθό του.

Με τη σκέψη ότι, δόξα τω Θεώ, δεν έχει πλέον ιδιωτική πελατεία και ότι κανείς δεν θα τον διακόψει, ο Αντρέι Γιεφίμιτς κάθεται στο τραπέζι αμέσως μόλις επιστρέψει στο σπίτι του και πιάνει ένα βιβλίο. Διαβάζει πολύ και πάντα με ευχαρίστηση. Ο μισός μισθός του πηγαίνει για την αγορά βιβλίων, και από τα έξι δωμάτια του σπιτιού του, τα τρία είναι γεμάτα με βιβλία και παλιά περιοδικά. Του αρέσουν ιδιαίτερα τα έργα ιστορίας και φιλοσοφίας. Είναι συνδρομητής μόνο στο ιατρικό έντυπο *Ιατρός*, του οποίου πάντοτε διαβάζει πρώτα τις τελευταίες σελίδες. Συνήθως διαβάζει για αρκετές ώρες χωρίς διάλειμμα και χωρίς να κουράζεται. Όχι τόσο γρήγορα και με ενθουσιασμό όπως ο Ιβάν Ντιμίτριτς στο παρελθόν, αλλά αργά και με συγκέντρωση, συχνά σταματώντας σε ένα απόσπασμα που του αρέσει ή που δεν καταλαβαίνει. Κοντά στα βιβλία πάντα υπάρχουν ένα μπουκάλι βότκα, αγγούρι τουρσί ή ένα μήλο, όχι σε πιάτο, αλλά πάνω στο τραπεζομάντιλο. Κάθε μισή ώρα γεμίζει ένα ποτήρι βότκα και το πίνει χωρίς να

τραβήξει τα μάτια του από το βιβλίο. Έπειτα, χωρίς να κοιτάξει, ψηλαφίζει, παίρνει το αγγούρι και δαγκώνει ένα κομμάτι.

Στις τρεις πηγαίνει στην πόρτα της κουζίνας, ξεροβήχει και λέει: «Ντάριουσκα, πώς πάει το φαγητό;».

Μετά το φαγητό, που είναι άθλιο και απρόσεκτα σερβιρισμένο, ο Αντρέι Γιεφίμιτς περπατάει πάνω κάτω στο δωμάτιό του με σταυρωμένα τα χέρια, σκεπτικός. Το ρολόι χτυπάει τέσσερις, μετά πέντε, και αυτός συνεχίζει να περπατά και να σκέφτεται. Κάποιες φορές η πόρτα της κουζίνας τρίζει και το κόκκινο, νυσταγμένο πρόσωπο της Ντάριουσκα εμφανίζεται στην πόρτα.

«Αντρέι Γιεφίμιτς, δεν είναι ώρα να πιεις την μπίρα σου;» ρωτάει.

«Όχι, δεν είναι ακόμα ώρα. Θα περιμένω λίγο... Θα περιμένω λίγο...»

Προς το βράδυ έρχεται συνήθως ο ταχυδρόμος Μιχαήλ Αβεριάνιτς. Είναι ο μόνος άνθρωπος στην πόλη που ο Αντρέι Γιεφίμιτς δεν βαριέται τη συντροφιά του. Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς ήταν κάποτε πολύ πλούσιος γαιοκτήμονας και είχε υπηρετήσει στο ιππικό, αλλά έπεσε έξω και αναγκάστηκε ν' αποδεχθεί μια δουλειά στο ταχυδρομείο, σε προχωρημένη ηλικία, για να ζήσει. Είχε μια γερή και υγιή εμφάνιση, πυκνές γκριζες γενειάδες, ευγένεια που χαρακτήριζε έναν καλοαναθρεμμένο άνθρωπο, και μια φωνή γεμάτη, ευχάριστη. Ήταν καλόκαρδος και συναισθηματικός, αλλά είχε και νεύρα. Όταν κάποιος στο ταχυδρομείο

διαμαρτυρόταν για κάποιον λόγο, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς γινόταν κόκκινος, έτρεμε ολόκληρος και φώναζε με άγρια φωνή «Βουλώστε το!», με αποτέλεσμα το ταχυδρομείο να έχει αποκτήσει τη φήμη ενός τόπου που ήταν τρομακτικό να επισκεφθεί κανείς. Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς εκτιμούσε και σεβόταν τον Αντρέι Γιεφίμιτς για την κουλτούρα του και την ευγένεια της ψυχής του, ενώ τους άλλους κατοίκους της πόλης τούς αντιμετώπιζε με αλαζονεία, σαν να ήταν υπάλληλοί του.

«Να με», έλεγε μπαίνοντας στο σπίτι του Αντρέι Γιεφίμιτς. «Καλησπέρα, αγαπητέ μου φίλε! Είμαι σίγουρος ότι σε κουράζω, έτσι δεν είναι;»

«Αντιθέτως, είμαι ευτυχισμένος», απαντούσε ο γιατρός. «Πάντα χαίρομαι να σε βλέπω».

Οι φίλοι κάθονται στον καναπέ του γραφείου και για αρκετή ώρα καπνίζουν χωρίς να μιλούν.

«Ντάριουςκα, πού είναι οι μπίρες;» λέει ο Αντρέι Γιεφίμιτς.

Πίνουν το πρώτο τους μπουκάλι ακόμα σιωπηλοί, ο γιατρός σκεπτικός και ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς με μια χαρούμενη και ζωηρή έκφραση, όπως ένας άνθρωπος που έχει κάτι πολύ ενδιαφέρον να πει. Ο γιατρός ήταν πάντα αυτός που άνοιγε τη συζήτηση.

«Τι κρίμα», λέει ήσυχα και αργά, χωρίς να κοιτάξει τον φίλο του στα μάτια (ποτέ δεν κοίταζε κανέναν στα μάτια), «τι μεγάλη ντροπή που δεν υπάρχουν άνθρωποι στην πόλη μας ικανοί να κάνουν μια ευφυή και ενδιαφέρουσα συζήτηση ή να το αποζητούν.

Είναι μια τεράστια έλλειψη για εμάς. Ακόμη και η μορφωμένη τάξη δεν είναι και πολύ ανώτερη από τον απλό λαό».

«Ακριβώς έτσι. Συμφωνώ».

«Ξέρεις, φυσικά», συνεχίζει ο γιατρός ήσυχα και σκεπτικά, «ότι όλα σε αυτόν τον κόσμο είναι ασήμαντα και μη ενδιαφέροντα, εκτός από τις υψηλές εκδηλώσεις του ανθρώπινου πνεύματος. Το πνεύμα σχεδιάζει ένα διαχωριστικό μεταξύ των ζώων και του ανθρώπου, προτείνει τη θεϊκότητα του δεύτερου και σε κάποιον βαθμό αντικαθιστά την αθανασία που δεν υπάρχει. Επομένως, το πνεύμα είναι η μόνη πηγή ευχαρίστησης. Δεν βλέπουμε ούτε ακούμε ίχνος πνεύματος γύρω μας, επομένως στερούμαστε ευχαρίστησης. Έχουμε βιβλία, αυτό είναι αλήθεια, αλλά αυτό δεν είναι καθόλου το ίδιο με τις ζωντανές συζητήσεις. Αν μου επιτρέψεις να κάνω μια όχι και τόσο ακριβή σύγκριση, τα βιβλία είναι η τυπωμένη παρτιτούρα, ενώ η συζήτηση είναι το τραγούδι».

«Απόλυτα αληθές».

Ακολουθεί σιωπή για λίγη ώρα. Η Ντάριουςκα βγαίνει από την κουζίνα και με μια έκφραση απελπισίας στέκεται στην πόρτα για να κρυφακούσει, με το πρόσωπό της στηριγμένο στο χέρι της.

«Αχ!» αναστενάζει ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς. «Πραγματικά, τι να περιμένει κανείς από το πνευματικό επίπεδο αυτής της γενιάς!»

Και αρχίζει να περιγράφει πόσο υγιής, διασκεδαστική και ενδιαφέρουσα είχε υπάρξει η ζωή στο

παρελθόν. Πως η πνευματική τάξη στη Ρωσία ήταν έξυπνη και πόσο ανώτερες ιδέες είχε για την τιμή και τη φιλία. Πως δάνειζαν χρήματα χωρίς απόδειξη και ήταν ντροπή να μη βοηθήσουν έναν συνάδελφο σε ανάγκη. Και τι εκστρατείες, τι περιπέτειες, τι συμπλοκές, τι σύντροφοι και τι γυναίκες! Κι ο Καύκασος, τι θαυμάσια περιοχή! Η γυναίκα ενός διοικητή τάγματος, μια παράξενη γυναίκα, φορούσε στολή αξιωματικού και έφευγε το βράδυ στα βουνά, μόνη της, χωρίς συνοδό. Έλεγαν ότι είχε ερωτική σχέση με κάποιον πρίγκιπα από το κοντινό χωριό.

«Παναγιά μου, Αγία Μητέρα...» αναστενάζει η Ντάριουσκα.

«Και πώς πίναμε! Και πώς τρώγαμε! Γλεντζέδες αληθινοί!»

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ακούει χωρίς να ακούει πραγματικά. Σκέφτεται τα δικά του καθώς πίνει την μπίρα του.

«Συχνά ονειρεύομαι πνευματικούς ανθρώπους και συζητήσεις μαζί τους», λέει ξαφνικά διακόπτοντας τον Μιχαήλ Αβεριάνιτς. «Ο πατέρας μου μου έδωσε μια εξαιρετική εκπαίδευση, αλλά υπό την επιρροή των ιδεών του 1860 με έκανε γιατρό. Πιστεύω ότι, αν δεν τον υπάκουα τότε, τώρα θα ήμουν στο κέντρο της πνευματικής ζωής. Πολύ πιθανό να είχα γίνει μέλος κάποιας πανεπιστημιακής κοινότητας. Φυσικά, η διανόηση επίσης είναι παροδική και όχι αιώνια, αλλά ξέρεις γιατί την τιμώ. Η ζωή είναι μια βασανιστική παγίδα· όταν ένας σκεπτόμενος άνθρωπος φτάνει

στην ωριμότητα και αποκτά πλήρη συνείδηση, δεν μπορεί παρά να αισθάνεται ότι είναι παγιδευμένος σε μια κατάσταση από την οποία δεν υπάρχει διαφυγή. Πράγματι, καλείται χωρίς τη θέλησή του από τυχαίες περιστάσεις, από την ανυπαρξία στη ζωή... και ποιος ο λόγος; Προσπαθεί να ανακαλύψει το νόημα και τον σκοπό της ύπαρξής του· δεν του λένε τίποτα ή του λένε ανοησίες; Χτυπά και δεν του ανοίγουν; Ο θάνατος έρχεται, επίσης χωρίς τη θέλησή του. Έτσι, ακριβώς όπως στη φυλακή, οι άνθρωποι που συνδέονται από κοινή ατυχία αισθάνονται πιο άνετα όταν είναι μαζί. Δεν παρατηρούμε την παγίδα στη ζωή όταν συγκεντρώνονται άνθρωποι με ικανότητα ανάλυσης και γενίκευσης και περνούν τον χρόνο τους ανταλλάσσοντας υπερήφανες και ελεύθερες ιδέες. Σε αυτή την έννοια, η διανόηση είναι η πηγή μιας ευχαρίστησης που δεν μπορεί να αντικατασταθεί από τίποτα».

«Απόλυτα αληθές».

Χωρίς να κοιτάξει τον φίλο του στα μάτια, ο Αντρέι Γιεφίμιτς συνεχίζει, ήσυχα και με παύσεις, μιλώντας για πνευματικούς ανθρώπους και συζητήσεις μαζί τους και ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς ακούει προσεκτικά και συμφωνεί: «Απόλυτα αληθές».

«Και δεν πιστεύεις στην αθανασία της ψυχής;» ρωτάει ξαφνικά.

«Όχι, αγαπητέ Μιχαήλ Αβεριάνιτς, δεν το πιστεύω και δεν έχω λόγους να το πιστεύω».

«Πρέπει να ομολογήσω ότι έχω και εγώ αμφιβο-

λίες. Ωστόσο, έχω και την αίσθηση ότι δεν θα πεθάνω ποτέ. *Αχ, σκέφτομαι, καημένη, είναι καιρός να πεθάνεις!* Αλλά υπάρχει μια μικρή φωνή στην ψυχή μου που λέει: “Μην το πιστεύεις, δεν θα πεθάνεις”».

Μετά τις εννέα, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς φεύγει. Καθώς φοράει το γούνινο παλτό του στην είσοδο, λέει με έναν αναστεναγμό: «Τι έρημο μέρος είναι αυτό που μας έχει φέρει η μοίρα, όμως, πραγματικά, το πιο ενοχλητικό από όλα είναι ότι μια μέρα θα πεθάνουμε εδώ. Αχ...».

7

Μετά την αποχώρηση του φίλου του, ο Αντρέι Γιεφίμιτς κάθεται στο τραπέζι και αρχίζει ξανά να διαβάζει. Η ησυχία της βραδιάς και, αργότερα, της νύχτας δεν διαταράσσεται από κανέναν ήχο, και φαίνεται πως ο χρόνος σταματά και ο γιατρός συνυπάρχει με το βιβλίο του, σαν να μην υπάρχει τίποτ' άλλο εκτός από τα βιβλία και τη λάμπα με το πράσινο καπέλο. Το χοντροκομμένο πρόσωπο του γιατρού φωτίζεται σιγά σιγά από ένα χαμόγελο χαράς και ενθουσιασμού για την πρόοδο του ανθρώπινου πνεύματος. *Γιατί δεν είναι ο άνθρωπος αθάνατος;* σκέφτεται. *Γιατί υπάρχουν τα εγκεφαλικά κέντρα, ποιο είναι το όφελος από την όραση, την ομιλία, την αυτοσυνείδηση, την ιδιοφυΐα, αν όλα αυτά προορίζονται να θαφτούν στο χώμα και τελικά να παγώσουν μαζί με τον φλοιό της γης και στη συνέχεια, για εκατομμύρια*

χρόνια, να ταξιδεύουν με τη γη γύρω από τον ήλιο χωρίς νόημα και σκοπό; Δεν υπάρχει λόγος να έρχεται ο άνθρωπος με την εξυψωμένη, σχεδόν θεϊκή του διάνοια από την ανυπαρξία, και μετά, σαν να τον κοροϊδεύουν, να ξαναγίνεται χώμα. Η μετατροπή της ύλης! Μα τι δειλία είναι αυτή να παρηγορείς τον εαυτό σου με αυτό το φτηνό υποκατάστατο της αθανασίας! Οι ασυνείδητες διεργασίες που συμβαίνουν στη φύση είναι κατώτερες ακόμη και από την ανοησία του ανθρώπου, αφού στην ανοησία υπάρχουν, τουλάχιστον, συνείδηση και θέληση, ενώ σε αυτές τις διεργασίες δεν υπάρχει απολύτως τίποτα. Μόνο ο δειλός, που έχει περισσότερη φοβία για τον θάνατο από ό,τι αξιοπρέπεια, μπορεί να παρηγορεί τον εαυτό του με το γεγονός ότι το σώμα του θα ζήσει κάποτε ξανά ανάμεσα στα χόρτα, τις πέτρες και τους βατράχους. Το να βρει κανείς την αθανασία του στην εξέλιξη της ύλης είναι το ίδιο παράξενο όσο το να προφητεύσει ένα λαμπρό μέλλον για την περίπτωση ενός πολύτιμου βιολίου, αφού αυτό έχει σπάσει και έχει γίνει χίλια κομμάτια.

Όταν χτυπά το ρολόι, ο Αντρέι Γιεφίμιτς γέρνει πίσω στην καρέκλα του και κλείνει τα μάτια για να σκεφτεί λίγο. Υπό την επίδραση των ωραίων ιδεών που διαβάζει, χωρίς να το καταλαβαίνει, ανακαλεί το παρελθόν και το παρόν του. Το παρελθόν είναι μισητό, καλύτερα να μην το σκέφτεται. Και το παρόν είναι το ίδιο με το παρελθόν. Ξέρει ότι τη στιγμή που οι σκέψεις του αιωρούνται μαζί με τη γη που γυρίζει

γύρω από τον ήλιο, στο κύριο κτίριο του νοσοκομείου οι άνθρωποι υποφέρουν από αρρώστιες και βρομιά. Κάποιος ίσως δεν μπορεί να κοιμηθεί πολεμώντας τις ψείρες, κάποιος μολύνεται από μια δερματική πάθηση ή πονάει από έναν πολύ σφιχτό επίδεσμο. Ίσως οι ασθενείς παίζουν χαρτιά με τις νοσηλεύτριες και πίνουν βότκα. Κάθε χρόνο, δώδεκα χιλιάδες άνθρωποι έχουν εξαπατηθεί. Όλο το νοσοκομείο παραπαίει, όπως και πριν από είκοσι χρόνια, ανάμεσα σε κλοπές, βρομιά, σκάνδαλα, κουτσομπολιά, χοντροκομμένα ψέματα, και συνεχίζει να είναι επικίνδυνο για την υγεία των κατοίκων. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ξέρει επίσης ότι ο Νικίτα χτυπά τους ασθενείς πίσω από τα σιδερένια κάγκελα του Θαλάμου Νο 6, και ότι ο Μοϊσέϊκα περιφέρεται στην πόλη κάθε μέρα ζητώντας ελεημοσύνη.

Από την άλλη πλευρά, γνωρίζει πολύ καλά ότι μια μαγική αλλαγή είχε συμβεί στην ιατρική κατά τη διάρκεια των τελευταίων είκοσι πέντε ετών. Όταν σπούδαζε στο πανεπιστήμιο, είχε φανταστεί ότι η ιατρική σύντομα θα κατέρρεε όπως η αλχημεία και η μεταφυσική. Τώρα όμως, όταν διαβάσει τη νύχτα, η επιστήμη της ιατρικής τον αγγίζει και του ξυπνά την περιέργεια και ακόμη και τον ενθουσιασμό. Τι απροσδόκητο θαύμα, τι επανάσταση! Χάρη στο αντισηπτικό σύστημα, γίνονται επεμβάσεις που ο μεγάλος Πιρόγκοφ δεν τολμούσε ούτε να φανταστεί. Και οι πιο νέοι γιατροί του Ζέμστβο τολμούν να κάνουν χειρουργικές επεμβάσεις. Από τις επεμβάσεις σκω-

ληκοειδίτιδας, μόνο το ένα τοις εκατό είναι θανατηφόρο, ενώ πια θεωρούν την πέτρα στο νεφρό ως θέμα που δεν αξίζει καν να γράψεις γι' αυτό. Έχει ανακαλυφθεί μια ριζική θεραπεία για τη σύφιλη. Και η θεωρία της κληρονομικότητας, ο υπνωτισμός, οι ανακαλύψεις του Παστέρ και του Κοχ, η υγιεινή που παρακολουθεί τις στατιστικές και από την άλλη η ιατρική του Ζέμστρο! Η ψυχιατρική, με τη σύγχρονη κατάταξη των ψυχικών ασθενειών και τις μεθόδους διάγνωσης και θεραπείας, εξελίχθηκε σε σύγκριση με ό,τι υπήρχε στο παρελθόν. Δεν ρίχνουν πια κρύο νερό στα κεφάλια των τρελών ούτε τους φορούν ζουρλομανδύες. Τους θεραπεύουν με ανθρωπιά και, όπως δηλώνουν οι εφημερίδες, διοργανώνουν για την ψυχαγωγία τους χορούς και θεατρικές παραστάσεις.

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς γνωρίζει ότι με τις σύγχρονες απόψεις και τις κατακτήσεις της επιστήμης, μια τέτοια αθλιότητα όπως ο Θάλαμος Νο 6 θα ήταν δυνατό να υπάρχει μόνο σε μια μικρή πόλη, εκατόν πενήντα μίλια μακριά από έναν σιδηρόδρομο, όπου ο δήμαρχος και το δημοτικό συμβούλιο είναι μισοαναλφάβητοι έμποροι που θεωρούν τον γιατρό ως Θεό που πρέπει να τον πιστεύουν χωρίς καμία κριτική, ακόμη κι αν τους ρίξει λιωμένο μόλυβδο στο στόμα. Σε οποιοδήποτε άλλο μέρος, το κοινό και οι εφημερίδες θα είχαν εδώ και καιρό διαλύσει αυτή τη μικρή Βαστίλη.

Μα τι σημασία έχει; ρωτά τον εαυτό του ο Αντρέι Γιεφίμιτς ανοίγοντας τα μάτια του. Υπάρχει το αντι-

σηπτικό σύστημα, υπάρχει ο Κοχ, είναι ο Παστέρ, αλλά η ουσιαστική πραγματικότητα δεν αλλάζει καθόλου· η ασθένεια και η θνησιμότητα παραμένουν οι ίδιες. Διοργανώνουν χορούς και διασκεδάσεις για τους τρελούς, αλλά δεν τους αφήνουν ελεύθερους. Έτσι, είναι όλα ανοησίες και ματαιότητες και δεν υπάρχει καμία διαφορά στην πραγματικότητα ανάμεσα στην καλύτερη κλινική της Βιέννης και το νοσοκομείο μου.

Ωστόσο η κατάθλιψη και η φιλοδοξία τού απαγορεύουν να βουλιάξει στην απάθεια. Πρέπει να είναι από την εξάντληση, νιώθει το βαρύ του κεφάλι να βυθίζεται στο βιβλίο. Βάζει τα χέρια κάτω από το πρόσωπό του για να το στηρίξει και σκέφτεται: Υπηρετώ σε ένα βλαβερό ίδρυμα και λαμβάνω μισθό από ανθρώπους που εξαπατώ. Δεν είμαι έντιμος, αλλά και πάλι, δεν είμαι τίποτα, είμαι μόνο ένα μέρος μιας αναπόφευκτης κοινωνικής κακίας: Όλοι οι τοπικοί αξιωματούχοι είναι βλαβεροί και λαμβάνουν μισθό για να μην κάνουν τίποτα... Για την ανειλικρίνειά μου δεν φταίω εγώ, αλλά οι εποχές... Αν είχα γεννηθεί διακόσια χρόνια αργότερα, θα ήμουν διαφορετικός...

Το ρολόι χτυπάει τρεις, σβήνει τη λάμπα του και πηγαίνει στην κρεβατοκάμαρά του. Δεν μπορεί να κοιμηθεί όμως...

8

Δύο χρόνια πριν, το Ζέμστβο, έχοντας μια φιλελεύθερη διάθεση, είχε αποφασίσει να διαθέσει στο νο-

σοκομείο της πόλης τριακόσια ρούβλια τον χρόνο για τη στελέχωσή του με ιατρικό προσωπικό. Έτσι, ο Γεβγκένι Φιοντόριτς Χομπότοφ ήρθε στην πόλη και έγινε βοηθός του Αντρέι Γιεφίμιτς. Ήταν πολύ νέος άνδρας, ούτε καν τριάντα, ψηλός και μελαχρινός, με έντονα ζυγωματικά και μικρά μάτια· οι πρόγονοί του πιθανότατα προέρχονταν από μια από τις πολλές αλλοδαπές φυλές της Ρωσίας. Έφτασε στην πόλη χωρίς ούτε ένα ρούβλι, μόνο με μια μικρή βαλίτσα και μια νέα γυναίκα που την παρουσίασε ως μαγείρισσα. Αυτή η γυναίκα κρατούσε ένα μωρό στην αγκαλιά της. Ο Γεβγκένι Φιοντόριτς κυκλοφορούσε με ένα καπέλο με γείσο και ψηλές μπότες, ενώ τον χειμώνα φορούσε ένα παλτό από πρόβατο.

Δημιούργησε στενές φιλίες με τον Σεργκέι Σεργκέιτς και τον επιστάτη, αλλά απέφευγε τους υπόλοιπους υπαλλήλους και για κάποιον λόγο τούς αποκαλούσε αριστοκράτες. Στο σπίτι του είχε μόνο ένα βιβλίο, *Οι Νέες Συνταγές του Νοσοκομείου της Βιέννης για το 1881*. Όταν πήγαινε σε έναν ασθενή, πάντα έπαιρνε αυτό το βιβλίο μαζί του. Το βράδυ, έπαιζε μπιλιάρδο στη λέσχη, αλλά δεν του άρεσαν τα χαρτιά.

Επισκεπτόταν το νοσοκομείο δύο φορές την εβδομάδα, έκανε τον γύρο των θαλάμων και εξέταζε εξωτερικούς ασθενείς. Η πλήρης απουσία αντισηπτικών και οι βεντούζες προκάλεσαν την οργή του, αλλά δεν εισήγαγε κανένα νέο σύστημα, φοβούμενος μήπως προσβάλει τον Αντρέι Γιεφίμιτς. Θεωρούσε τον συ-

νάδελφό του έναν πονηρό γέρο, φανταζόταν ότι είναι πολύ πλούσιος και τον ζήλευε. Θα ήταν πολύ ευτυχής αν είχε τη θέση του.

9

Μια ανοιξιιάτικη βραδιά προς το τέλος του Μαρτίου, όταν δεν υπήρχε πια χιόνι και τα πουλιά κελαηδούσαν, ο γιατρός βγήκε περίπατο με τον φίλο του τον ταχυδρομικό υπάλληλο και περπατώντας έφτασαν στην αυλόπορτα του νοσοκομείου. Εκείνη τη στιγμή, ο Εβραίος Μοϊσέικα, επιστρέφοντας με τα λάφυρά του, μπήκε στην αυλή. Δεν φορούσε καπέλο και τα γυμνά πόδια του ήταν χωμένα στις γαλότσες του. Στο χέρι κρατούσε μια μικρή σακουλίτσα με κέρματα.

«Δώσε μου ένα καπίκι!» είπε στον γιατρό χαμογελώντας και τρέμοντας από το κρύο. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς, που δεν μπορούσε ποτέ να αρνηθεί σε κανέναν τίποτα, του έδωσε δέκα καπίκια.

Πόσο θλιβερό θέαμα... σκέφτηκε κοιτάζοντας τα κατακόκκινα από το κρύο και γυμνά πόδια του Εβραίου.

Και αναστατωμένος από ένα συναίσθημα που ήταν ταυτόχρονα οίκτος και απέχθεια, μπήκε στην παράγκα πίσω από τον Εβραίο, κοιτάζοντας τώρα το φαλακρό του κεφάλι και τα καλάμια των ποδιών του. Καθώς ο γιατρός προχώρησε στον διάδρομο, ο Νικίτα ξεφύτρωσε μέσα από τις παλιατζούρες και τα σκουπίδια και στάθηκε προσοχή.

«Καλημέρα, Νικίτα», είπε απαλά ο Αντρέι Γιεφί-

μιτς. «Μπορούμε να βρούμε ένα ζευγάρι μπότες για τον Εβραίο; Θα παγώσει!»

«Σίγουρα, κύριέ μου. Θα ενημερώσω τον προϊστάμενο».

«Παρακαλώ, κάνε το. Πες του ότι το ζήτησα εγώ».

Η πόρτα προς τον θάλαμο ήταν ανοιχτή. Ο Ιβάν Ντμίτριτς, που ήταν ξαπλωμένος, στηρίχτηκε στον έναν αγκώνα στο κρεβάτι, άκουσε ανήσυχα την άγνωστη φωνή και ξαφνικά αναγνώρισε τον γιατρό. Τρέμοντας ολόκληρος από θυμό, πετάχτηκε πάνω με κόκκινο, οργισμένο πρόσωπο και γουρλωμένα μάτια και έτρεξε στη μέση του θαλάμου.

«Ο γιατρός ήρθε!» φώναξε και ξέσπασε σε γέλια. «Επιτέλους! Κύριοι, σας συγχαίρω. Ο γιατρός μάς τιμά με μια επίσκεψη! Καταραμένε αρουραίε!» ούρλιαξε με μανία, όπως δεν το είχε ξανακάνει ποτέ πριν. «Σκοτώστε τον αρουραίο! Όχι, το να τον σκοτώσετε είναι πολύ καλό. Πνίξτε τον στον βόθρο!»

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς, ακούγοντας αυτό, κοίταξε μέσα στον θάλαμο από την είσοδο και ρώτησε ευγενικά: «Γιατί;».

«Γιατί;» φώναξε ο Ιβάν Ντμίτριτς πηγαίνοντας προς τον γιατρό με απειλητική διάθεση και τυλίγοντας τον εαυτό του σφιχτά με τη ρόμπα του. «Γιατί; Είσαι κλέφτης!» είπε με βλέμμα γεμάτο αποστροφή κουνώντας τα χείλη του σαν να ήθελε να τον φτύσει. «Απατεώνας! Δήμιος!»

«Ηρέμησε», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς χαμογελώντας ενοχλημένα. «Σε διαβεβαιώ ότι δεν έχω κλέψει ποτέ

τίποτα· και για τα υπόλοιπα, νομίζω ότι υπερβάλλεις. Βλέπω ότι είσαι θυμωμένος μαζί μου. Ηρέμησε, σε παρακαλώ, αν μπορείς, και πες μου ψύχραιμα γιατί είσαι θυμωμένος».

«Γιατί με κρατάς εδώ;»

«Γιατί είσαι άρρωστος».

«Ναι, είμαι άρρωστος. Αλλά ξέρεις, δεκάδες, εκατοντάδες τρελοί περιφέρονται ελεύθεροι, γιατί η άγνοιά σου δεν είναι ικανή να ξεχωρίσει τους τρελούς από τους λογικούς. Γιατί εγώ και οι φτωχοί αυτοί να είμαστε φυλακισμένοι εδώ σαν αποδιοπομπαίοι τράγοι για όλους τους υπόλοιπους; Εσύ, ο βοηθός σου, ο προϊστάμενος και όλοι μέσα στο νοσοκομείο είστε ηθικά απείρως κατώτεροι από καθέναν από εμάς, γιατί λοιπόν είμαστε κλεισμένοι εμείς και όχι εσύ; Πού είναι η λογική;»

«Η ηθική και η λογική δεν έρχονται σε επαφή, εξαρτώνται όλα από την τύχη. Αν κάποιος είναι κλεισμένος, πρέπει να παραμείνει, και αν κάποιος δεν είναι κλεισμένος, μπορεί να κυκλοφορεί ελεύθερος, αυτό είναι όλο. Δεν υπάρχει ούτε ηθική ούτε λογική στο ότι είμαι γιατρός και εσύ ψυχικά άρρωστος, δεν υπάρχει τίποτα πέρα από την τεμπελιά της τύχης».

«Την ανοησία αυτή δεν την καταλαβαίνω...» ψέλλισε ο Ιβάν Ντμίτριτς και κάθισε στο κρεβάτι του.

Ο Μοϊσέικα, τον οποίο ο Νικίτα δεν τόλμησε να ελέγξει παρουσία του γιατρού, άπλωσε στο κρεβάτι του κομμάτια ψωμιού, κομμάτια χαρτιού και μικρά κόκαλα και, τρέμοντας από το κρύο, ξεκίνησε γρή-

γορα να λέει κάτι σε ρυθμό στα εβραϊκά. Πιθανόν να φαντάστηκε ότι είχε ανοίξει ένα μαγαζί.

«Άφησέ με να φύγω», είπε ο Ιβάν Ντιμίτρις, και η φωνή του έτρεμε.

«Δεν μπορώ».

«Όμως γιατί δεν μπορείς, γιατί;»

«Γιατί δεν είναι στο χέρι μου. Σκέψου, τι νόημα έχει να σε αφήσω να φύγεις; Μόλις βγεις στον δρόμο, οι κάτοικοι της πόλης ή η αστυνομία θα σε συλλάβουν ή θα σε φέρουν πίσω».

«Ναι, ναι, αυτό είναι αλήθεια», είπε ο Ιβάν Ντιμίτρις και έτριψε το μέτωπό του. «Είναι φρικτό! Αλλά τι να κάνω, τι;»

Στον Αντρέι Γιεφίμιτς άρεσαν η φωνή του Ιβάν Ντιμίτρις και το έξυπνο νεανικό πρόσωπο με τις γκριμάτσες του. Ήθελε να είναι καλός με τον νεαρό και να τον παρηγορήσει. Κάθισε δίπλα του στο κρεβάτι, σκέφτηκε και του είπε:

«Ρωτάς τι να κάνεις. Το καλύτερο πράγμα στη θέση σου θα ήταν να τρέξεις μακριά, αλλά δυστυχώς αυτό είναι άχρηστο. Θα σε συλλάβουν. Όταν η κοινωνία προστατεύει τον εαυτό της από τους εγκληματίες, τους ψυχικά διαταραγμένους ή τους άλλους ενοχλητικούς ανθρώπους, είναι αήττητη. Υπάρχει μόνο ένα πράγμα που μπορείς να κάνεις: να αποδεχθείς το ότι η παρουσία σου εδώ είναι αναπόφευκτη».

«Μα δεν ωφελεί κανέναν».

«Όσο υπάρχουν φυλακές και ψυχιατρεία, κάποιος πρέπει να είναι κλεισμένος σε αυτά. Αν όχι εσύ, εγώ.

Αν όχι εγώ, κάποιος τρίτος. Μέχρι να έρθει ο καιρός που δεν θα υπάρχουν φυλακές και ψυχιατρεία, ούτε σιδεριές στα παράθυρα ούτε ζουρλομανδύες. Φυσικά, αυτή η εποχή θα έρθει αργά ή γρήγορα».

Ο Ιβάν Ντμίτριτς γέλασε ειρωνικά.

«Αστειεύεσαι», είπε κλείνοντας τα μάτια του. «Τέτοιοι κύριοι όπως εσύ και ο βοηθός σου, ο Νικίτα, δεν έχουν καμία σχέση με το μέλλον, αλλά να είσαι σίγουρος, κύριε, ότι οι καλύτερες μέρες θα έρθουν! Μπορεί να εκφράζομαι φθηνά, μπορεί να γελάς, αλλά η αυγή μιας νέας ζωής είναι κοντά. Η αλήθεια και η δικαιοσύνη θα θριαμβεύσουν, και τότε θα έρθει η σειρά μας! Δεν θα ζήσω για να το δω, θα χαθώ, αλλά τα δισέγγονα κάποιων ανθρώπων θα το δουν. Τους χαιρετώ με όλη μου την καρδιά και χαίρομαι, χαίρομαι γι' αυτούς! Εμπρός! Ο Θεός να σας βοηθήσει, φίλοι μου!»

Με φωτεινά μάτια, ο Ιβάν Ντμίτριτς σηκώθηκε και, απλώνοντας τα χέρια προς το παράθυρο, συνέχισε με συγκίνηση στη φωνή του:

«Πίσω από αυτά τα κάγκελα σας ευλογώ! Ζήτω η αλήθεια και η δικαιοσύνη! Είμαι ευτυχισμένος!».

«Δεν βλέπω κανέναν ιδιαίτερο λόγο για χαρά», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς, που θεώρησε την κίνηση του Ιβάν Ντμίτριτς θεατρική, αν και τον ενθουσίασε. «Φυλακές και ψυχιατρεία δεν θα υπάρχουν, και η αλήθεια, όπως μόλις την εξέφρασες, θα θριαμβεύσει. Όμως η πραγματικότητα, ξέρεις, δεν θα αλλάξει, οι νόμοι της φύσης θα παραμείνουν οι ίδιοι. Ο άν-

ήρωπος θα νιώθει πόνο, θα γερνάει και θα πεθαίνει όπως και τώρα. Όποια κι αν είναι η υπέροχη αυγή που φωτίζει τη ζωή σου, τελικά θα είσαι κλεισμένος σ' ένα φέρετρο και θα σε πετούν σε έναν λάκκο».

«Και η αθανασία;»

«Ω, έλα τώρα!»

«Εσύ δεν το πιστεύεις, αλλά εγώ το πιστεύω. Κάποιος είπε, ο Ντοστογιέφσκι ή ο Βολταίρος, ότι αν δεν υπήρχε Θεός, οι άνθρωποι θα τον είχαν επινοήσει. Και εγώ πιστεύω ακράδαντα ότι, αν δεν υπάρχει αθανασία, ο άνθρωπος θα την επινοήσει κάποια στιγμή».

«Ωραία τα λες», παρατήρησε ο Αντρέι Γιεφίμιτς χαμογελώντας με ευχαρίστηση. «Είναι καλό που έχεις πίστη. Με μια τέτοια πεποίθηση μπορεί κανείς να ζήσει ευτυχισμένα, ακόμη και κλεισμένος μέσα σε τοίχους. Έχεις σπουδάσει κάπου, υποθέτω;»

«Ναι, ξεκίνησα το πανεπιστήμιο, αλλά δεν ολοκλήρωσα τις σπουδές μου».

«Είσαι στοχαστής και σκεπτόμενος άνθρωπος. Σε οποιαδήποτε κατάσταση μπορείς να βρεις γαλήνη μέσα σου. Η ελεύθερη και βαθιά σκέψη που προσπαθεί να κατανοήσει τη ζωή, και η πλήρης περιφρόνηση για τη ματαιότητα του κόσμου, αυτές είναι δύο αρετές πέρα από κάθε άλλη που έχει γνωρίσει ο άνθρωπος. Και μπορείς να τις κατέχεις ακόμη κι αν ζεις πίσω από τριπλά κάγκελα. Ο Διογένης έζησε σ' ένα βαρέλι, παρ' όλα αυτά ήταν πιο ευτυχισμένος από όλους τους βασιλιάδες της γης».

«Ο Διογένης σου ήταν ανόητος», είπε μελαγχολι-

κά ο Ιβάν Ντμίτριτς. «Γιατί μου λες για τον Διογένη και ανοησίες για την κατανόηση της ζωής;» φώναξε ξαφνικά γεμάτος θυμό και πετάχτηκε από το κρεβάτι του. «Αγαπώ τη ζωή! Τη λατρεύω με πάθος. Έχω μανία καταδίωξης, μια συνεχή αγωνία τρόμου. Υπάρχουν όμως στιγμές που με πλημμυρίζει η δίψα για ζωή και τότε φοβάμαι ότι θα τρελαθώ. Θέλω απεγνωσμένα να ζήσω!»

Περπατούσε αναστατωμένος πάνω κάτω στον θάλαμο και είπε χαμηλώνοντας τη φωνή του:

«Όταν ονειρεύομαι, με στοιχειώνουν φαντάσματα. Έρχονται άνθρωποι, ακούω φωνές και μουσική, φαντάζομαι ότι περπατάω μέσα σε δάση ή δίπλα στη θάλασσα και επιθυμώ τόσο παθιασμένα να κάνω κάτι ενδιαφέρον... Έλα, πες μου κανένα νέο», είπε ο Ιβάν Ντμίτριτς. «Τι συμβαίνει έξω;»

«Θέλεις να μάθεις για την πόλη ή γενικά;»

«Λοιπόν, πες μου πρώτα για την πόλη και μετά γενικά».

«Λοιπόν, στην πόλη είναι πολύ βαρετά... Θέλεις να μιλήσεις σε κάποιον και δεν υπάρχει κανείς να σε ακούσει. Δεν υπάρχουν νέα πρόσωπα. Ένας νεαρός γιατρός, ο Χομπότοφ, ήρθε εδώ πρόσφατα».

«Αυτός είχε έρθει όταν ήμουν ελεύθερος ακόμα. Λοιπόν, είναι χαμηλού επιπέδου, έτσι δεν είναι;»

«Ναι, είναι άνθρωπος χωρίς κουλούρα. Είναι παράξενο, ξέρεις... Όπως και να το κάνεις, υπάρχει πνευματική κίνηση στις πρωτεύουσές μας. Άρα πρέπει να υπάρχουν καλλιεργημένοι άνθρωποι εκεί.

Ωστόσο, για κάποιον λόγο στέλνουν συνεχώς σε εμάς τέτοιους ανθρώπους που προτιμώ να μην τους ξέρω. Είναι μια άτυχη πόλη!»

«Ναι, είναι μια άτυχη πόλη», είπε αναστενάζοντας ο Ιβάν Ντιμίτριτς και γέλασε. «Και πώς πάνε τα πράγματα γενικά; Τι γράφουν στις εφημερίδες και τα περιοδικά;»

Είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει στον θάλαμο. Ο γιατρός σηκώθηκε και, όρθιος, άρχισε να περιγράφει τι γραφόταν στο εξωτερικό και στη Ρωσία, καθώς και τα ιδεολογικά ρεύματα που παρατηρούνταν. Ο Ιβάν Ντιμίτριτς άκουγε προσεκτικά και έθετε ερωτήσεις, αλλά ξαφνικά, σαν να θυμήθηκε κάτι τρομακτικό, έπιασε το κεφάλι του και ξάπλωσε στο κρεβάτι με την πλάτη στραμμένη προς τον γιατρό.

«Τι συμβαίνει;» ρώτησε ο Αντρέι Γιεφίμιτς.

«Δεν θα ακούσεις άλλη λέξη από μένα», είπε ο Ιβάν Ντιμίτριτς απότομα. «Άφησέ με ήσυχο».

«Μα γιατί;»

«Σου λέω, άφησέ με ήσυχο. Γιατί επιμένεις;»

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ανασήκωσε τους ώμους, αναστέναξε και βγήκε έξω. Καθώς διέσχιζε την είσοδο, είπε: «Θα μπορούσες να καθαρίσεις, Νικίτα. Βρομάει εδώ μέσα!».

«Φυσικά, κύριέ μου».

Τι ευχάριστος νέος! σκέφτηκε ο Αντρέι Γιεφίμιτς επιστρέφοντας στο διαμέρισμά του. Σε όλα τα χρόνια που ζω εδώ, νομίζω ότι είναι ο πρώτος που έχω συναντήσει με τον οποίο μπορεί κανείς να μιλήσει. Το

μυαλό του δουλεύει και ενδιαφέρεται για τα σωστά πράγματα.

Ενώ διάβαζε και, αργότερα, ενώ πήγαινε για ύπνο, συνέχισε να σκέφτεται τον Ιβάν Ντμίτριτς. Όταν ξύπνησε το επόμενο πρωί, θυμήθηκε ότι είχε γνωρίσει την προηγούμενη μέρα έναν έξυπνο και ενδιαφέροντα άνθρωπο και αποφάσισε να τον επισκεφθεί ξανά το συντομότερο δυνατό.

10

Ο Ιβάν Ντμίτριτς καθόταν στο κρεβάτι όπως και την προηγούμενη μέρα, με το κεφάλι του ανάμεσα στα χέρια και τα πόδια διπλωμένα. Το πρόσωπό του δεν φαινόταν.

«Καλημέρα, φίλε μου», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς.
«Δεν κοιμάσαι, ε;»

«Πρώτον, δεν είμαι φίλος σου», είπε ο Ιβάν Ντμίτριτς, «και δεύτερον, οι προσπάθειές σου είναι μάταιες· δεν θα μου πάρεις λέξη».

«Παράξενο», μουρμούρισε ο Αντρέι Γιεφίμιτς. «Χθες μιλήσαμε ήρεμα, αλλά ξαφνικά για κάποιον λόγο προσβλήθηκες και διέκοψες την κουβέντα μας... Ίσως να είπα κάτι δυσάρεστο, ή ίσως να εξέφρασα κάποια ιδέα που δεν ταίριαζε με τις πεποιθήσεις σου».

«Δεν σε πιστεύω!» είπε ο Ιβάν Ντμίτριτς κοιτάζοντας τον γιατρό με ειρωνεία και ανησυχία. Τα μάτια του ήταν κόκκινα. «Μπορείς να πας να κατασκοπεύ-

σεις αλλού, δεν έχει νόημα να το κάνεις εδώ. Χθες κατάλαβα τι ήρθες να κάνεις».

«Άλλο και τούτο!» είπε γελώντας ο γιατρός. «Θεωρείς ότι είμαι κατάσκοπος;»

«Ναι, έτσι είναι... Ένας κατάσκοπος ή ένας γιατρός που θέλει να με δοκιμάσει είναι το ίδιο».

«Πραγματικά είσαι παράξενος άνθρωπος!»

Ο γιατρός κάθισε σε ένα σκαμνί κοντά στο κρεβάτι και κούνησε στενοχωρημένος το κεφάλι του.

«Ας υποθέσουμε ότι έχεις δίκιο», είπε, «ας υποθέσουμε ότι προσπαθώ δόλια να σε παγιδεύσω για να πεις κάτι, ώστε να σε προδώσω στην αστυνομία. Θα συλληφθείς και μετά θα δικαστείς. Όμως θα είσαι χειρότερα αν δικαστείς και είσαι στη φυλακή από ό,τι είσαι εδώ; Αν σε στείλουν εξορία, ή ακόμη και αν σε στείλουν σε καταναγκαστικά έργα, θα ήταν χειρότερα από το να είσαι κλεισμένος σε αυτή την παράγκα; Φαντάζομαι ότι δεν θα ήταν χειρότερα... Τι φοβάσαι τότε;»

Αυτά τα λόγια είχαν επίδραση στον Ιβάν Ντμίτρις. Ανακάθισε ήρεμα στο κρεβάτι του.

Ήταν σχεδόν πέντε το απόγευμα, η ώρα που ο Αντρέι Γιεφίμιτς συνήθιζε να βρίσκεται στο σπίτι του, και η Ντάριουσκα ρωτούσε αν ήταν η ώρα για μπίρα. Ήταν μια όμορφη, φωτεινή μέρα.

«Βγήκα μια βόλτα μετά το φαγητό και ήρθα για να σε δω», είπε ο γιατρός. «Είναι άνοιξη πια».

«Τι μήνα έχουμε; Μάρτιο;» ρώτησε ο Ιβάν Ντμίτρις.

«Ναι, τέλος Μαρτίου».

«Έχει λάσπες έξω;»

«Όχι, όχι πολλές. Υπάρχουν καθαρά μονοπάτια στον κήπο».

«Θα ήταν ωραία τώρα μια βόλτα με μια ανοιχτή άμαξα κάπου στην εξοχή», είπε ο Ιβάν Ντιμίτρις τρίβοντας τα κόκκινα μάτια του σαν να ήταν αγουροξυπνημένος, «και μετά να επιστρέψεις στο σπίτι σε ένα ζεστό και άνετο γραφείο για μελέτη, και να έχεις έναν αξιοπρεπή γιατρό που να θεραπεύει τον πονοκέφαλό σου... Πέρασε τόσος καιρός από τότε που ζούσα σαν άνθρωπος. Είναι απαίσια εδώ! Αβάσταχτα αποκρουστικά!».

Μετά την κρίση της προηγούμενης μέρας, ήταν εξαντλημένος και άτονος και μιλούσε απρόθυμα. Τα δάχτυλά του έτρεμαν και από το πρόσωπό του μπορούσε κανείς να καταλάβει ότι είχε έντονο πονοκέφαλο.

«Δεν υπάρχει αληθινή διαφορά μεταξύ ενός ζεστού και άνετου γραφείου και αυτού του θαλάμου», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς. «Η ειρήνη και η ευτυχία ενός ανθρώπου δεν βρίσκονται έξω από αυτόν, αλλά μέσα του».

«Τι εννοείς;»

«Ο συνηθισμένος άνθρωπος αναζητά το καλό και το κακό στα υλικά πράγματα, αλλά ένας σκεπτόμενος άνθρωπος τα αναζητά μέσα του».

«Πρέπει να πας και να κηρύξεις αυτή τη φιλοσοφία στην Ελλάδα, όπου κάνει ζέστη και ο αέρας

μοσχοβολάει λουλούδια. Εδώ όμως δεν ταιριάζει με το κλίμα. Με ποιον μιλούσα για τον Διογένη; Ήσουν εσύ;»

«Ναι, εγώ ήμουν χθες».

«Ο Διογένης δεν χρειαζόταν γραφείο ή ζεστή κατοικία. Στην Ελλάδα είναι ζεστά πάντα. Μπορείς να ξαπλώσεις στο βαρέλι σου και να τρως πορτοκάλια και ελιές. Φέρε τον όμως στη Ρωσία να ζήσει: θα παρακαλάει να τον αφήσουν να μπει μέσα τον Μάιο, πόσο μάλλον τον Δεκέμβριο. Θα είναι διπλωμένος από το κρύο».

«Όχι. Κανείς δεν μπορεί να είναι ασυγκίνητος στο κρύο όπως σε κάθε άλλο πόνο. Ο Μάρκος Αυρήλιος λέει: “Ο πόνος είναι μια εκδήλωση του κακού· κάνε μια προσπάθεια να πνίξεις αυτή την εκδήλωση, διώξε τη, μην παραπονιέσαι, και ο πόνος θα εξαφανιστεί”. Αυτό είναι αλήθεια. Ο σοφός άνθρωπος, ή απλά ο σκεπτόμενος, στοχαστικός άνθρωπος, ξεχωρίζει ακριβώς για την περιφρόνησή του στην ταλαιπωρία· είναι πάντα ικανοποιημένος και δεν εκπλήσσεται από τίποτα».

«Τότε είμαι ηλίθιος, αφού υποφέρω και είμαι δυσαρεστημένος και εκπλήσσομαι από την κακία της ανθρωπότητας».

«Κάνεις λάθος σε αυτό· αν σκεφτείς περισσότερο το θέμα, θα καταλάβεις πόσο ασήμαντος είναι ο εξωτερικός κόσμος που μας αναστατώνει. Πρέπει να επιδιώκουμε την κατανόηση της ζωής, εκεί βρίσκεται η αληθινή ευτυχία».

«Κατανόηση...» επανέλαβε ο Ιβάν Ντμίτριτς συνοφρυωμένος. «Εξωτερική, εσωτερική... Συγγνώμη, αλλά δεν το καταλαβαίνω. Ξέρω μόνο», είπε κοιτάζοντας θυμωμένα τον γιατρό, «ότι ο Θεός με δημιούργησε από αίμα και σάρκα! Αν οι οργανικοί ιστοί είναι ικανοί για ζωή, πρέπει να αντιδρούν σε κάθε ερέθισμα. Και εγώ! Στον πόνο αντιδρώ με δάκρυα και κραυγές, στην κακία με αγανάκτηση, στη βρομιά με απδία. Κατά τη γνώμη μου, αυτό λέγεται ζωή. Όσο λιγότερο ανεπτυγμένος είναι ο οργανισμός, τόσο λιγότερο ευαίσθητος είναι και τόσο πιο αδύναμα αντιδρά σε κάθε ερέθισμα. Και όσο πιο ανεπτυγμένος είναι, τόσο πιο αποτελεσματικά και έντονα αντιδρά στην πραγματικότητα. Πώς είναι δυνατό να μην το ξέρεις αυτό; Γιατρός, και να μην ξέρεις τέτοιες λεπτομέρειες! Για να περιφρονείς τον πόνο, να είσαι πάντα ικανοποιημένος και να μην εκπλήσσεσαι από τίποτα, πρέπει να φτάσεις σε αυτή την κατάσταση», είπε ο Ιβάν Ντμίτριτς και έδειξε τον χοντρό χωριάτη που ήταν σαν βαρέλι, «ή να σκληρύνεις από την ταλαιπωρία σε τέτοιον βαθμό, ώστε να χάσεις κάθε ευαισθησία, δηλαδή, με άλλα λόγια, να σταματήσεις να ζεις.

»Πρέπει να με συγχωρήσεις, δεν είμαι σοφός ή φιλόσοφος», συνέχισε με εκνευρισμό ο Ιβάν Ντμίτριτς, «και δεν καταλαβαίνω καθόλου αυτά που μου λες. Δεν είμαι ικανός να συλλογίζομαι».

«Αντίθετα, η λογική σου είναι εξαιρετική».

«Οι Στωικοί, που διαστρεβλώνεις τις θεωρίες τους,

ήταν εξαιρετικοί στοχαστές, αλλά η διδασκαλία τους αποκρυσταλλώθηκε πριν από δύο χιλιάδες χρόνια και δεν έχει εξελιχθεί, και δεν θα προχωρήσει ούτε μια στάλα μπροστά, καθώς δεν έχει πλέον πρακτική αξία. Είχε επιτυχία μόνο με τη μειονότητα που περνά τη ζωή της απαξιώνοντας όλα τα δόγματα· η πλειονότητα δεν την κατανοεί. Μια διδασκαλία που υποστηρίζει την αδιαφορία για τον πλούτο και τις ανέσεις της ζωής, και μια περιφρόνηση για τον πόνο και τον θάνατο είναι τελείως ακατανόητη για την τεράστια πλειονότητα των ανθρώπων, καθώς αυτή η πλειονότητα ποτέ δεν έχει γνωρίσει τον πλούτο ή τις ανέσεις της ζωής. Και να περιφρονείς τον πόνο σημαίνει να περιφρονείς τη ζωή την ίδια, καθώς ολόκληρη η ύπαρξη του ανθρώπου συντίθεται από την αίσθηση της πείνας, του κρύου, των στερήσεων και του αμλετικού φόβου του θανάτου. Ολόκληρη η ζωή βρίσκεται σε αυτή την αίσθηση· μπορεί κάποιος να καταπιέζεται από αυτή, να τη μισεί, αλλά δεν γίνεται να την περιφρονήσει. Ναι, έτσι λοιπόν, επαναλαμβάνω, η διδασκαλία των Στωικών δεν θα μπορούσε ποτέ να έχει μέλλον. Από την αρχή του αιώνα μας μέχρι σήμερα βλέπουμε συνεχώς να αυξάνεται ο αγώνας για την καταπολέμηση του κακού, για την εξάλειψη του πόνου και των αντιδραστικών δυνάμεων».

Ο Ιβάν Ντμίτριτς ξαφνικά έχασε τη ροή της σκέψης του, σταμάτησε και έξυσε το μέτωπό του με αμνηχανία.

«Είχα κατά νου να πω κάτι σημαντικό, αλλά το

ξέχασα», είπε. «Τι έλεγα; Ω, ναι! Αυτό εννοώ: ένας από τους Στωικούς θα θυσίαζε τον εαυτό του στη σκλαβιά για να γλιτώσει τον γείτονά του. Όμως αυτή η γενναία πράξη όπως η καταστροφή του εαυτού του για τον διπλανό του προϋποθέτει μια ψυχή ικανή να νιώθει οίκτο και αγανάκτηση.

»Εδώ στη φυλακή έχω ξεχάσει όλα όσα έχω μάθει, αλλιώς θα μπορούσα να θυμηθώ κι άλλα για να σου πω. Πάρε τον Χριστό για παράδειγμα: Ο Χριστός αντέδρασε στην πραγματικότητα κλαίγοντας, γελώντας, λυπημένος και γεμάτος θυμό, ακόμη και καταβεβλημένος από τη δυστυχία. Δεν πήγε να συναντήσει τη δοκιμασία του με ένα χαμόγελο, δεν περιφρόνησε τον θάνατο, αλλά προσευχήθηκε στον Κήπο της Γεθσημανής να τον απαλλάξει ο πατέρας του από τα βάσανά του».

Ο Ιβάν Ντιμίτρις γέλασε και ανακάθισε.

«Ας δεχτούμε ότι η ειρήνη και η ευτυχία ενός ανθρώπου βρίσκονται όχι έξω, αλλά μέσα του. Ας πούμε ότι πρέπει να περιφρονεί τον πόνο και να μην εκπλήσσεται από τίποτα, όμως πού βασίζεις αυτή τη θεωρία; Είσαι σοφός; Φιλόσοφος;»

«Όχι, δεν είμαι φιλόσοφος, αλλά ο καθένας μπορεί να πιστεύει σε αυτή τη θεωρία γιατί είναι λογική».

«Όχι, θέλω να ξέρω πώς θεωρείς τον εαυτό σου ικανό να κρίνει την κατανόηση, την περιφρόνηση του πόνου και τα λοιπά. Έχεις ποτέ υποφέρει; Έχεις ιδέα για τον πόνο; Θέλω να σε ρωτήσω κάτι. Σε χτύπησαν ποτέ όταν ήσουν παιδί;»

«Όχι, οι γονείς μου δεν θεωρούσαν σωστή διαπαιδαγώγηση τις σωματικές τιμωρίες».

«Ο δικός μου πατέρας με βασάνιζε σκληρά. Ήταν ένας αυστηρός, ασθενικός υπάλληλος της κυβέρνησης, με μεγάλη μύτη και κιτρινισμένο σβέρκο. Αλλά ας μιλήσουμε για σένα. Κανείς δεν σε έχει αγγίξει ούτε σε ξυλοκόπησε σε όλη σου τη ζωή, κανείς δεν σε έχει τρομάξει ή χτυπήσει; Είσαι δυνατός σαν βόδι. Έχεις μεγαλώσει κάτω από τις φτερούγες του πατέρα σου, σε σπούδασε και μετά έπιασες κατευθείαν μια καλοπληρωμένη δουλειά. Για περισσότερα από είκοσι χρόνια ζεις χωρίς να πληρώνεις ενοίκιο, θέρμανση, φωτισμό και υπηρετρία. Σου παρέχονται τα πάντα και έχεις το δικαίωμα να εργάζεσαι όπως επιθυμείς και όσο επιθυμείς, ακόμη και να μην κάνεις τίποτα. Ήσουν πάντα ένας καλομαθημένος, τεμπέλης άνθρωπος και προσπάθησες να οργανώσεις τη ζωή σου έτσι, ώστε τίποτα να μη σε ξεβολουεί. Έχεις παραδώσει τη δουλειά σου στον βοηθό σου και τους υπόλοιπους τεμπέληδες του νοσοκομείου, ενώ εσύ κάθεται με ηρεμία στη ζέστη σου, μαζεύεις χρήματα, διαβάζεις, διασκεδάζεις με στοχασμούς, με όλες τις ίδιες μεγαλοφυείς ανοησίες και», ο Ιβάν Ντμίτριτς κοίταξε την κόκκινη μύτη του γιατρού, «με το ποτό! Στην πραγματικότητα, δεν έχεις δει καθόλου τη ζωή, δεν γνωρίζεις απολύτως τίποτα γι' αυτήν και είσαι μόνο θεωρητικά εξοικειωμένος με την πραγματικότητα. Περιφρονείς τον πόνο και δεν σε νοιάζει τίποτα για έναν πολύ απλό λόγο: ματαιότητα των

ματαιοτήτων, το εξωτερικό και το εσωτερικό, περιφρόνηση για τη ζωή, για τον πόνο και για τον θάνατο, κατανόηση, αληθινή ευτυχία... Ναι, αυτή είναι η φιλοσοφία που ταιριάζει καλύτερα στον Ρώσο τεμπέλη. Βλέπεις έναν χωρικό να χτυπά τη γυναίκα του, για παράδειγμα. Γιατί να ανακατευτείς; Άφησέ τον να τη χτυπήσει, αυτοί οι δύο θα πεθάνουν εντέλει, έτσι κι αλλιώς· και, επιπλέον, αυτός που χτυπά πληγώνει με τις γροθιές του, όχι το άτομο που χτυπά, αλλά τον εαυτό του. Να μεθύσεις είναι ανόητο και ακατάλληλο, αλλά αν πεις, πεθαίνεις, και αν δεν πεις, πάλι πεθαίνεις. Μια χωριατοπούλα έρχεται με πονόδοντο... ε και; Ο πόνος είναι στη φαντασία μας, και επιπλέον δεν υπάρχει ζωή σ' αυτόν τον κόσμο χωρίς πόνο. Όλοι θα πεθάνουμε, κι έτσι πήγαινε, γυναίκα, μη με απασχολείς από τις σκέψεις και τη βότκα μου. Ένας νέος ζητά συμβουλή, τι να κάνει, πώς να ζήσει; Οποιοσδήποτε άλλος θα σκεφτόταν πριν απαντήσει, αλλά εσύ έχεις την απάντηση έτοιμη: Πρέπει να φτάσεις στην κατανόηση της ζωής και στην αληθινή ευτυχία. Και τι είναι αυτή η φανταστική "αληθινή ευτυχία"; Δεν υπάρχει φυσικά απάντηση. Βρισκόμαστε εδώ, πίσω από παράθυρα με κάγκελα, βασανιζόμαστε, αφηνόμαστε να σαπίσουμε, αλλά είναι πολύ απλό και λογικό, επειδή δεν υπάρχει καμία διαφορά ανάμεσα σε αυτόν τον θάλαμο και σ' ένα ζεστό, άνετο γραφείο. Βολική φιλοσοφία. Δεν κάνεις τίποτα και η συνείδησή σου είναι ήσυχη και νιώθεις ότι είσαι σοφός... Όχι, κύριε,

δεν είναι φιλοσοφία, δεν είναι λογική, δεν είναι βαθιά θεώρηση της ζωής, αλλά τεμπελιά, φακιρισμός, νωθρή ακαμψία. Ναι», φώναξε ο Ιβάν Ντμίτρις θυμωμένος ξανά, «περιφρονείς τον πόνο, αλλά θέλω να δω, όταν σου πιάσει το δάχτυλο η πόρτα, αν θα ουρλιάξεις με όλη σου τη δύναμη».

«Ίσως δεν θα έπρεπε να ουρλιάξω», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς με χαμόγελο.

«Μάλιστα! Λοιπόν, αν είχες μια εγκεφαλική παράλυση, ή αν κάποιος ηλίθιος ή νταής εκμεταλλευόταν τη θέση του και την εξουσία του για να σε προσβάλει δημοσίως, και αν ήξερες ότι μπορούσε να το κάνει και να μείνει ατιμώρητος, τότε θα καταλάβαινες τι σημαίνει να διδάσκεις στους ανθρώπους την κατανόηση της ζωής και την αληθινή ευτυχία».

«Πρωτότυπες ιδέες», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς γελώντας με ευχαρίστηση και τρίβοντας τα χέρια του. «Είμαι ενθουσιασμένος με το ταλέντο σου να κάνεις γενικεύσεις, και το σκίτσο του χαρακτήρα μου που μόλις έκανες είναι απλά καταπληκτικό. Πρέπει να παραδεχτώ ότι η συζήτηση μαζί σου μου δίνει μεγάλη ευχαρίστηση. Λοιπόν, εγώ σε άκουσα, και τώρα πρέπει να με ακούσεις και εσύ».

11

Η συζήτηση συνεχίστηκε για περίπου μία ώρα ακόμη και προφανώς έκανε βαθιά εντύπωση στον Αντρέι Γιεφίμιτς. Άρχισε να επισκέπτεται τον Θάλαμο Νο 6

καθημερινά. Πηγαίνοντας το πρωί αλλά και μετά το μεσημεριανό, συχνά τον έβρισκε το σούρουπο να συνομιλεί ακόμα με τον Ιβάν Ντμίτριτς. Στην αρχή, ο Ιβάν Ντμίτριτς κρατούσε τις αποστάσεις, υποπτευόταν κακές προθέσεις και εξέφραζε ανοιχτά την εχθρότητά του. Αργότερα όμως συνήθισε, και η απότομη συμπεριφορά του άλλαξε σε μια διάθεση εκλεπτυσμένης ειρωνείας.

Σύντομα έγινε γνωστό σε όλο το νοσοκομείο ότι ο γιατρός Αντρέι Γιεφίμιτς είχε αρχίσει να επισκέπτεται τον Θάλαμο Νο 6. Κανείς, ούτε ο Σεργκέι Σεργκέιτς ούτε ο Νικίτα ούτε οι νοσοκόμες δεν μπορούσαν να κατανοήσουν γιατί πήγαινε εκεί, γιατί έμενε εκεί για ώρες, τι συζητούσε και γιατί δεν έγραφε συνταγές. Η συμπεριφορά του φαινόταν παράξενη. Συχνά ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς δεν τον έβρισκε στο σπίτι, κάτι που δεν είχε ξανασυμβεί στο παρελθόν, και η Ντάριουσκα ανησυχούσε πολύ, καθώς ο γιατρός έπινε την μπίρα του τώρα χωρίς σταθερό ωράριο και μερικές φορές έφθανε και αργά για το δείπνο.

Μια μέρα, στο τέλος του Ιουνίου, ο γιατρός Χομπότοφ πήγε να δει τον Αντρέι Γιεφίμιτς για κάποια υπόθεση. Όταν δεν τον βρήκε στο σπίτι, πήγε στο νοσοκομείο και άρχισε να τον ψάχνει στην αυλή, όπου του είπαν ότι ο γιατρός είχε πάει να δει τους ψυχασθενείς. Μπαίνοντας στον θάλαμο και σταματώντας στην είσοδο, ο Χομπότοφ άκουσε την εξής συνομιλία:

«Ποτέ δεν θα συμφωνήσουμε και δεν θα καταφέρεις να με κάνεις να ασπαστώ τις ιδέες σου», έλεγε ο

Ιβάν Ντμίτριτς με ενοχλημένο ύφος. «Είσαι απόλυτα άσχετος με την πραγματικότητα και ποτέ δεν έχεις γνωρίσει τον πόνο, αλλά σαν βδέλλα τρέφεσαι από τη δυστυχία των άλλων, ενώ εγώ υποφέρω συνεχώς από τη μέρα της γέννησής μου μέχρι σήμερα. Για τον λόγο αυτόν, σου λέω ειλικρινά, θεωρώ τον εαυτό μου ανώτερο από σένα και πιο ικανό σε κάθε τομέα. Δεν μπορείς εσύ να μου κάνεις τον δάσκαλο».

«Δεν έχω καμία απολύτως φιλοδοξία να σε παρσύρω να αποδεχτείς τα πιστεύω μου», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς ήρεμα και με θλίψη για το γεγονός ότι ο συνομιλητής του δεν ήθελε να τον καταλάβει. «Και αυτό δεν έχει σημασία, φίλε μου· αυτό που έχει σημασία δεν είναι ότι εσύ, σε αντίθεση με μένα, έχεις υποφέρει. Η χαρά και η ταλαιπωρία είναι παροδικές· ας τ' αφήσουμε λοιπόν. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι εσύ κι εγώ σκεφτόμαστε, βλέπουμε ο ένας τον άλλο ως ανθρώπους ικανούς να σκέφτονται και να στοχάζονται, και αυτό είναι ένας κοινός δεσμός μεταξύ μας, όσο διαφορετικές κι αν είναι οι απόψεις μας. Αν ήξερες, φίλε μου, πόσο κουρασμένος είμαι από την παγκόσμια ανοησία, την ανικανότητα, την ηλιθιότητα και με πόση χαρά πάντα μιλάω μαζί σου! Είσαι ένας έξυπνος άνθρωπος και απολαμβάνω τη συντροφιά σου».

Ο Χομπότοφ άνοιξε λίγο την πόρτα και κοίταξε μέσα στον θάλαμο· ο Ιβάν Ντμίτριτς, με το νυχτικό του, και ο γιατρός Αντρέι Γιεφίμιτς καθόντουσαν δίπλα δίπλα στο κρεβάτι. Ο τρελός έκανε γκριμάτσες, έτρεμε και τυλιγόταν σπασμωδικά με τη ρόμπα του,

ενώ ο γιατρός καθόταν ακίνητος με το κεφάλι σκυμμένο, το πρόσωπό του κατακόκκινο, κουρασμένος και θλιμμένος.

Ο Χομπότοφ ανασήκωσε τους ώμους, χαμογέλασε και κοίταξε τον Νικίτα. Ο Νικίτα έκανε κι αυτός το ίδιο.

Την επόμενη μέρα, ο Χομπότοφ πήγε στην παράγκα, συνοδευόμενος από τον βοηθό γιατρού. Και οι δύο στάθηκαν στην είσοδο και έστησαν αυτί.

«Πιστεύω ότι ο γέρος μας τρελάθηκε τελείως!» είπε ο Χομπότοφ καθώς έβγαιναν έξω.

«Κύριε, ελέησέ μας τους αμαρτωλούς!» είπε αναστενάζοντας ο θεοφοβούμενος Σεργκέι Σεργκέιτς αποφεύγοντας σχολαστικά τις λακκούβες για να μη λερωθούν οι γυαλισμένες μπότες του. «Πρέπει να ομολογήσω, αξιότιμε Γιεβγκένι Φιοντόριτς, ότι αυτό το περίμενα εδώ και πολύ καιρό».

12

Τις επόμενες μέρες, ο Αντρέι Γιεφίμιτς άρχισε να νιώθει μια αίσθηση μυστηρίου γύρω του. Οι βοηθοί, οι νοσοκόμες και οι ασθενείς τον κοίταζαν περίεργα όταν τον συναντούσαν, και μετά ψιθύριζαν μεταξύ τους. Η κόρη του επιστάτη, η Μάσα, όποτε τη συναντούσε στον κήπο του νοσοκομείου, για κάποιον λόγο έτρεχε μακριά του όταν εκείνος πλησίαζε με χαμόγελο να της χαϊδέψει τα μαλλιά. Ο φίλος του ο ταχυδρόμος δεν έλεγε πια «Πολύ σωστά» καθώς

τον άκουγε, αλλά με μια παράξενη δυσφορία μουρμούριζε «Ναι, ναι, ναι...» και τον κοιτούσε με θλιμμένο και σκεπτικό ύφος. Για κάποιον λόγο άρχισε να συμβουλεύει τον φίλο του να εγκαταλείψει τη βότκα και την μπίρα, ωστόσο ως άνθρωπος ευαίσθητος δεν το είπε αυτό άμεσα, αλλά το υπαινίχθηκε μιλώντας του πρώτα για τον διοικητή του λόχου του, έναν εξαιρετικό κύριο, και στη συνέχεια για τον ιερέα του συντάγματος, έναν εξαιρετικό άνθρωπο, που και οι δύο μεθούσαν και αρρώσταιναν, αλλά, αφού έκοψαν το αλκοόλ εντελώς, επανέκτησαν την υγεία τους. Δύο ή τρεις φορές τον επισκέφτηκε ο συνάδελφός του, ο Χομπότοφ, που του συνέστησε επίσης να σταματήσει να πίνει οινοπνευματώδη ποτά και χωρίς προφανή λόγο τού συνέστησε τα βρομιούχα, που βοηθούν στην καλή λειτουργία του νευρικού συστήματος.

Τον Αύγουστο, ο Αντρέι Γιεφίμιτς έλαβε ένα γράμμα από τον δήμαρχο της πόλης, που του ζητούσε να τον επισκεφθεί για μια πολύ σημαντική υπόθεση. Όταν έφτασε στο δημαρχείο την καθορισμένη ώρα, ο Αντρέι Γιεφίμιτς βρήκε εκεί τον στρατιωτικό διοικητή, τον προϊστάμενο του σχολείου, ένα μέλος του δημοτικού συμβουλίου, τον Χομπότοφ και έναν χοντρό, ξανθό κύριο, που του συστήθηκε ως γιατρός. Αυτός ο γιατρός, που είχε ένα δύσκολο πολωνικό επώνυμο, ζούσε σε μια μονάδα εκτροφής αλόγων είκοσι μίλια μακριά και έτυχε να είναι στην πόλη.

«Υπάρχει κάτι που σας αφορά», είπε το μέλος του

δημοτικού συμβουλίου, απευθυνόμενο στον Αντρέι Γιεφίμιτς, αφού χαιρέτησαν ο ένας τον άλλο και κάθισαν στο τραπέζι. «Εδώ ο Γιεβγκένι Φιοντόριτς λέει ότι δεν υπάρχει χώρος για το ιατρείο στο κύριο κτίριο και ότι θα πρέπει να μεταφερθεί σε μία από τις εξωτερικές παράγκες. Αυτό δεν έχει σημασία, βεβαίως μπορεί να μεταφερθεί, αλλά το θέμα είναι ότι η παράγκα χρειάζεται ανακαίνιση».

«Ναι, θα πρέπει να ανακαινιστεί», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς αφού το σκέφτηκε λίγο. «Εάν, για παράδειγμα, η γωνιακή παράγκα διαμορφωθεί για να στεγάσει το ιατρείο, φαντάζομαι ότι αυτό θα κοστίσει τουλάχιστον πεντακόσια ρούβλια. Είναι μία περιττή δαπάνη!»

Όλοι σιώπησαν για λίγο.

«Είχα την τιμή να σας υποβάλω την πρόταση πριν από δέκα χρόνια», συνέχισε ο Αντρέι Γιεφίμιτς με χαμηλή φωνή, «ότι το νοσοκομείο στην παρούσα μορφή του είναι μια πολυτέλεια για την πόλη που ξεπερνά τις δυνατότητές της. Χτίστηκε το 1840, αλλά τότε τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Η πόλη ξοδεύει πάρα πολλά σε περιττά κτίρια και υπερβολικό προσωπικό. Πιστεύω ότι με ένα διαφορετικό σύστημα θα μπορούσαν να συντηρηθούν δύο πρότυπα νοσοκομεία με τα ίδια χρήματα».

«Ποιο είναι λοιπόν αυτό το διαφορετικό σύστημα;» είπε ζωηρά το μέλος του δημοτικού συμβουλίου.

«Έχω την τιμή για δεύτερη φορά να σας υποβάλω την πρόταση ότι το ιατρικό τμήμα θα έπρεπε να περάσει στην εποπτεία του Ζέμστβο».

«Ναι, δώστε τα χρήματα στο Ζέμστβο για να τα κλέψουν», είπε γελώντας ο ξανθός γιατρός.

«Έτσι καταλήγει πάντα», συμφώνησε το μέλος του συμβουλίου και γέλασε κι αυτό.

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς κοίταξε με απάθεια στα μάτια τον ξανθό γιατρό και είπε: «Θα πρέπει να είμαστε δίκαιοι».

Για άλλη μια φορά επικράτησε σιωπή. Σερβίρισαν το τσάι. Ο στρατιωτικός διοικητής, συγκινημένος για κάποιον λόγο, άγγιξε το χέρι του Αντρέι Γιεφίμιτς από την άλλη πλευρά του τραπέζιού και είπε: «Μας έχεις ξεχάσει τελείως, γιατρέ. Έχεις γίνει ερημίτης, δεν παίζεις χαρτιά και δεν σου αρέσουν οι γυναίκες. Θα ήσουν βαρετός με τύπους σαν εμάς».

Όλοι άρχισαν να λένε πόσο βαρετό ήταν για έναν αξιοπρεπή άνθρωπο να ζει σε αυτή την πόλη. Όχι θέατρο, όχι μουσική, και στον τελευταίο χορό στη λέσχη υπήρχαν περίπου είκοσι κυρίες και μόνο δύο κύριοι. Οι νέοι δεν χόρευαν και περνούσαν όλη την ώρα μαζεμένοι γύρω από το μπαρ ή παίζοντας χαρτιά.

Χωρίς να κοιτάζει κανέναν και μιλώντας αργά με χαμηλή φωνή, ο Αντρέι Γιεφίμιτς άρχισε να λέει πόσο κρίμα, πόσο φρικτό ήταν να ξοδεύουν οι πολίτες τη ζωτική τους ενέργεια, τις καρδιές τους και τα μυαλά τους στα χαρτιά και το κουτσομπολιό, και να μην έχουν ούτε τη δύναμη ούτε τη διάθεση να αφιερώσουν τον χρόνο τους σε ενδιαφέρουσες συνομιλίες ή στο διάβασμα, και να αρνούνται να αξιοποιήσουν

τις απολαύσεις του πνεύματος. Πως μόνο το πνεύμα είναι ενδιαφέρον και άξιο προσοχής, όλα τα υπόλοιπα είναι τιποτένια. Ο Χομπότοφ άκουγε τον συνάδελφό του προσεκτικά και ξαφνικά ρώτησε:

«Αντρέι Γιεφίμιτς, ποια μέρα του μήνα είναι σήμερα;».

Αφού έλαβε την απάντηση, ο ξανθός γιατρός κι ο Χομπότοφ, με ύφος εξεταστών που είναι σίγουροι για την αμάθεια του εξεταζόμενου, άρχισαν να ρωτούν τον Αντρέι Γιεφίμιτς τι μέρα της εβδομάδας είχαν, πόσες μέρες έχει ο χρόνος και αν είναι αλήθεια ότι υπήρχε ένας θαυμαστός προφήτης που ζούσε στον Θάλαμο Νο 6.

Ως απάντηση στην τελευταία ερώτηση, ο Αντρέι Γιεφίμιτς κοκκίνισε και είπε: «Ναι, είναι ψυχικά διαταραγμένος, αλλά είναι ένας ενδιαφέρων νέος άνδρας».

Δεν του έκαναν άλλες ερωτήσεις.

Όταν έβαζε το παλτό του στην είσοδο, ο στρατιωτικός διοικητής ακούμπησε το χέρι στον ώμο του και είπε με έναν αναστεναγμό:

«Είναι καιρός να ξεκουραστούμε εμείς οι παλιοί!».

Καθώς έβγαινε από την αίθουσα, ο Αντρέι Γιεφίμιτς κατάλαβε ότι μόλις είχε συναντήσει μια επιτροπή διορισμένη για να εξετάσει την ψυχική του υγεία. Θυμήθηκε τις ερωτήσεις που του είχαν υποβληθεί, κοκκίνισε και για κάποιον λόγο, για πρώτη φορά στη ζωή του, ένιωσε πικρή οργή για την ιατρική επιστήμη.

Θεέ μου... σκέφτηκε, νέοι γιατροί που μόλις προχθές πήραν τα πτυχία τους, παρακολούθησαν διαλέξεις για την παθολογία της ψυχής. Πώς εξηγείται αυτή η κραυγαλέα άγνοια; Δεν έχουν καμία ιδέα για την ψυχική παθολογία!

Και για πρώτη φορά στη ζωή του ένωσε προσβεβλημένος και γεμάτος θυμό.

Το βράδυ της ίδιας μέρας, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς πήγε να τον δει. Ο ταχυδρόμος τον πλησίασε χωρίς να περιμένει να τον χαιρετήσει, του έπιασε τα χέρια και είπε με ανήσυχη φωνή:

«Φίλε μου, αγαπητέ μου φίλε, δείξε μου ότι πιστεύεις στην αληθινή φιλία μας!». Εμποδίζοντάς τον να μιλήσει, συνέχισε μπερδεύοντας τα λόγια του: «Σε αγαπώ για τη μόρφωσή σου και την ευγένεια της ψυχής σου. Άκουσέ με, αγαπητέ μου. Οι κανόνες του ιατρικού επαγγέλματος αναγκάζουν τους γιατρούς να αποκρύπτουν την αλήθεια από σένα, αλλά εγώ σου εκμυστηρεύομαι την απλή αλήθεια σαν στρατιώτης. Δεν είσαι καλά! Συγγνώμη, αγαπητέ μου, αλλά είναι αλήθεια· όλοι γύρω σου το έχουν παρατηρήσει εδώ και πολύ καιρό. Ο γιατρός Γιεβγκένι Φιοντόριτς μόλις μου είπε ότι είναι σημαντικό να ηρεμήσεις και να ξεκουράσεις το μυαλό σου για χάρη της υγείας σου. Απόλυτα σωστό! Εξαιρετικό! Σε μία ή δύο μέρες παίρνω άδεια και θα φύγω ένα ταξίδι για να αλλάξω τον αέρα μου. Δείξε μου ότι είσαι φίλος, ας πάμε μαζί! Ας πάμε μια βόλτα όπως παλιά».

«Νιώθω απόλυτα καλά», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς

αφού σκέφτηκε για λίγο. «Δεν μπορώ να φύγω. Άφησέ με να σου δείξω τη φιλία μου με κάποιον άλλο τρόπο».

Να φύγει χωρίς στόχο, χωρίς τα βιβλία του, χωρίς την Ντάριουσκά του, χωρίς την μπίρα του, να σπάσει ξαφνικά τη ρουτίνα της ζωής που είχε εδραιωθεί εδώ και είκοσι χρόνια... Η ιδέα, για μια στιγμή, του φάνηκε τρομακτική και πέρα από κάθε φαντασία, αλλά μετά θυμήθηκε τη συνεδρίαση της επιτροπής στο δημαρχείο και τα καταθλιπτικά συναισθήματα με τα οποία είχε επιστρέψει στο σπίτι, και η σκέψη μιας σύντομης απομάκρυνσης από την πόλη στην οποία αυτοί οι ανόητοι άνθρωποι τον έβλεπαν σαν τρελό τού φάνηκε ευχάριστη.

«Και πού ακριβώς σκοπεύεις να πας;» ρώτησε.

«Στη Μόσχα, στην Αγία Πετρούπολη, στη Βαρσοβία... Πέρασα τα πέντε πιο ευτυχισμένα χρόνια της ζωής μου στη Βαρσοβία. Τι σπουδαία πόλη! Ας πάμε, αγαπητέ μου!»

13

Μια εβδομάδα αργότερα, προτάθηκε στον Αντρέι Γιεφίμιτς να ξεκουραστεί, δηλαδή να υποβάλει την παραίτησή του, μια πρόταση που δέχτηκε με αδιαφορία, και έπειτα από άλλη μια εβδομάδα, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς και εκείνος καθόντουσαν σε μια άμαξα και κατευθύνονταν προς τον κοντινότερο σιδηροδρομικό σταθμό. Οι μέρες ήταν δροσερές και φωτεινές,

με γαλάζιο ουρανό και διάφανο ορίζοντα. Χρειάστηκαν δύο μέρες ταξίδι για να διανύσουν τα εκατόν πενήντα μίλια μέχρι τον σιδηροδρομικό σταθμό, και έμειναν δύο νύχτες στον δρόμο. Όταν στις στάσεις που έκαναν τα ποτήρια που τους έδιναν για το τσάι ήταν άπλυτα, ή όταν οι οδηγοί αργούσαν να ζέψουν τα άλογα, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς κοκκίνιζε και, τρέμοντας ολόκληρος, μονολογούσε:

«Κράτα το στόμα σου κλειστό! Μη μιλάς!».

Μέσα στην άμαξα μιλούσε ακατάπαυστα περιγράφοντας τις εκστρατείες του στον Καύκασο και την Πολωνία. Ποιες περιπέτειες είχε ζήσει, ποιους είχε συναντήσει! Μιλούσε δυνατά και γούρλωνε τα μάτια του τόσο πολύ από θαυμασμό, ώστε θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ψεύδεται. Επιπλέον, καθώς μιλούσε, ξεφυσούσε στο πρόσωπο του Αντρέι Γιεφίμιτς και γελούσε μέσα στο αυτί του. Αυτό ενοχλούσε τον γιατρό και τον εμπόδιζε να σκέφτεται και τον κούραζε αφάνταστα.

Στο τρένο ταξίδευαν, για οικονομικούς λόγους, στην τρίτη θέση σε ένα βαγόνι μη καπνιστών. Οι μισοί επιβάτες ήταν αξιοπρεπή άτομα. Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς σύντομα έκανε παρέα με όλους και, πηγαίνοντας από θέση σε θέση, συνέχιζε να λέει δυνατά ότι δεν θα έπρεπε να ταξιδεύουν με αυτές τις απαίσιες γραμμές. Ήταν κανονική απάτη! Καλύτερα να ταξιδεύεις με ένα καλό άλογο: Μπορείς να κάνεις πάνω από εβδομήντα μίλια τη μέρα και να νιώθεις φρέσκος και υγιής μετά. Και οι κακές σοδειές οφείλο-

νταν στην αποστράγγιση των βάλτων Πινσκ. Γενικά, ο τρόπος με τον οποίο γίνονταν τα πράγματα ήταν φρικτός. Ενθουσιαζόταν, μιλούσε δυνατά και δεν άφηνε τους άλλους να μιλήσουν. Αυτή η ατέλειωτη λογοδιάρροια, συνοδεία δυνατών γέλιων και εκφραστικών χειρονομιών, κούραζε τον Αντρέι Γιεφίμιτς.

Ποιος από εμάς είναι ο τρελός; σκέφτηκε με ενόχληση. Εγώ, που προσπαθώ να μην ενοχλήσω τους συνεπιβάτες μου, ή αυτός ο εγωιστής που νομίζει ότι είναι πιο έξυπνος και πιο ενδιαφέρων από οποιονδήποτε άλλο εδώ μέσα και δεν αφήνει κανέναν σε ησυχία;

Στη Μόσχα, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς έβαλε μια στρατιωτική κάπα χωρίς επωμίδες και παντελόνι με κόκκινο σιρίτι. Φορούσε το στρατιωτικό παλτό και ένα πηλήκιο και στον δρόμο οι στρατιώτες τον χαιρετούσαν. Φαινόταν στον Αντρέι Γιεφίμιτς, τώρα, ότι ο σύντροφός του ήταν ένας άνθρωπος που είχε πετάξει όλα όσα ήταν καλά και κράτησε μόνο όσα ήταν άσχημα από τα χαρακτηριστικά ενός χωρικού που κάποτε είχε. Του άρεσε να τον περιποιούνται, ακόμη και όταν δεν ήταν απολύτως απαραίτητο. Τα σπύρτα ήταν μπροστά του στο τραπέζι, τα έβλεπε και φώναζε τον σερβιτόρο να του τα δώσει. Δεν δίσταζε να εμφανίζεται μπροστά στις υπηρέτριες μόνο με τα εσώρουχά του και μιλούσε στον ενικό σε όλους χωρίς διάκριση, ακόμη και στους γέρους, και όταν ήταν θυμωμένος τους αποκαλούσε ηλίθιους και τούβλα. Αυτή η συμπεριφορά, σκέφτηκε ο Αντρέι Γιεφίμιτς, είχε κάτι αριστοκρατικό, αλλά και απεχθές ταυτόχρονα.

Πρώτα απ' όλα, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς οδήγησε τον φίλο του στην Παναγιά της Ιβηρίας. Προσευχήθηκε θερμά, κλαίγοντας και κάνοντας μετάνοιες, και όταν τελείωσε, ανέπνευσε βαθιά και είπε:

«Ακόμη κι αν δεν πιστεύει κανείς, νιώθει γαλήνη όταν προσεύχεται λίγο. Φίλησε την εικόνα, αγαπητέ μου».

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ένιωσε αμηχανία και φίλησε την εικόνα, ενώ ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς με σφιγμένα τα χείλη του προσευχόταν ψιθυριστά με δάκρυα στα μάτια του.

Μετά πήγαν στο Κρεμλίνο και είδαν το Κανόνι του Τσάρου και την Καμπάνα του Τσάρου, και τα άγγιξαν με τα δάχτυλά τους, θαύμασαν τη θέα πάνω από τον ποταμό, επισκέφτηκαν τον Ναό του Σωτήρα και το Μουσείο Ρουμιάντσεφ.

Δείπνησαν στο Τιέστοφ. Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς κοιτούσε πολλή ώρα το μενού, παίζοντας με τα γένια του, και είπε με ύφος ενός καλοφαγά αριστοκράτη που έχει συνηθίσει να τρώει σε καλά εστιατόρια:

«Για να δούμε τι θα μας φέρετε να φάμε απόψε!».

14

Ο γιατρός περιηγούνταν την πόλη, έβλεπε τα αξιοθέατα, έτρωγε και έπινε, αλλά είχε συνεχώς ένα συναίσθημα: τον ενοχλούσε ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς. Λαχταρούσε να ξεκουραστεί από τον φίλο του, να απομακρυνθεί από αυτόν, να κρυφτεί, ενώ εκείνος

θεωρούσε ότι ήταν καθήκον του να μην αφήσει τον γιατρό να κάνει ούτε ένα βήμα μακριά του και να του φτιάχνει το κέφι όσο περισσότερο ήταν δυνατό. Όταν δεν υπήρχε τίποτ' άλλο να δει, τον διασκέδαζε με συζήτηση. Για δύο μέρες ο Αντρέι Γιεφίμιτς το ανέχθηκε, αλλά την τρίτη ανακοίνωσε στον φίλο του ότι ήταν άρρωστος και ήθελε να μείνει στο δωμάτιο όλη μέρα. Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς απάντησε ότι, αν ήταν έτσι, θα έμενε και αυτός, ότι πραγματικά χρειαζόταν ξεκούραση, αφού είχαν λιώσει στο περπάτημα.

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ξάπλωσε στον καναπέ, με το πρόσωπο προς τον τοίχο και, σφίγγοντας τα δόντια του, άκουγε τον φίλο του, που τον διαβεβαίωνε με πάθος ότι αργά ή γρήγορα η Γαλλία θα χτυπούσε τη Γερμανία, ότι υπήρχαν πολλοί παλιάνθρωποι στη Μόσχα και ότι δεν είναι δυνατό να κρίνεις την ποιότητα ενός αλόγου από την εξωτερική του εμφάνιση. Ο γιατρός άρχισε να έχει βουητό στα αυτιά και δυνατούς παλμούς στην καρδιά, αλλά από ευγένεια δεν μπορούσε να του ζητήσει να φύγει ή να σταματήσει να μιλάει. Ευτυχώς, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς κουράστηκε να κάθεται στο δωμάτιο του ξενοδοχείου και, μετά το δείπνο, βγήκε μια βόλτα.

Μόλις έμεινε μόνος, ο Αντρέι Γιεφίμιτς παραδόθηκε σε μια αίσθηση ανακούφισης. Πόσο ευχάριστο ήταν να ξαπλώνει ακίνητος στον καναπέ και να ξέρει ότι είναι μόνος στο δωμάτιο! Η αληθινή ευτυχία είναι αδύνατη χωρίς τη μοναξιά. Ο έκπτωτος άγγελος πιθανόν πρόδωσε τον Θεό επειδή λαχταρούσε τη μο-

ναξιά, την οποία οι άγγελοι δεν γνωρίζουν. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ήθελε να σκεφτεί όσα είχε δει και ακούσει τις τελευταίες μέρες, αλλά δεν μπορούσε να βγάλει από το μυαλό του τον Μιχαήλ Αβεριάνιτς.

Για κοίτα, έχει πάρει άδεια και έχει έρθει μαζί μου από φιλία, από γενναιοδωρία, σκέφτηκε ο γιατρός με ενόχληση. Τίποτα δεν θα μπορούσε να είναι χειρότερο από αυτή τη φιλική επιτήρηση. Μπορεί να είναι καλοσυνάτος και γενναιόδωρος και γλεντζές, αλλά είναι κουραστικός. Ένας ανυπόφορος κουραστικός. Υπάρχουν άνθρωποι που λένε έξυπνα και ωραία πράγματα, αλλά νιώθεις ότι είναι βαρετοί.

Για τις επόμενες μέρες, ο Αντρέι Γιεφίμιτς δήλωνε άρρωστος και δεν άφηνε το δωμάτιο του ξενοδοχείου. Ξάπλωνε με το πρόσωπο προς τον τοίχο και υπέφερε από απίστευτη πλήξη όταν ο φίλος του προσπαθούσε να τον διασκεδάσει λέγοντάς του ιστορίες, ή ξαπόσταινε όταν ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς απουσίαζε. Ήταν θυμωμένος με τον εαυτό του που είχε έρθει σε αυτό το ταξίδι με τον φίλο του, ο οποίος γινόταν καθημερινά πιο φλύαρος και πιο κουραστικός. Δεν μπορούσε να φτάσει τις σκέψεις του σε ένα σοβαρό και υψηλό επίπεδο.

Αυτή είναι λοιπόν η πραγματικότητα για την οποία μιλούσε ο Ιβάν Ντιμίτριτς, σκέφτηκε θυμωμένος με αυτόν τον συλλογισμό του. Δεν έχει σημασία όμως... Θα γυρίσω στο σπίτι και όλα θα συνεχίσουν όπως πριν, η σκέψη μου θα επανέλθει...

Το ίδιο συνέβαινε και στην Αγία Πετρούπολη. Για ολόκληρες μέρες δεν άφηνε το δωμάτιο του ξενοδο-

χείου, αλλά ξάπλωνε στον καναπέ και σηκωνόταν μόνο για να πει μπίρα.

Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς βιαζόταν να πάει στη Βαρσοβία.

«Αγαπητέ μου, γιατί να πάω εκεί;» τον ρώτησε ο Αντρέι Γιεφίμιτς. «Πήγαινε μόνος και άφησέ με να γυρίσω στο σπίτι! Σε παρακαλώ!»

«Σε καμία περίπτωση», διαμαρτυρήθηκε ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς. «Είναι μια καταπληκτική πόλη».

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς δεν είχε τη δύναμη να επιμείνει στη γνώμη του και, αντίθετα από την επιθυμία του, πήγε στη Βαρσοβία. Εκεί δεν άφησε καθόλου το δωμάτιο του ξενοδοχείου, αλλά ξάπλωσε στον καναπέ, θυμωμένος με τον εαυτό του, με τον φίλο του και με τους σερβιτόρους, οι οποίοι πεισματικά αρνούνταν να κατανοήσουν τα ρωσικά.

Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς, γερός και γεμάτος ζωντάνια όπως πάντα, περιφερόταν στην πόλη από το πρωί μέχρι το βράδυ ψάχνοντας για τους παλιούς του γνωστούς. Πολλές φορές δεν επέστρεφε στο ξενοδοχείο τη νύχτα. Έπειτα από μια νύχτα που πέρασε σε κάποιο άγνωστο στέκι, επέστρεψε το πρωί νωρίς, σε κατάσταση τρομερού ενθουσιασμού, με κόκκινο πρόσωπο και ανακατωμένα μαλλιά. Για πολλή ώρα περπατούσε πάνω κάτω στο δωμάτιο μουρμουρίζοντας κάτι στον εαυτό του, κι έπειτα σταμάτησε και είπε: «Η τιμή πάνω από όλα».

Έπειτα από λίγο ακόμη περπάτημα, κρατώντας το κεφάλι του με τα δυο του χέρια, αναφώνησε με

σπαραγμό: «Ναι, η τιμή πάνω από όλα! Καταραμένη να είναι η στιγμή που μου ήρθε η ιδέα να επισκεφτώ αυτή τη Βαβέλ! Αγαπητέ μου φίλε», πρόσθεσε απευθυνόμενος στον γιατρό, «μπορεί να με περιφρονείς, αλλά έπαιξα χαρτιά και τα έχασα όλα! Δάνεισέ μου πεντακόσια ρούβλια σε παρακαλώ!».

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς μέτρησε πεντακόσια ρούβλια και τα έδωσε στον φίλο του χωρίς λέξη. Εκείνος, ακόμα κατακόκκινος από ντροπή και οργή, άρθρωσε ασυνάρτητες υποσχέσεις, φόρεσε το καπέλο του και βγήκε έξω. Επιστρέφοντας δύο ώρες αργότερα, έπεσε σε μια πολυθρόνα, αναστέναξε δυνατά και είπε: «Η τιμή μου σώθηκε. Ας φύγουμε, φίλε μου· δεν θέλω να παραμείνω ούτε μια ώρα σε αυτή την καταραμένη πόλη. Οι παλιάνθρωποι!».

Όταν οι δύο φίλοι επέστρεψαν στην πόλη τους, ήταν Νοέμβρης και βαθύ χιόνι είχε πέσει στους δρόμους. Ο γιατρός Χομπτόφ είχε αναλάβει τη θέση του Αντρέι Γιεφίμιτς. Ζούσε ακόμα στο παλιό του σπίτι περιμένοντας τον Αντρέι Γιεφίμιτς να γυρίσει και να του παραδώσει το διαμέρισμά του στο νοσοκομείο. Εκείνη η γυναίκα που ονόμαζε μαγείρισσά του είχε ήδη εγκατασταθεί σε μία από τις καλύβες. Νέα σκάνδαλα για το νοσοκομείο κυκλοφορούσαν στην πόλη. Έλεγαν ότι αυτή η γυναίκα είχε καβγαδίσει με τον διευθυντή και ότι την παρακάλεσε γονατιστός για συγχώρεση.

Την πρώτη κιόλας μέρα που έφτασε, ο Αντρέι Γιεφίμιτς έπρεπε να ψάξει για σπίτι.

«Φίλε μου», είπε ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς διστακτικά, «συγγνώμη για την αδιάκριτη ερώτηση, αλλά πόσα χρήματα έχεις;».

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς, χωρίς να πει λέξη, μέτρησε τα χρήματα που είχε στην τσέπη του και είπε: «Ογδόντα έξι ρούβλια».

«Δεν εννοώ αυτό», είπε ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς μπερδεμένος, «εννοώ τι έχεις για να ζήσεις».

«Σου είπα, ογδόντα έξι ρούβλια... Δεν έχω τίποτ' άλλο».

Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς θεωρούσε τον γιατρό έναν έντιμο άνθρωπο, ωστόσο φανταζόταν ότι θα είχε στην άκρη τουλάχιστον είκοσι χιλιάδες ρούβλια. Τώρα που έμαθε ότι ο Αντρέι Γιεφίμιτς ήταν πάμφτωχος, ότι δεν είχε τίποτα για να ζήσει, συγκινήθηκε και αγκάλιασε τον φίλο του.

15

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ζούσε τώρα σε ένα μικρό σπίτι με τρία παράθυρα. Εκτός από την κουζίνα, το μικρό σπίτι είχε μόνο τρία δωμάτια. Ο γιατρός εγκαταστάθηκε σε δύο από αυτά που έβλεπαν στον δρόμο, ενώ η Ντάριουςκα και η σπιτονοικοκυρά με τα τρία της παιδιά έμεναν στο τρίτο δωμάτιο και στην κουζίνα. Κάποιες φορές, ο εραστής της ιδιοκτήτριας, ένας μεθύστακας χωρικός που έκανε φασαρία και προκαλούσε τρόμο στα παιδιά και την Ντάριουςκα, ερχόταν να περάσει εκεί τη νύχτα. Στρογγυλοκαθόταν στην κουζίνα και

ζητούσε βότκα, ενώ όλοι ένιωθαν πολύ άβολα, και ο γιατρός, από οίκτο, έπαιρνε τα κλαμένα παιδιά στο δωμάτιό του και τα άφηνε να ξαπλώσουν στο πάτωμά του. Αυτό του έδινε μεγάλη χαρά.

Σηκωνόταν όπως πριν στις οκτώ το πρωί και, μετά το πρωινό τσάι του, καθόταν να διαβάσει τα παλιά του βιβλία και περιοδικά. Δεν είχε χρήματα για καινούρια. Είτε επειδή τα βιβλία ήταν παλιά, είτε λόγω της αλλαγής στο περιβάλλον του, το διάβασμα τον εξαντλούσε και δεν του τραβούσε το ενδιαφέρον όπως παλιά. Για να απασχοληθεί με κάτι, έκανε έναν λεπτομερή κατάλογο των βιβλίων του και κολλούσε μικρές ετικέτες στα εξώφυλλά τους, και αυτή η μηχανική, κουραστική εργασία τού φαινόταν πιο ενδιαφέρουσα από το διάβασμα. Η μονότονη, βαρετή δουλειά τον νανούριζε κάπως, και ο χρόνος περνούσε γρήγορα χωρίς ο Αντρέι Γιεφίμιτς να σκέφτεται τίποτα. Ακόμη και το να κάθεται στην κουζίνα, καθαρίζοντας πατάτες με την Ντάριουςκα ή καθαρίζοντας το στάρι, του φαινόταν ενδιαφέρον. Τα Σάββατα και τις Κυριακές πήγαινε στην εκκλησία. Ακουμπούσε στον τοίχο και με μισόκλειστα μάτια άκουγε τους ψαλμούς και σκεφτόταν τον πατέρα του, τη μητέρα του, το πανεπιστήμιο, τις θρησκείες του κόσμου. Ένιωθε ήρεμος και μελαγχολικός και, καθώς έβγαινε από την εκκλησία, λυπόταν που η λειτουργία τελείωσε τόσο γρήγορα.

Πήγε δύο φορές στο νοσοκομείο για να μιλήσει με τον Ιβάν Ντιμίτριτς, αλλά και τις δύο φορές ο νεαρός

άνδρας ήταν ασυνήθιστα έξαλλος και κακόκεφος. Του ζήτησε να τον αφήσει στην ησυχία του, καθώς είχε κουραστεί από τις κενές κουβέντες, και δήλωσε ότι, για να ελαφρύνει τα βάσανά του, ζητούσε από τους καταραμένους παλιανθρώπους μόνο μία χάρη, την απομόνωση. Θα του το αρνούσαν και αυτό; Και τις δύο φορές, όταν ο Αντρέι Γιεφίμιτς τον αποχαιρετούσε και του ευχόταν καληνύχτα, εκείνος απαντούσε αγενώς και έλεγε: «Να πας στον διάολο!».

Και ο Αντρέι Γιεφίμιτς δεν ήξερε τώρα αν έπρεπε να επισκεφτεί τον Ιβάν Ντμίτριτς για τρίτη φορά ή όχι. Το ήθελε πολύ όμως.

Παλιότερα, ο Αντρέι Γιεφίμιτς συνήθιζε να περπατά στο δωμάτιό του και να σκέφτεται ανάμεσα στα γεύματα της μέρας, αλλά τώρα, από την ώρα του μεσημεριανού φαγητού μέχρι το απογευματινό τσάι, ξάπλωνε στον καναπέ με το πρόσωπο προς τον τοίχο και παραδινόταν σε ασήμαντες σκέψεις που δεν μπορούσε να πολεμήσει. Ήταν ενοχλημένος που έπειτα από περισσότερο από είκοσι χρόνια υπηρεσίας δεν είχε λάβει ούτε σύνταξη ούτε βοήθεια. Είναι αλήθεια ότι δεν είχε κάνει τη δουλειά του με ειλικρίνεια, αλλά όλοι αυτοί που ήταν στην υπηρεσία έπαιρναν σύνταξη χωρίς διάκριση, είτε ήταν ειλικρινείς είτε όχι. Η σύγχρονη δικαιοσύνη έγκειτο ακριβώς στην απονομή βαθμών, παρασήμων και συντάξεων, όχι για ηθικά χαρακτηριστικά ή ικανότητες, αλλά για την υπηρεσία, όποια κι αν ήταν αυτή. Γιατί έπρεπε αυτός μόνο να είναι η εξαίρεση; Δεν είχε καθόλου χρήματα. Ντρεπό-

ταν να περάσει από τα μαγαζιά και να κοιτάξει τους ανθρώπους που τα είχαν. Ήταν χρεωμένος με τριάντα δύο ρούβλια για μπίρα ήδη. Επίσης, χρωστούσε χρήματα και στη σπιτονοικοκυρά του. Η Ντάριουσκα πουλούσε κρυφά παλιά ρούχα και βιβλία και έλεγε ψέματα στην ιδιοκτήτρια ότι ο γιατρός σύντομα θα έπαιρνε ένα μεγάλο ποσό χρημάτων.

Ήταν θυμωμένος με τον εαυτό του που είχε ξοδέψει για το ταξίδι τα χίλια ρούβλια που είχε συγκεντρώσει. Πόσο χρήσιμα θα ήταν τώρα εκείνα τα χίλια ρούβλια! Τον ενοχλούσε που οι άνθρωποι δεν τον άφηναν στην ησυχία του. Ο Χομπότοφ θεωρούσε καθήκον του να επισκέπτεται τον άρρωστο συνάδελφό του κάθε τόσο. Όλα επάνω του ήταν αποκρουστικά για τον Αντρέι Γιεφίμιτς. Το καλοταϊσμένο πρόσωπό του, ο χυδαίος και υποτιμητικός τόνος του, η χρήση της λέξης «συνάδελφος» και οι ψηλές του μπότες. Το πιο αποκρουστικό όμως ήταν ότι θεωρούσε καθήκον του να θεραπεύσει τον Αντρέι Γιεφίμιτς και πίστευε ότι πραγματικά τον θεράπευε. Σε κάθε επίσκεψη έφερνε ένα μπουκάλι βρομιδίου και χάπια από ραβέντι.

Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς, επίσης, θεωρούσε ότι ήταν καθήκον του να επισκέπτεται τον φίλο του και να τον διασκεδάσει. Κάθε φορά που έμπαινε στο δωμάτιο του Αντρέι Γιεφίμιτς με μια ψεύτικη αίσθηση άνεσης, γελούσε με δυσκολία και άρχιζε να τον διαβεβαιώνει ότι φαινόταν πολύ καλά εκείνη τη μέρα και ότι, δόξα τω Θεώ, πήγαινε καλύτερα, κι από

αυτό και μόνο θα μπορούσε να συμπεράνει κανείς ότι θεωρούσε την κατάσταση του φίλου του άσχημη. Δεν είχε ακόμα αποπληρώσει το χρέος του από τη Βαρσοβία και ήταν καταβεβλημένος από ντροπή. Ήταν στεναχωρημένος και γι' αυτό προσπαθούσε να γελά πιο δυνατά και να μιλά πιο διασκεδαστικά. Τα ανέκδοτά του και οι περιγραφές του φαίνονταν ατελείωτα τώρα και ήταν βασανιστικά τόσο για τον Αντρέι Γιεφίμιτς όσο και για τον ίδιο.

Όταν τον επισκεπτόταν, ο Αντρέι Γιεφίμιτς συνήθως ξάπλωνε στον καναπέ με το πρόσωπο προς τον τοίχο και άκουγε με σφιγμένα τα δόντια του. Η ψυχή του καταπιεζόταν από μια χλευαστική απέχθεια, και ύστερα από κάθε επίσκεψη του φίλου του ένιωθε ότι αυτή η απέχθεια είχε αυξηθεί και ανέβαινε στον λαιμό του να τον πνίξει.

Για να διώξει αυτές τις ασήμαντες σκέψεις, συλλογιζόταν ότι αυτός, ο Χομπότοφ και ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς θα χάνονταν όλοι αργά ή γρήγορα, χωρίς να αφήσουν κανένα ίχνος στον κόσμο. Αν κανείς φανταζόταν κάποιο πνεύμα να πετάει γύρω από τη γη στο διάστημα έπειτα από ένα εκατομμύριο χρόνια, δεν θα έβλεπε τίποτα παρά μόνο βάλτους και γυμνές πέτρες. Όλα, ο πολιτισμός και ο ηθικός νόμος, επρόκειτο να εξαφανιστούν και ούτε καν τσουκνίδες δεν θα φύτρωναν. Τι σημασία είχε η ντροπή μπροστά σε έναν μπακάλη, τι σημασία είχε ο ασήμαντος Χομπότοφ ή η κουραστική φιλία του Μιχαήλ Αβεριάνιτς; Όλα ήταν ασήμαντα και ανόητα.

Όμως τέτοιες σκέψεις δεν τον βοηθούσαν τώρα. Μόλις είχε φανταστεί τη γη σε ένα εκατομμύριο χρόνια, όταν ο Χομπότοφ με τις ψηλές του μπότες θα εμφανιζόταν πίσω από έναν βράχο ή ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς, με το ψεύτικο γέλιο του, θα έλεγε ντροπαλά: «Το χρέος της Βαρσοβίας... Θα σου φέρω τα χρήματα σε μια δυο μέρες, αγαπητέ φίλε, οπωσδήποτε...».

16

Μια μέρα ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς ήρθε μετά το δείπνο όταν ο Αντρέι Γιεφίμιτς είχε ξαπλώσει στον καναπέ. Έτυχε να φτάσει ταυτόχρονα και ο Χομπότοφ με το μπουκαλάκι του. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς σηκώθηκε κακόκεφος και κάθισε με τα χέρια ακουμπισμένα στον καναπέ.

«Έχεις πολύ καλύτερο χρώμα σήμερα από ό,τι είχες χτες, φίλε μου», άρχισε να λέει ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς. «Ναι, φαίνεσαι χαρούμενος. Πραγματικά φαίνεσαι καλύτερα!»

«Ήρθε η ώρα να γίνεις καλά, αγαπητέ συνάδελφε», είπε ο Χομπότοφ και χασμουρήθηκε. «Θα έλεγα ότι παρατράβηξε αυτή η ιστορία».

«Θα αναρρώσουμε», τον διαβεβαίωσε ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς χαρούμενα. «Θα ζήσουμε άλλα εκατό χρόνια! Σίγουρα!»

«Όχι εκατό χρόνια, αλλά είκοσι σίγουρα», είπε καθησυχαστικά ο Χομπότοφ. «Είναι όλα εντάξει, έτσι, συνάδελφε; Μη χάνεις το κουράγιο σου!»

«Θα τους δείξουμε τι μπορούμε να κάνουμε», είπε γελώντας ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς και χτύπησε τον φίλο του στο γόνατο. «Θα τους δείξουμε! Το επόμενο καλοκαίρι, αν θέλει ο Θεός, θα φύγουμε για τον Καύκασο και θα κάνουμε βόλτες με άλογα! Και όταν γυρίσουμε από τον Καύκασο, δεν θα ήταν περίεργο αν όλοι χορέψουμε σ' έναν γάμο». Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς έκανε μια πονηρή γκριμάτσα. «Θα σε παντρεύουμε, φίλε μου, θα σε παντρεύουμε...»

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ένιωσε ξαφνικά ανδία και η καρδιά του άρχισε να χτυπάει δυνατά.

«Τι βλακείες είναι αυτές;» είπε και σηκώθηκε γρήγορα περπατώντας προς το παράθυρο. «Δεν καταλαβαίνετε ότι λέτε ανοησίες;»

Προσπάθησε να συνεχίσει ήρεμα και ευγενικά, αλλά έχασε την ψυχραιμία του και τότε έσφιξε τις γροθιές του και σήκωσε τα χέρια του ψηλά.

«Αφήστε με ήσυχο», φώναξε με μια φωνή που δεν έμοιαζε δική του, κοκκινίζοντας και τρέμοντας ολόκληρος. «Φύγετε και οι δυο σας!»

Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς και ο Χομπότοφ σηκώθηκαν και τον κοιτούσαν πρώτα με κατάπληξη και έπειτα με ανησυχία.

«Φύγετε και οι δύο!» συνέχισε να φωνάζει ο Αντρέι Γιεφίμιτς. «Ηλίθιοι άνθρωποι! Ανόητοι! Δεν θέλω ούτε τη φιλία σας ούτε τα φάρμακά σου, ηλίθιε άνθρωπε! Βλακείες και ανδίες!»

Ο Χομπότοφ και ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς, κοιτώντας ο ένας τον άλλο με σύγχυση, κατευθύνθηκαν προς

την πόρτα. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς πήρε το μπουκαλάκι με το βρομίδιο και το πέταξε προς το μέρος τους· το μπουκάλι έσπασε με θόρυβο στην κάσα της πόρτας.

«Πηγαίνετε στον διάολο!» ούρλιαξε τρέχοντας έξω στον διάδρομο. «Στο διάολο και οι δύο!»

Όταν έμεινε μόνος του, ο Αντρέι Γιεφίμιτς ξάπλωσε στον καναπέ, τρέμοντας σαν να είχε πυρετό, και συνέχιζε για πολλή ώρα να επαναλαμβάνει: «Ηλίθιοι άνθρωποι! Ανοησίες!».

Όταν ηρέμησε, το πρώτο που του ήρθε στο μυαλό ήταν η σκέψη ότι ο φτωχός Μιχαήλ Αβεριάνιτς πρέπει να αισθανόταν τρομερά ντροπιασμένος και λυπημένος τώρα, και ότι όλα αυτά ήταν απαίσια. Τίποτα παρόμοιο δεν είχε συμβεί ποτέ πριν. Πού ήταν η νοημοσύνη και η ευγένειά του; Πού ήταν η κατανόηση των πραγμάτων και η φιλοσοφική του ηρεμία;

Ο γιατρός δεν κατάφερε να κοιμηθεί όλη τη νύχτα από την ντροπή του, και στις δέκα το πρωί πήγε στο ταχυδρομείο και ζήτησε συγγνώμη από τον φίλο του.

«Ας ξεχάσουμε αυτό το ατυχές περιστατικό», είπε συγκινημένος ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς με έναν αναστεναγμό σφίγγοντάς του το χέρι. «Πάμε παρακάτω! Λιουμπάβκιν», φώναξε ξαφνικά τόσο δυνατά, ώστε όλοι οι ταχυδρόμοι και οι άλλοι παρευρισκόμενοι τρόμαξαν. «Φέρε μια καρέκλα· κι εσύ περίμενε», φώναξε σε μια χωριάτισσα που του έδινε ένα συστημένο γράμμα μέσα από τα κάγκελα. «Δεν βλέπεις ότι είμαι απασχολημένος; Δεν θα θυμόμαστε το παρελ-

θόν», συνέχισε απευθυνόμενος με τρυφερότητα στον Αντρέι Γιεφίμιτς. «Κάθισε, σε παρακαλώ, αγαπητέ μου».

Για ένα λεπτό χάιδεψε τα γόνατά του σιωπηλός και μετά είπε:

«Δεν πέρασε καν από το μυαλό μου να προσβληθώ. Η αρρώστια δεν είναι αστείο, το καταλαβαίνω. Η επίθεσή σου χθες τρόμαξε τον γιατρό και μένα, και είχαμε μια συζήτηση για σένα μετά. Αγαπητέ φίλε, γιατί δεν παίρνεις την αρρώστια σου στα σοβαρά; Δεν μπορείς να συνεχίσεις έτσι... Συγγνώμη αν μιλάω ανοιχτά σαν φίλος», ψιθύρισε ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς. «Ζεις σε ένα πολύ άσχημο περιβάλλον, το σπίτι σου είναι μικρό, μέσα στη βρομιά, χωρίς κανέναν να σε φροντίζει, χωρίς χρήματα για σωστή θεραπεία... Αγαπητέ μου φίλε, ο γιατρός και εγώ σε παρακαλούμε με όλη μας την καρδιά, άκου τη συμβουλή μας: πήγαινε στο νοσοκομείο! Εκεί θα έχεις υγιεινή διατροφή, φροντίδα και θεραπεία. Αν και, μεταξύ μας, ο Γεβγκένι Φιοντόριτς είναι αγροίκος, ξέρει τη δουλειά του και μπορείς να στηριχτείς σε αυτόν. Μου έχει υποσχεθεί ότι θα σε προσέχει».

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς συγκινήθηκε από την αυθόρμητη εκδήλωση αγάπης του φίλου του και από τα δάκρυα που κυλούσαν στα μάγουλά του.

«Αγαπητέ φίλε, κάνεις λάθος!» ψιθύρισε βάζοντας το χέρι στην καρδιά του. «Μην τους πιστεύεις. Είναι όλα μια απάτη. Η αρρώστια μου είναι απλά ότι σε είκοσι χρόνια έχω βρει μόνο έναν έξυπνο άνθρωπο σε

ολόκληρη την πόλη, κι αυτός είναι τρελός. Δεν είμαι καθόλου άρρωστος, απλά έχω μπει σε έναν φαύλο κύκλο από τον οποίο δεν μπορώ να ξεφύγω. Δεν με νοιάζει, είμαι έτοιμος για όλα!»

«Πήγαινε στο νοσοκομείο, φίλε μου».

«Δεν με νοιάζει, ακόμη κι αν πήγαινα στην κόλαση».

«Δώσε μου τον λόγο σου ότι θα υπακούσεις σε ό,τι σου πει ο Γεβγκένι Φιοντόριτς».

«Φυσικά θα σου δώσω τον λόγο μου, αλλά επαναλαμβάνω, αγαπητέ μου φίλε, έχω μπει σε έναν φαύλο κύκλο. Τώρα τα πάντα, ακόμη και η συμπάθεια των φίλων μου, οδηγούν στο ίδιο πράγμα, στην καταστροφή μου. Οδεύω προς την καταστροφή μου και έχω τη γενναιότητα να το αναγνωρίσω».

«Φίλε μου, θα γίνεις καλά».

«Μα γιατί το λες αυτό;» είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς με δυσαρέσκεια. «Λίγοι άνθρωποι στο τέλος της ζωής τους δεν βιώνουν ό,τι βιώνω τώρα. Όταν σου πουν ότι έχεις κάτι, όπως ασθένεια των νεφρών ή υπερτροφία της καρδιάς, και αρχίσεις να κάνεις θεραπεία γι' αυτό, ή σου πουν ότι είσαι τρελός ή εγκληματίας, δηλαδή, όταν οι άνθρωποι ξαφνικά αρχίζουν να σε φροντίζουν, μπορείς να είσαι σίγουρος ότι έχεις μπει σε έναν φαύλο κύκλο από τον οποίο δεν θα ξεφύγεις. Θα προσπαθήσεις να ξεφύγεις και θα χειροτερέψεις τα πράγματα. Καλύτερα να παραδοθείς, γιατί καμία ανθρώπινη προσπάθεια δεν μπορεί να σε σώσει. Έτσι είναι».

Στο μεταξύ, κόσμος είχε μαζευτεί μπροστά στο

γκισέ. Για να μην καθυστερεί άλλο τον φίλο του, ο Αντρέι Γιεφίμιτς σηκώθηκε και τον αποχαιρέτησε. Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς τον έβαλε να υποσχεθεί για μια ακόμη φορά ότι θα κρατήσει την υπόσχεσή του και τον συνόδευσε μέχρι την εξωτερική πόρτα.

Προς το απόγευμα, ο Χομπότοφ, με την προβιά του και τις ψηλές του μπότες, έκανε ξαφνικά την εμφάνισή του και είπε στον Αντρέι Γιεφίμιτς με ύφος σαν να μην είχε συμβεί τίποτα την προηγούμενη μέρα:

«Ήρθα για δουλειά, συνάδελφε. Ήρθα να σε ρωτήσω αν θα ήθελες να με συνοδεύσεις σε μια επίσκεψη σε ασθενή. Τι λες;»

Νομίζοντας ότι ο Χομπότοφ ήθελε να του αποσπάσει την προσοχή με μια έξοδο ή ίσως να του δώσει την ευκαιρία να κερδίσει μερικά χρήματα, ο Αντρέι Γιεφίμιτς φόρεσε το παλτό και το καπέλο του και βγήκε μαζί του στον δρόμο. Χαιρόταν με την ευκαιρία που είχε να εξομαλύνει το λάθος του και να συμφιλιωθεί, και μέσα από την καρδιά του ευχαρίστησε τον Χομπότοφ, ο οποίος δεν έκανε ούτε μια αναφορά στη σκηνή της προηγούμενης μέρας και προφανώς του έκανε χάρη. Κανείς δεν θα περίμενε τέτοια ευαισθησία από αυτόν τον ακαλλιέργητο άνθρωπο.

«Πού είναι ο ασθενής σου;» ρώτησε ο Αντρέι Γιεφίμιτς.

«Στο νοσοκομείο... Ήθελα να σου τον δείξω καιρό τώρα. Είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση».

Μπήκαν στην αυλή του νοσοκομείου, έκαναν τον

γύρο του κύριου κτιρίου, κατευθύνθηκαν προς την παράγκα όπου φιλοξενούνταν οι ψυχασθενείς, και όλα αυτά, για κάποιον λόγο, σιωπηλά. Όταν μπήκαν στην παράγκα, ο Νικίτα, όπως συνήθως, σηκώθηκε και στάθηκε προσοχή.

«Ένας από τους ασθενείς εδώ έχει επιπλοκή στους πνεύμονες», είπε ο Χομπότοφ μιλώντας χαμηλόφωνα στον Αντρέι Γιεφίμιτς. «Περίμενε εδώ, θα γυρίσω αμέσως. Πηγαίνω να πάρω ένα στηθοσκόπιο».

Και έφυγε.

17

Ο ήλιος έδυε. Ο Ιβάν Ντμίτριτς ήταν ξαπλωμένος στο κρεβάτι του έχοντας το πρόσωπό του βυθισμένο στο μαξιλάρι. Ο παράλυτος στεκόταν ακίνητος κλαίγοντας σιωπηλά και κουνώντας τα χείλη του. Ο χοντρός χωρικός και ο πρώην ταξινόμος είχαν αποκοιμηθεί. Ησυχία παντού.

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς κάθισε στο κρεβάτι του Ιβάν Ντμίτριτς και περίμενε. Όμως πέρασε μισή ώρα και, αντί του Χομπότοφ, ο Νικίτα μπήκε στον θάλαμο κρατώντας μια ρόμπα, κάποια εσώρουχα και ένα ζευγάρι παντόφλες.

«Παρακαλώ, αλλάξτε ρούχα, κύριε», είπε ήρεμα ο Νικίτα. «Εδώ είναι το κρεβάτι σας. Ελάτε από εδώ», πρόσθεσε δείχνοντας ένα άδειο κρεβάτι που προφανώς είχε πρόσφατα μεταφερθεί στον θάλαμο. «Όλα θα πάνε καλά· αν θέλει ο Θεός, θα αναρρώσετε».

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς κατάλαβε τα πάντα. Χωρίς να πει λέξη, πήγε στο κρεβάτι που του είχε δείξει ο Νικίτα και κάθισε. Βλέποντας ότι ο επιστάτης περίμενε, γδύθηκε εντελώς νιώθοντας ντροπή. Μετά φόρεσε τα ρούχα του νοσοκομείου· τα εσώρουχα ήταν πολύ κοντά, το πουκάμισο ήταν μακρύ και η ρόμπα μύριζε καπνιστό ψάρι.

«Αν θέλει ο Θεός, θα αναρρώσετε», επανέλαβε ο Νικίτα και μαζεύοντας τα ρούχα του Αντρέι Γιεφίμιτς στην αγκαλιά του, βγήκε και έκλεισε την πόρτα πίσω του.

Δεν πειράζει... σκέφτηκε ο Αντρέι Γιεφίμιτς τυλίγοντας ντροπιασμένος τον εαυτό του στη ρόμπα. Αισθανόταν σαν κατάδικος με τη νέα του στολή. Δεν πειράζει... Δεν έχει σημασία αν είναι κοστούμι ή στολή ή ρόμπα, το ίδιο μου κάνει.

Πού ήταν όμως το ρολόι του; Και το σημειωματάριο που είχε στην πλαϊνή τσέπη; Και τα τσιγάρα του; Πού είχε πάει ο Νικίτα τα ρούχα του; Τώρα ίσως μέχρι τη μέρα του θανάτου του δεν θα ξαναφορούσε παντελόνι, γιλέκο και ψηλές μπότες. Όλα αυτά του φαίνονταν κάπως παράξενα και ακατανόητα στην αρχή. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ήταν, ακόμη και τώρα, πεπεισμένος ότι δεν υπήρχε διαφορά μεταξύ του σπιτιού του και του Θαλάμου Νο 6, ότι όλα σε αυτόν τον κόσμο ήταν ανοησία και ματαιότητα ματαιοτήτων. Και όμως, τα χέρια του έτρεμαν, τα πόδια του ήταν κρύα και τον κατέκλυζε ο τρόμος στη σκέψη ότι σύντομα ο Ιβάν Ντμίτριτς θα σηκωνόταν και θα

έβλεπε ότι ήταν ντυμένος με ρόμπα. Σηκώθηκε και περπάτησε μέσα στο δωμάτιο και κάθισε πάλι.

Καθόταν μισή ώρα, μια ώρα, και ήδη ένιωθε απείσια και βαρετά. Ήταν πραγματικά δυνατό να ζήσει κανείς εδώ μια μέρα, μια εβδομάδα ή ακόμη και χρόνια όπως αυτοί οι άνθρωποι; Μα είχε καθίσει εδώ, είχε περπατήσει και καθίσει ξανά· θα μπορούσε να σηκωθεί και να κοιτάξει έξω από το παράθυρο και να περπατήσει από γωνία σε γωνία ξανά, και μετά τι; Να κάθεται συνέχεια έτσι, ακίνητος, και να σκέφτεται; Όχι, αυτό ήταν αδύνατο.

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ξάπλωσε, αλλά αμέσως σηκώθηκε, σκούπισε τον κρύο ιδρώτα από το μέτωπό του με το μανίκι του και ένιωσε ότι όλο του το πρόσωπο μύριζε καπνιστό ψάρι. Ξανακατέβηκε από το κρεβάτι.

Είναι κάποια παρεξήγηση... Πρέπει να ξεκαθαριστεί. Σίγουρα έχει γίνει παρεξήγηση.

Εν τω μεταξύ, ο Ιβάν Ντμίτριτς ξύπνησε· κάθισε και στήριξε τα μάγουλά του στις γροθιές του. Έφτυσε. Έπειτα, κοίταξε νωθρά τον γιατρό και φάνηκε ότι για το πρώτο λεπτό δεν καταλάβαινε· αλλά σύντομα το πρόσωπό του απέκτησε μια κακεντρεχή και χλευαστική έκφραση.

«Αχά! Σε έχωσαν κι εσένα εδώ μέσα, παλιόφιλε;» είπε με φωνή βραχνή από τη νύστα, και έκλεισε το ένα του μάτι. «Πολύ ευχάριστο που σε βλέπω. Ρούφηξες το αίμα των άλλων, και τώρα θα σου ρουφήξουν το δικό σου. Εξαιρετικό!»

«Είναι μια παρεξήγηση...» ψέλλισε ο Αντρέι Γιεφί-

μιτς, τρομαγμένος από τα λόγια του Ιβάν Ντιμίτριτς. Ανασήκωσε τους ώμους του και επανέλαβε: «Είναι μία παρεξήγηση».

Ο Ιβάν Ντιμίτριτς έφτυσε ξανά και ξάπλωσε.

«Καταραμένη ζωή», μουρμούρισε, «και το πιο πικρό και προσβλητικό είναι ότι αυτή η ζωή δεν θα τελειώσει με κάποια ανταμοιβή για τα παθήματά μας, δεν θα τελειώσει με αποθέωση όπως θα γινόταν σε μια όπερα, αλλά με θάνατο. Οι χωρικοί θα έρθουν και θα κουβαλήσουν το νεκρό σώμα από τα χέρια και τα πόδια μέχρι τον λάκκο. Ουφ! Λοιπόν, δεν πειράζει... Θα περάσουμε καλά στην άλλη ζωή... Θα έρθω εδώ ως φάντασμα από την άλλη ζωή και θα τρομάζω αυτά τα ερπετά. Θα ασπρίσουν τα μαλλιά τους από την τρομάρα».

Ο Μοϊσέικα επέστρεψε στον θάλαμο και, βλέποντας τον γιατρό, άπλωσε το χέρι του.

«Δώσε μου ένα κατίκι», είπε.

18

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς πήγε στο παράθυρο και κοίταξε έξω τα χωράφια. Το σκοτάδι έπεφτε, και στον ορίζοντα προς τα δεξιά υψωνόταν ένα παγωμένο κόκκινο φεγγάρι. Όχι πολύ μακριά από τον φράχτη του νοσοκομείου, σε απόσταση που δεν ξεπερνούσε τα διακόσια μέτρα, ξεχώριζε ένα ψηλό λευκό κτίριο κλεισμένο πίσω από έναν ψηλό τοίχο από πέτρα. Ήταν οι φυλακές.

Αυτή είναι η πραγματική ζωή, σκέφτηκε ο Αντρέι Γιεφίμιτς και ένωσε τρόμο.

Το φεγγάρι και η φυλακή και τα καρφιά στον φράχτη και οι φλόγες στην καμινάδα του εργοστασίου που έβλεπε στο βάθος, ήταν όλα τρομακτικά. Πίσω του ακούστηκε ο ήχος ενός αναστεναγμού. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς γύρισε και είδε έναν άντρα με γυαλιστερά αστέρια και παράσημα στο στήθος του, που χαμογελούσε και του έκλεινε πονηρά το μάτι. Και αυτό, επίσης, φάνηκε τρομακτικό.

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς διαβεβαίωνε τον εαυτό του ότι δεν υπήρχε τίποτα ιδιαίτερο στο φεγγάρι ή στη φυλακή, ότι ακόμη και οι λογικοί άνθρωποι φορούν παράσημα και ότι όλα με την πάροδο του χρόνου θα αποσυντεθούν και θα γίνουν χώμα. Ξαφνικά τον κυρίεψε απελπισία. Έπιασε τα κάγκελα με τα χέρια του και τα τράνταξε με όλη του τη δύναμη. Το χοντρό σίδερο δεν υποχώρούσε.

Για να ηρεμήσει, πήγε στο κρεβάτι του Ιβάν Ντιμίτριτς και κάθισε.

«Έχω χάσει το κουράγιο μου, αγαπητέ φίλε», μουρμούρισε τρέμοντας και σκουπίζοντας τον κρύο ιδρώτα από το μέτωπό του. «Έχω χάσει το κουράγιο μου».

«Να αρχίσεις τις φιλοσοφίες τότε», είπε ειρωνικά ο Ιβάν Ντιμίτριτς.

«Θεέ μου, Θεέ μου... Ναι, ναι... Κάποτε μου είχες πει ότι δεν υπάρχει φιλοσοφία στη Ρωσία, αλλά όλοι οι άνθρωποι, ακόμη και οι πιο ασήμαντοι, μι-

λούν φιλοσοφικά. Ξέρεις όμως ότι η φιλοσοφία των ασήμαντων δεν βλάπτει κανέναν», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς με ύφος που έδειχνε ότι ήθελε να κλάψει και να παραπονεθεί. «Γιατί τότε αυτό το ειρωνικό χαμόγελο, φίλε μου, και πώς μπορούν αυτά τα ασήμαντα πλάσματα να μη φιλοσοφούν αν δεν είναι ικανοποιημένα; Για έναν έξυπνο, μορφωμένο άνθρωπο, που είναι φτιαγμένος κατ' εικόνα του Θεού, περήφανος και αγαπά την ελευθερία, να μην υπάρχει άλλη επιλογή παρά να είναι γιατρός σε μια βρόμικη, ανόητη, άθλια πόλη και να περνά όλη τη ζωή του ανάμεσα σε μπουκάλια, βεντούζες και καταπλάσματα! Απάτη, μικρότητα, χυδαιότητα! Ω, Θεέ μου!»

«Λες ανοησίες. Αν δεν σου άρεσε να είσαι γιατρός, θα έπρεπε να ασχοληθείς με την πολιτική», είπε ο Ιβάν Ντμίτριτς.

«Δεν μπορούσα, δεν μπορούσα να κάνω τίποτα. Είμαστε αδύναμοι, αγαπητέ φίλε... Ήμουν αδιάφορος. Σκεφτόμουν τολμηρά και σωστά, αλλά στην πρώτη σκληρή επαφή με τη ζωή έχω χάσει το κουράγιο μου... Τι κούραση! Είμαστε αδύναμοι, είμαστε φτωχά πλάσματα... κι εσύ, επίσης, αγαπητέ φίλε, είσαι έξυπνος, γενναιόδωρος, καλλιεργημένος, αλλά μόλις ξεκίνησες τη ζωή, εξαντλήθηκες και αρρώστησες... Αδύναμος, αδύναμος κι εσύ!»

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς καθ' όλη τη διάρκεια της απογευματινής κουβέντας βασανιζόταν από μια άλλη επίμονη αίσθηση, εκτός από τον τρόπο και την αί-

σθηση της πικρίας. Τελικά συνειδητοποίησε ότι του έλειπαν ένα τσιγάρο και μια μπίρα.

«Βγαίνω έξω, φίλε μου», είπε. «Θα τους ζητήσω να μου δώσουν μια λάμπα· δεν αντέχω άλλο εδώ μέσα...»

Ο Αντρέι Γιεφίμιτς πήγε προς την πόρτα και την άνοιξε, αλλά αμέσως ο Νικίτα πετάχτηκε επάνω και του έκλεισε τον δρόμο.

«Πού πας; Δεν μπορείς, δεν μπορείς!» είπε. «Είναι ώρα για ύπνο».

«Θα βγω μόνο για λίγο να περπατήσω στην αυλή», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς.

«Δεν μπορείς, δεν μπορείς, απαγορεύεται. Το ξέρεις αυτό».

«Μα τι πειράζει αν βγω για λίγο;» ρώτησε ο Αντρέι Γιεφίμιτς ανασηκώνοντας με απορία τους ώμους του. «Δεν καταλαβαίνω. Νικίτα, πρέπει να βγω έξω!» είπε με τρεμάμενη φωνή. «Πρέπει!»

«Μη γίνεσαι αναιδής, δεν είναι σωστό», είπε ο Νικίτα επιτακτικά.

«Αυτό ξεπερνάει κάθε όριο», φώναξε ξαφνικά ο Ιβάν Ντμίτριτς και σηκώθηκε. «Με ποιο δικαίωμα δεν σε αφήνει να βγεις; Πώς τολμούν να μας κρατούν εδώ; Πιστεύω ότι είναι ξεκάθαρο από τον νόμο ότι κανείς δεν μπορεί να στερηθεί την ελευθερία του χωρίς δίκη! Είναι σκανδαλώδες! Είναι τυραννία!»

«Φυσικά και είναι αυθαιρεσία», είπε ο Αντρέι Γιεφίμιτς παίρνοντας θάρρος από τον Ιβάν Ντμίτριτς. «Πρέπει να βγω, το θέλω. Δεν έχεις το δικαίωμα! Άνοιξε, σου λέω».

«Ακούς, βλάκα;» φώναξε ο Ιβάν Ντμίτριτς και χτύπησε την πόρτα με τη γροθιά του. «Άνοιξε την πόρτα, αλλιώς θα τη σπάσω! Βασανιστή!»

«Άνοιξε την πόρτα», φώναξε ο Αντρέι Γιεφίμιτς τρέμοντας ολόκληρος. «Επιμένω!»

«Λέγε ό,τι θέλεις!» απάντησε ο Νικίτα πίσω από την πόρτα. «Λέγε ό,τι θέλεις...»

«Όπως και να 'χει, πήγαινε και φώναξε τον Γεβγκένι Φιοντόριτς! Πες του ό,τι τον παρακαλώ να έρθει για ένα λεπτό!»

«Ο γιατρός θα έρθει αύριο».

«Δεν θα μας αφήσουν ποτέ να βγούμε», είπε ο Ιβάν Ντμίτριτς. «Θα μας αφήσουν να σαπίσουμε εδώ! Ω, Κύριε, μπορεί άραγε να μην υπάρχει κόλαση στον άλλο κόσμος και να συγχωρεθούν αυτοί οι δυστυχημένοι; Πού είναι η δικαιοσύνη; Άνοιξε την πόρτα, εσύ κακομοίρη! Πνίγομαι!» φώναξε με βραχνή φωνή και ρίχτηκε στην πόρτα. «Θα σπάσω το κεφάλι μου, δολοφόνοι!»

Ο Νικίτα άνοιξε ξαφνικά την πόρτα και έσπρωξε άγρια με τα χέρια και το γόνατό του τον Αντρέι Γιεφίμιτς πίσω, έπειτα σήκωσε το χέρι του και τον χτύπησε δυνατά στο πρόσωπο με τη γροθιά του. Ήταν σαν να τον τύλιξε ένα τεράστιο κύμα από το κεφάλι ως τα πόδια και να τον πέταξε στο κρεβάτι. Υπήρχε πραγματικά γεύση αλατιού στο στόμα του. Πιθανότατα το αίμα έτρεχε από τα δόντια του. Κούνησε τα χέρια του σαν να προσπαθούσε να κολυμπήσει και αγκάλιασε τα κάγκελα του κρεβατιού, ενώ την ίδια

στιγμή αισθάνθηκε τον Νικίτα να τον χτυπά δύο φορές στην πλάτη.

Ο Ιβάν Ντιμίτρις έβγαλε μια δυνατή κραυγή. Τώρα ο Νικίτα χτυπούσε εκείνον.

Μετά απλώθηκε ησυχία, το αμυδρό φως του φεγγαριού μπήκε από τα κάγκελα και σχημάτισε στο πάτωμα μια σκιά σαν δίχτυ. Ήταν φοβερό. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς ξάπλωσε και κρατούσε την αναπνοή του· περίμενε με τρόμο το επόμενο χτύπημα. Ένιωθε ότι κάποιος είχε πάρει ένα δρεπάνι, το είχε βυθίσει μέσα του και το είχε γυρίσει αρκετές φορές στο στήθος και στα έντερά του. Δάγκωσε το μαξιλάρι από τον πόνο και έσφιξε τα δόντια του, και ξαφνικά μέσα στο χάος του εγκεφάλου του ήρθε η τρομακτική, αφόρητη σκέψη ότι αυτοί οι άνθρωποι, που φαίνονταν τώρα σαν μαύρες σκιές στο φως του φεγγαριού, πρέπει να βίωναν αυτόν τον πόνο για χρόνια. Πώς μπορούσε για περισσότερα από είκοσι χρόνια να μην το έχει καταλάβει ή είχε αρνηθεί να το γνωρίζει; Δεν ήξερε τίποτα για τον πόνο, δεν είχε ιδέα γι' αυτόν, έτσι δεν έφταιγε, αλλά η συνείδησή του, ανελέητη και σκληρή σαν τον Νικίτα, τον έκανε να παγώνει από την κορφή του κεφαλιού του μέχρι τις φτέρνες του.

Πετάχτηκε πάνω, προσπάθησε να φωνάξει με όλη του τη δύναμη και να ορμήσει να σκοτώσει τον Νικίτα και μετά τον Χομπότοφ, τον διευθυντή και τον βοηθό, και μετά τον ίδιο τον εαυτό του, αλλά κανένας ήχος δεν βγήκε από το στήθος του, και τα πόδια του δεν τον υπάκουαν. Με έναν βαθύ αναστεναγμό για να πάρει

ανάσα, έσκισε τη ρόμπα και το πουκάμισό του και σωριάστηκε αναίσθητος στο κρεβάτι.

19

Το επόμενο πρωί, πονούσε το κεφάλι του, τα αυτιά του βούιζαν συνέχεια και είχε μια αίσθηση απόλυτης αδυναμίας σε όλο του το σώμα. Δεν ένιωθε ντροπή που θυμόταν την αδυναμία του την προηγούμενη νύχτα. Είχε δείξει δειλία, είχε φοβηθεί ακόμη και το φεγγάρι, είχε εκφράσει ανοιχτά σκέψεις και συναισθήματα που δεν περίμενε ποτέ ότι είχε μέσα του. Όμως τώρα πια τίποτα δεν είχε σημασία γι' αυτόν.

Δεν έφαγε τίποτα· δεν ήπια τίποτα. Έμεινε ακίνητος και σιωπηλός.

Δεν με ενδιαφέρει τίποτα, σκεφτόταν όταν του έκαναν ερωτήσεις. Δεν σκοπεύω να απαντήσω... Δεν έχει νόημα.

Μετά το μεσημεριανό φαγητό, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς τού έφερε ένα τέταρτο του κιλού τσάι και ένα κιλό ζαχαρωμένα φρούτα. Ήρθε και η Ντάριουσκα και στάθηκε για μία ολόκληρη ώρα δίπλα από το κρεβάτι του με μια έκφραση ηλίθιας θλίψης στο πρόσωπό της. Ο γιατρός Χομπτόφ τον επισκέφτηκε. Έφερε ένα μπουκάλι βρομιδίου και είπε στον Νικίτα να απολυμάνει την αίθουσα.

Προς το βράδυ, ο Αντρέι Γιεφίμιτς πέθανε από εγκεφαλικό επεισόδιο. Στην αρχή είχε έντονο τρέμουλο και αίσθηση ναυτίας· κάτι βρομερό διείσδυε

σε όλο του το σώμα, ακόμη και μέχρι τις άκρες των δαχτύλων του, από το στομάχι του μέχρι το κεφάλι του, πλημμυρίζοντας τα μάτια και τα αυτιά του. Υπήρχε μια πράσινη σκιά μπροστά από τα μάτια του. Ο Αντρέι Γιεφίμιτς κατάλαβε ότι το τέλος του είχε έρθει και θυμήθηκε ότι ο Ιβάν Ντιμίτριτς, ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς και εκατομμύρια άνθρωποι πίστευαν στην αθανασία. Και τι θα γινόταν αν πραγματικά υπήρχε; Όμως δεν ήθελε την αθανασία και το σκέφτηκε μόνο για μια στιγμή. Ένα κοπάδι από ελάφια, εξαιρετικά όμορφα, για τα οποία κάτι είχε διαβάσει την προηγούμενη μέρα σε ένα βιβλίο, περνούσε από μπροστά του· τότε μια χωρική τού έδωσε ένα συστημένο γράμμα. Είδε τον Μιχαήλ Αβεριάνιτς που του έλεγε κάτι, μετά όλα χάθηκαν και ο Αντρέι Γιεφίμιτς πέρασε για πάντα στη λήθη.

Οι νοσοκόμοι ήρθαν, τον πήραν από τα χέρια και τα πόδια και τον μετέφεραν στο εκκλησάκι.

Εκεί τον παράτησαν με ανοιχτά μάτια πάνω σ' ένα τραπέζι και το φεγγάρι έριχνε το φως του πάνω του τη νύχτα. Το πρωί, ο Σεργκέι Σεργκέιτς ήρθε, προσευχήθηκε ευλαβικά μπροστά από τον σταυρό και έκλεισε τα μάτια του πρώην προϊσταμένου του.

Την επόμενη μέρα, ο Αντρέι Γιεφίμιτς κηδεύτηκε. Ο Μιχαήλ Αβεριάνιτς και η Ντάριουςκα ήταν οι μόνοι άνθρωποι στην κηδεία του.

Για τον συγγραφέα

Ο Ρώσος συγγραφέας Αντόν Πάβλοβιτς Τσέχοφ γεννήθηκε στις 29 Ιανουαρίου 1860 στην κωμόπολη Ταγκανρόγκ, στη νότια Ρωσία. Τα πρώτα του γράμματα τα έμαθε στην προπαρασκευαστική τάξη του ελληνικού σχολείου του Ταγκανρόγκ και στη συνέχεια φοίτησε στο κλασικό γυμνάσιο της πόλης. Σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας και εργάστηκε ως γιατρός σε όλη του τη ζωή. Παράλληλα με το επάγγελμα του γιατρού, ανέπτυξε πλούσια και σημαντική συγγραφική δραστηριότητα. Έγραψε πολλά θεατρικά έργα, όπως τις *Τρεις Αδελφές*, τον *Θείο Βάνια*, τον *Βυσσινόκηπο*, τον *Γλάρο* κ.ά., καθώς και δεκάδες διηγήματα και νουβέλες.

Πέθανε στις 15 Ιουλίου 1904 στο Μπάντεν Βάιλερ της Γερμανίας.



*Πορτρέτο του Άντον Τσέχοφ, έργο του Ρώσου
ζωγράφου Osip Braz (1873–1936).*

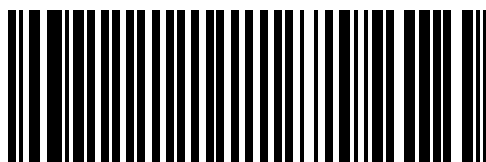
Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία.

Το παρόν βιβλίο σύμφωνα με τις Υπουργικές Αποφάσεις 142611/ΓΔ4 – 28/11/2024 και 145275/ΓΔ4 – 04/12/2024 θα διανεμηθεί δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία της χώρας.

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, άνευ γραπτής άδειας σύμφωνα με τη νομοθεσία περί προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων.



Κωδικός Βιβλίου: 0-21-0224
ISBN 978-960-06-6501-7



(01) 000000 0 21 0224 5